

DE
COMMERCIO & INDUSTRIA
HUNGARIÆ
GREGORIUS BERZEVICZY

1797.

Plinius in Laudes Trajani.

NEc vero ille civilius, quam Patens no-
ster, Auctoritate, Consilio, Fide
recluserat Vias, Portus patefecit, Itinera Ter-
ris, Littoribus Mare reddidit, diversasque
Gentes ita Commercio miscuit, ut quod
genitum esset usquam, id apud omnes na-
tum esse videretur. Nonne cernere datur,
ut sine ullius Injuria, omnis, Usibus omni-
um Annus exuberet? Inde Copia & Abun-
dantia, inde Satietas, nec Fames usquam.

LEUTSCHOVIA,
TYPIS MICHAELIS PODHORANSZKI
DE EADEM.

PRÆFATIO.

Lucubrationum mearum tenues
Primitias, Opusculum de Com-
mercio & Industria Hungariæ con-
scriptum, Publico hic offero non te-
meraria quapiam Eruditionis & In-
genii Jactantia, verum Studiorum,
quibus Salutem Popularem meo-
rum amplector læta Conscientia.

Opus est imperfectum: ne-
que enim, in hac Materia, in qua
specialis Enumeratio, & Compara-
tio, singulorum, atque complu-
) (2 rium,

rium , perpetuæ plerumque Mutationi obnoxiorum Factorum requiritur , primo Periculo , Perfecti & Consummati aliquid suppeditari potest : Et ego præterea , pro multorum & diversorum Respectuum Ratione , ac Temporum Adjunctis , ducere debui Animum , a qua ne in melius quidem licuit aberrare.

Sed vero in Objecto hoc gravis Momenti , a quo Subsistentia & Prosperitas Incolarum Hungariæ præcipue pendet , quodve Attentionem publicam hucdum si non effugisse , minus tamen occupasse

passè videtur : Scriptori privato sufficiat , eandem excitare , atque Remperitiorum Virorum matura Consilio proponere.

Quodsi igitur Opusculum hoc, alios ad uberiores Indagationes, ad temperanda nefors & corrigenda Asserta mea, ad meliora Consilia inveniunda, exstimulaverit : quodsi illi, quibus sacra Administrationis publicæ Cura credita est, pro altiori sua Rerum Notitia & Sapientia, ejus Usus quempiam capere gratiosè dignabuntur ; — si ad susferenda non nulla Subsistentiæ nationa-

X 3

tiona-

tionalis Impedimenta , ad augendam comunem Prosperitatem , felicī & beato Effectū , quid contulerit : — quamquam imperfectum sit , Scopum suum , Intentionemque meam consequetur , quam unicam habeo , & religiosa Pietate colo — prodesse Patriæ.

Precor , ut sancti Conatus , tenue Tentamen , Publicum indulgenti & benevolo , suscipere dignetur Animo.

EPITOME.

Caput. I. Hungariæ Status naturalis.	pag. 1
II. OEconomia.	5
III. Opificia , Manufacturæ , Fabricæ.	14
IV. Commercium.	18
V. Bilanx Commercialis	35
VI. Systema Tricesimale.	41
VII. Relatio Hungariæ ad Ditiones Germanico - Austriacas	58
VIII. Viæ , & Navigatio	83
IX. Commercium Hungariæ Septentrionale.	94
X. Theoremata quædam EOconomia politica.	102
XI. Duæ Repræsentationes Incl. Cottui Scepusiensi relate ad Commercium exhibitæ , & omnibus Regni Cottibus comunicatæ.	
: : : : : : : :	124

CAPUT PRIMUM.

Hungariæ Status Naturalis.

Ungaria intra *45tum* & *50mum* Latitudinis ; *36tum* & *44tum* Longitudinis Gradum sita est : Zona temperata , Climate fertili & octo Longitudinis Gradibus diverso.

Secundum ultimarum Dimensionum Calculum 4500 □ Milliarum complectitur : Populatio ejus juxta Conscriptionem popularem Anni 1787. facit 7, 500, 000. Animas : ducto Calculo pro uno □ Milliari ob-

niunt 1665. Animæ (*) Hæc Populatio ,
Ratione Uberratis Soli exigua , Bellis , cum
Aula Turcica & Gente Gallica diminuta est.

Galicia , Lodomeria & Neo acquisita
Polonia ; Systemati Austriaco Germanica-
rum Provinciarum incorporatis , potest ase-
ri : Hungariam undique , vel Austriacis ,
vel Turcicis Ditionibus cinctam esse , exce-
pta

(*) De Magnitudine & Extensione Hungariae
differunt Opiniones :

Hermann in sua Statistica Hungariam , demta
Transilvania , 4525 □ Milliaris continere dicit ,
— Populationem autem 5 , 850 , 000 — , pro uno
□ Mill. 1294. Animas assumit.

Crome in suis Statisticis Tabellis Extensionem
in □ Milliar. eandem 4529. habet : Populationem
minorem statuit 3 , 790 , 000. & igitur illi. obve-
niunt pro uno □ Milliar. in Hungaria sine
Illyrico 852 , in Illyrico 767. Animæ.

de Luca in sua Statistica ita habet.

Hungaria	□ Mill.	2790	, Populatio	6 , 974 , 000.
pro uno □ Mill.	obveniunt	-	-	- 2500.
Slavonia	-	334	, -	259 , 000 , - - 700.
Croatia	=	477.	=	207 , 000 , - - 500.

pra illa Littoralis Hungarici Parte, quam
Mare Adriaticum alluit.

Naturæ Donis omnibus liberaliter do-
rata est Hungaria. Natio illam inhabitans
Deliciis destinata esse videtur.

Juga Montium Carpathicorum Hungari-
zæ munientia, Medium versus in lætam
Planitiem solvuntur, quam manantes ex Al-
pibus Fluvii rigant. Aura, Asperitate Al-
pium gelida, Planitiem Æstu ferventem re-
creat. Montes Sylvis opaci, Nemoribus
umbrosi, Colles fructiferi, diffusa Pascua,
Campi patentes, Lacus, Forma Maris im-
mensi, Fluvii torrentes, alii placide ma-
nantes, & propria sua, & amœna, quam
formant, Varietatis Pulchritudine, excelsam
Naturæ Munificentiam indicant. Aurum, Ar-
gentum, Cuprum, Ferrum, Plumbum, Mer-
curius, Magnes, Zincum, Antimonium,
Arsenicum, Sulfur, Lytantraces, Turfa,
Naphtha, Alkali, Sal fossilis, & coctilis,
Nitrum, Alumen, Vitriolum, Terra porce-
lana, Bolus, Gypsum, Marga, Granates,
Achates, Chrisolites, Jaspis, Chalcedon,
Carniol, Saphyr, Smaragd, Opalus, Rubi-

rus, Asbestus, Marmor, Alabastrum, Cris-
 talla, Aquæ minerales; — Gleba fertilif-
 sima, Triticum, Siligo, Hordeum, Ave-
 na, Milium, Panicum, Oryza, Phagopyra,
 Pifa, Lentesc, Fabæ, Cyclamina, Manna;
 Dohana (Herba Nicotiana) Canabes, Li-
 num, Crocus, Papaver, Humulus, omnes
 Species Olerum, Flores diversissimi, Fru-
 ctus omnis Generis, in Copia, Peponum
 Calcaturæ integræ, Castaneorum, Prunorum,
 ac Cerasorum, Sylvæ, omnia Arborum Ge-
 nera & Species, Vineæ, quæ in Orbe co-
 gnito pares sibi non habent. — Porro Ar-
 menta illa Equorum, Boum, Vaccarum at-
 que Bubalorum, Ovium, Vervecum, Ca-
 prarum, Suum, — omnis Generis Altilia,
 copia Ferarum quadrupedum non minus,
 quam volucrum, innumeri Pisces, Amphy-
 bia, Apes, Bombyces, Cantarides, — Radi-
 ces & Plantæ, tinctoriæ non minus, quam
 medicinales — — Cuncta hæc eximia Qua-
 litate generat Hungaria, beata undique Co-
 pia obfusa. Ac dum hic de Clementia Na-
 turæ loquor, cur non liceat commemorare
 Characterem nationalem, qui heroica sua
 Virtute, ad quævis addiscenda Aptitudine,
 orientali quapiam Maturitate, & Magnani-
 mita-

mitate . ac sepültis tam frequenter in Favillam, eximiis Ingenii Ignibus, eminet? — Alina itaque Hungaria, tam insignibus Beneficiis, a Natura est dotata, ut si, huic naturali Eminentiaæ cætera quoque æquali Mensura accederent, prima Europæ Fastigia, sua propria Vi, facile occuparet. Vidimus profecto Celsitudinis hujus Auroram, sub Ludovico Imo & Mathia Corvino.

CAPUT SECUNDUM.

OEconomia.

REm agrariam in Hungaria, præter Austriæ ac Stiriaæ Accolas, illorum Comitatum Incolæ diligentissime colunt, qui montosas, metalliferasque occupant Partes. Utrique, hi quidem Popularem suorum, alii Vicinorum Consumptione, indubiam semper habentes Frugum Venditionis opportunitatem, Agriculturæ sedulo incumbunt.

E contra fertiles Hungariæ inferioris Comitatus, qui nec tam promptam, nec tam certam habent Frugum Venditionem, Agriculturam negligenter exercent, quamquam Ubertate Glebæ felices, Paupertati tamen & Inopiæ magis expositi sunt ob Defectum Circulationis. Unius Anni deficiens Procreatio, extremam ibi causare valet Miseriam, Hominesque Famine mori evenit. Nomadice vivitur vel in summa Abundantia, vel in summa Egestate.

Pecora cornuta abundantissime alunt Partes Cis- & Trans-Tibiscanæ inferiores; res ovilis optime succedit, in Comitatibus Albenfi, Veszprimiensi, Pestienfi, Comaromiensi, Nitriensi, Bihariensi, & Szarmariensi; Sues ubique, abundanter tamen in sylvosis Beregiensibus, & Syrmiensibus Terris saginantur; Equaria numerosissima utraque Ripa Tibisci alit; Vina eminentiora, alba quidem in Promontoriis Tokayensibus, Soproniensibus, & Pofoniensibus, rubra vero Agriæ, Budæ, in Ményes & Syrmio gignuntur.

Montosarum & steriliū Regni Parti-
um Incolæ Metallurgiam, Salis Fodinarum,
Lini & Telæ Culturam, egenæ suæ Rei
rusticæ addunt; Migrationes periodicas in
fertiliores Regni Partes suscipiunt, ibi pro
diurna Mercede Operam suam Campis & Vi-
neis impendentes; atque sic Sterilitatem
Glebæ suæ, laudabili Industria supplent.
Hac Climatis Productorum, Alimentationis-
que diversitate, Partes Regni sibi in-
vicem junctæ, se mutuo sublevant.

Consumtio, Ratione Procreationis in
Hungaria, exigua est. Ordinarie vix Dimi-
dium Procreationis consumitur. Omnium
Productorum, plerumque vilissima sunt Pre-
cia, & ne his quidem, vendi possunt. Pro-
portio inter Consumentes, & Producentes
nulla. Conscripctio Anni 1787. perhibet,
ad 20. producentes Familias, vix unam
consumentem, ad 400. Pagos, vix unam
Civitatem obtingere. (*)

A 4

OEco?

(*) Eadem Conscripctio sequentes exhibet Ratio-
nes mutuas Locorum & Incolarum:

Civitates majores

- - -

52.

Civi-

OEconomia ruralis illarum etiam Partium, ubi diligentissime exercetur, quantum distat a Gradu Perfectionis illo, quem in Anglia, Helvetia, Belgio tenet. Si in Partibus Regni foecundis, ad eundem Culturæ Gradum eheheretur, fere mihi persuadeo, tum unius Comitatus Bihariensis Procreationem, totius Regni Alimentationi Anno fertili suffecturam. Haud temere asseri potest, Hungariam ad duplo tantam Populationem, triplo tantam Procreationem, quam actu habeat, elevari posse:

&

Civitates minores	-	-	-	16.
Oppida	-	-	-	582.
Pagi	-	-	-	10747.
Prædia	-	-	-	1505.
Domus	-	-	-	1,072,2182.
Impopulatio sine Confiniis &				
Statu Militari	-	-	-	7,116,789.
Clerus	-	-	-	13,265.
Nobilitas	-	-	-	165,801.
Cives, & Opifices	-	-	-	79,354.
Coloni	-	-	-	505,708.
Inquilini Mercenarii	-	-	-	793,270.
Alii ad Ruricolatum spectantes	-	-	-	518,131.

C A P U T II.

& ne tum quidem illum Populationis Gradum attingeret, quo gaudet Lombardia, vel Belgium, illa 6840, hoc 4000, Animas uno \square Milliari aens.

Proinde ad emolumentum Regni promovendum requiritur, Incrementum Populationis, libera Productorum Evectio, augendaque per id interna ad externa Consumtio. Præjudicata est Opinio, Evectione Quantitatem Productorum minui: quo enim felicior & utilior eorum est Venditio, eo major est Ruricularum ad producendum Extimulatio, eo major & ipsa Procreatio. Ut adeo Prohibitionem Evectionis Productorum primæ etiam necessitatis, in hac Hungariæ Fertilitate, *semper inanem esse putem*, non minus *Abundantiæ Casu*, propter ipsam Abundantiam, quam *Penuriæ Casu*, propter alta Pretia, quæ & ipsa omnem sistunt Evectionem. Prohibitiones similes pertinent ad palliativa illa Media, quæ velut *heroicæ Medicinæ* dum momentaneum Alleviamen dare videntur, Morbum reipsa exasperant. Anglia internæ Proceationis Frugum Summam auxit eo,

A 5 quod

quod *Exportationi illarum Præmia* Sumtibus publicis statuerit.

Sylvæ licet in Hungaria vastissimæ fuerint, cœco tamen illarum Excidio, & præsertim turbulento Egoismo Compossessoratum, ita desolatæ sunt, ut in Sylvosis etiam Regni Partibus Lignorum adsit Defectus. Porrigit quidem benefica Natura Substitutum Lignorum pro focali Necessitate, præter Arundineta, Lythantraces, & præsertim Turfam, quæ in Copia per diversas Regni Partes diffusa hæret, sed Cultura horum Productorum, nullibi adhuc viget. Solatio saltem est scire, prospexisse Naturam huic quoque jam imminenti Necessitati. Publicis Regni Legibus, & Resolutionibus Regiis, nunc Regulatio Sylvarum imponitur, bonoque Exemplo præcunt Dominia Cameralia. — Sed si difficile est conservare Sylvas, quanto difficilius illas restabilire!

Venatio sine omni Ordine, pro Arbitrio & Pruritu plerumque exercetur. Sunt Regni Partes in quibus Feræ penitus deficiunt. Ubi potentiora sunt bene regulata Dominia, vel Lacus & Montes inaccessibiles, ibi innumera

Perarum Quantitas, Opulentiam naturalem Hungariæ testatur.

Piscatura in majoribus præsertim Fluviiis & Lacubus uberrima est.

Metalla & Mineræ Juri regali subsunt. Id quamvis privatis Fodinarum Possessoribus, & forte Ærario etiam minus Lucri reddat: per id tamen ipsa montanistica Manipulatio optime regulata existit.

Vina Hungarica Annorum favorabilium præstantissima sunt: desideratur tamen adhuc penitior physica & chemica Cognitio, Confectionis & Conservationis Vinorum. Qui quidem Physicarum Scientiarum in Universum *Defectus*, generalis & præcipua Causa est, inculti & neglecti Oeconomiae Hungaricæ Status.

Sericum Providentia Josephi II. Imper. coli cœpit eo Zelo, ut primo statim Tempore Anno 1785. 131. Cent. Serici producti fuerint, quod Pretio redemptionali computatum 132,000. flor. Circulationem cavaverat. Imperatore hoc Fatis cedente, Industria hæc fere evanuit. Usus Serici & Go-

zypii quidem adeo jam invaluit, ut in primas quasi Necessitates transiverit: Sericum in Hungaria bono cum Successu produci posse, Tentamina Josephina evincunt. Idem de Gozypio existimare licet; nam in vicina Servia feliciter procreatur, & in Banatu quoque primum Tentamen privatum utcumque successit. Si horum Productorum Cultura in Regno effloresceret: magnarum certe Divitiarum abundans esset Scaturigo.

Si quis Debréczino proficiscatur Banatum versus, Operæ Pretium facturus est, divertere ad Mezöhegyes. A Pago Gyula, qui 1500. Domos continet, usque ad Mezöhegyes sunt quinque grandia Milliaria, inde usque Pagum Tornya tria Milliaria, neque ullus Pagus seu Vicus, nec Colliculus est, in tota hac Extensione. In æquorea hac Planitie situm est Prædium Mezöhegyes, 44000. Jugera continens, in quo Josephus II. Imperator Equarium militare condidit, cujus Fundatio una cum structis Ædificiis æstimatur ad duos Milliones flor. Anno 1794. fuerant Mille Caballæ Matres; 3000. Equi; 150. Admissarii. 2000. cornuta Pecora. Omnes Equi quos in Usus
mili-

militares , Partes illæ Hungariæ , & Transilvania , Moldavia , Valachia suppeditant , hic Stationem suam nanciscuntur. Huic affiliatum est aliud Equarium in Prædio Babolna , quod in Progressu versus Austriacas Ditiones , secundam Stationem præbet. Ita continua est rei equestris militaris regeneratio , atque exinde judicari potest , quantum Mezöhegyes suppeditet , Potentiæ militari Cæsareæ Incrementum !

Quodsi quis Hungariæ Situm naturalem , cum eo , circumjacentium Provinciârum attentius combinaverit , facile inveniet Commercii Hungarici hanc esse Tendentiam naturalem : & quidem versus Ditiones Germanicas , Pecora , Fruges , Lanam , Pelles , Metalla. — Versus Mare Adriaticum , Ligna , Cineres clavellatos , Dohanam , Carnes salsas , Metalla , Pelles , Lanam. — Ad Turcicas Ditiones , æquali Fertilitatis Gradu gaudentes , nec nimis impopulatas , Manu — & Artefacta tantum. — Versus Septentrionem vero , ad vastas Europæ Borealis Ditiones , omnium illorum Productorum Hungariam certam habere posse Erectionem , quæ abunde producit , quibusve steriliores

hæ

hæ Partes boreales carent: — Vina omnis Generis, Dohanam, Canabes, Fructus, Mel, Mineras, Salia, Gallas &c. Atque hæc Tendentia naturalis, optima & unica est, omnis Speculationis & Ordinationis Commercialis Regula, hæud unquam negligenda, infallibile Opulentia nationalis evhendæ Medium.

CAPUT TERTIUM.

Opificia, Manufacturæ, Fabricæ.

TRansformandis Usui Hominum, Naturæ productis, occupantur Opifices, Fabricæ, Manufacturæ. Non undique defixa adhuc est harum Denominationum Idea & Significatio: sufficiat hic adduxisse *Opifices* dici, qui singuli in transformandis Naturæ Productis laborant; *Fabricas* & *Manufacturas* ubi plures conjunctim huic Labori incumbunt.

Anno 1777. elaborata fuit in Excelso Consilio Locumtenentiali, Regio Hungarico Tabella, quæ perhibet, Hungariam tum habuisse Opifices & quidem Magistros - -

- - - - -	13934.
Sodales - -	12316.
Tyrones - -	4671.
<hr/>	
Universum - - -	30921.

Inita totius Populationis Ratione ex 242. Animabus nonnisi unus est Opifex.

Fabricæ & Manufacturæ tam paucæ sunt in Regno, exiguique Momenti, ut vix Censum mereantur. — Nonnullæ Officinæ Vitrarïæ & Chartacæ pro ordinario Usu occupatæ; duæ Fabricæ in Holic & Pondjelek, quæ Vasa *Fajence* dicta producunt; Fabrica Cerusæ & Rosolio in Gács; alia Panni Xilini (Rattun) Schassinensis; tres Manufacturæ Pannorum in Gács, Temesvár & Podhering; alia Lanificiorum Ovarini; una Coriorum in Comitatu Mosoniensi; Currulis Budensis & M. Varadiensis; Tibialium Posoniensis; præterea Malleaturæ Utensilium ferreorum & cupreorum; ac nonnullæ Officinæ coctoriæ; Nitri, Alu-
mi.

minis, Alkali, Tartari; — His circiter tota Hungariæ Industria absolvitur.

Si quis consideret Pompam Procerum Hungariæ, Luxum Nobilitatis, selecta Ornamenta Fœminarum; si quis reflectat, vix aliquam honoratiorem Personam esse in Regno Domesticis manufactis vestitam, vix unam distinctiorem Domum; cujus mobilia maxima Parte non extranea forent: sine Dubio sentiet Luxum, prout *salutaris* est, si ex *Accrescentia domesticæ Industriæ & Culturæ* protuberet; ita nobis, qui peregrini Luxus Mancipia sumus, esse malum desolans. Si ultro consideraverit, quam facilem & florentem Fabricæ, & Manufacturæ habere possent Successum, cum tanta & tam eximiæ Qualitatis Hungaria suppeditet Producta, cum omnia Vitæ Media tam levi veniant Pretio, & tantus sit Luxus Amor: sine Dubio totalem hunc Artium & Manufacturarum ac Fabricarum Defectum mirabitur.

Temere hic nobis objiciunt Inertiam atque Pigritiam. Populus Hungariæ ubi mereri potest, industriosus est. — In Oppidis & Civitatibus Opificia vulgaria sedulo exercet; in superiori Hungaria Lino, & Lintei
Con-

& Civitatibus Opificia vulgaria sedulo exercet ; in superiori Hungaria Lino , & Linteæ Confectione diligenter occupatur ; Crematum diversi Generis , præsertim Sylvorium distillant Incolæ fertiliorum Partium ; notum Saponem suum fabricant Debreczinenses ; Caseos , Burendam , Olea conficiunt in diversis Comitatus ; Serici Culturam , ita disponente Josepho II. promte susceperunt Partes inferiores , — lubenter exercet Industriam Populus Hungariæ , ubi mereri potest , Defectus Industriæ Causa alibi latet.

Existit Bilanx Commercii Hungaricæ tabellariter elaborata , Diametrum decennalem ab Anno 1777. usque 1786. continens. Patet ex illa , ligneorum tantum fabricatorum (Meuble) in Regnum Inductionem facere annue R. flnos. - 229 , 365.

Nobilioris Telæ - 1 , 042 , 046.

Diversarum Lintearum & Lanearum Materialium. - - 849 , 824.

Panni. - - - 789 , 113.

Gozypiacearum Materialium. 477 , 732.

Sericarum Materialium. - - 585 , 443.

Coriorum & Pellium elaboratarum. - - - 261 , 116.

Ferreorum fabricatorum. - - 77 , 388.

Mercium sic dictarum Norimbergensium. - - - 30 , 000.

B

Hæc

Hæc plurimum ex Germanico - Austria-
cis Ditionibus Regno inferuntur ; & sunt
præterea Opifices Viennæ, Sartores, Sutores,
Lorarii, &c, qui Opificia sua, quasi in Ma-
nufacturas pro Usu Hungarorum transfor-
marunt.

Grandi hoc Morbo Hungaria misere
squalet, neque hunc supplere valet Natu-
ræ Benignitas. Hic est Fons ille tristis, e-
xiguæ Populationis, hærentis Industriæ,
stagnantis Circulationis, Languoris & Le-
thargiæ in Subsistentiæ Mediis, denique
Status illius nomadico luxuriantis, quo Pars
fucata Specie cultior, peregrina Imitatione
luxuriat, Pars ineluctabili Miseria premitur,
cujus utriusque Comes, Hæresque perpetu-
us est impotens Deliquium.

CAPUT QUARTUM.

Commercium.

Ubi Commercium floret, ejus Progres-
sus Nundinis non eget. Emuntur,
venduntur Merces, fiunt Contractus, Cam-
bia, quemadmodum adjuncta requirunt, sic-
que

que quotidie oriuntur Nundinæ. Sed Hungaria ab hoc Flore procul remota est. Exiguæ, quo gaudet, Commerciæ Vehiculum sunt Nundinæ, tam hebdomadales, quam annuales; priores Victualibus, Frugibus, & paucis illis Mercibus, quas Paupertas Ruricolæ adhuc procurare potest, Publicum provident; posteriores Oscillationem, Motum, Vitam dant Commercio Hungarico.

Pestini in Nundinis annualibus est Centrum Commerciæ Hungaricæ. Illuc conveniunt Quæstores Hungari; illuc confluunt Austriaci & præsertim Viennenses, Commerciæ nostræ captivantes: pauci Turcæ adesse solent. Ibi sunt Contractus al ingrosso, Permutationes & Cambia, Emptiones, & Venditiones.

Pestino, velut ex Centro, oscillat Commerciæ, per omnes Partium Radios; & quidem versus Moraviam & Austriam, per Jaurinum, Comaromium, Mosonium, Sopronium, Posonium; — versus Silesiam, & Galiciam, per Cassoviam, Eperiesinum, Bartpham, Késmarkinum; — versus Turcicæ Provincias, per Neoplantam, Semlinum, Temesvarinum; — versus Littorale, per

Kanifam , Carolostadium , Flumen ; — De-
breczinum necit Transilvaniam Hungariæ ,
& præterea est capitale Emporium totius
Partis Tibiscanæ.

Frugum ex Hungaria Evectio , in Ita-
licas Proviucias , tum duntaxat momentosa
est , dum hæ Sterilitate Anni Penuriam pa-
tiuntur. — Stiria & Carniolia licet ex Pro-
creatione propria vivere nequeant . ordina-
riis tamen Annis parum admodum Frugum
ex Hungaria admittunt , diversos Obices
Quæstoribus Frugum ponentes , partim pro-
vincialibus suis Impositis , partim Vexis
Molitorum & Pistorum , Præemptionem sibi
vendicantium , & iniqua illa Dispositione , qua
a Frugibus Hungaricis , si haud venditæ re-
vehantur , eandem iterum , quam in Ingressu
jam præstiterant , solvere cogunt Impositam.
— Austria etiam præter Casum Penuriæ e-
vehendis Frugibus stabile Emporium præbet,
& Axe per Sopronium , quod abundantissi-
mas Frumento habet Nundinas , & adverso
Danubio per Ramum Érsek Ujvariensem ,
magnam Frugum Copiam accipiens. Amplam
Urbis Viennensis Consumptionem , Quæstum
hunc necessario deponere existimo , licet
qui-

quidem graduali hoc Frugum Quæstu , qui Comitatum plane Bacsensem Undulatione sua contingit , Moravia quoque ex Parte provideatur. Jaurinenses & Comaromienses Nautæ , utilem hinc Commericii Ramum promovent. Galicia steriliores Regni Comitatus contingit , & tum demum Erectionem Frumento Hungarico graduali per Nundinas Oscillatione præbet , dum Defectum patitur. — Septentrionales Regni Comitatus , Scopusiensis , Liptoviensis , Arvensis , qui e Procreatione sua vivere nequeunt , providentur Frugibus , ex vicinis fertilioribus Comitatus , cujus Commericii notabile Emporium est Oppidum Meczenzéf.

Commercium Vini quamquam naturali Rerum Coordinatione , præcipuum & tale esse deberet , quo Hungaria , Septentrionali Europæ dominaretur ; nunc tamen in magno est Deliquio. Antea Silesia , Polonia , Borussia , Svecia , Russia Vinò Hungarico providebantur ; & omnino maxime naturale est , ut Boreales hæ Partes Vinum , quod Natura illis negaverat , & quod tanto avidius appetunt , ex vicina Hungaria accipiant , quæ illud & levi Pretio & diversæ optimæ

Qualitatis & satis commode Medio Fluviorum Vistulæ Oderæque subministrare potest. Sed postquam Austriacarum Fabricarum Causa, omnia Manufacta Borussia prohibita sunt, & hi vicissim Producta Hungarica prohibuissent; postquam in vicinissimam nobis Galiciam, & Poloniam, Austriaca Vina, ab omni Portorio libera, vehi cœpissent; & ipsa Galicia, quanquam Juris Hungarici, in Austriacam Provinciam transformata fuisset; postquam omnibus, quas Europa Borealis his Temporibus subivit, Mutationibus, nullo commerciali Tractatu, Erectioni Vinorum Hungaricorum prospectum, quin potius eidem, propter Austriaca Vina, varia Impedimenta posita fuissent; Commercium hoc adeo imminutum est, ut versus Septentrionem, ultra Galiciani, Silesiani, Varsoviæ, nulla fere amplius sit Vinorum Hungaricorum Consumtio, & omnia hæc vasta Borealia Regna, Vinis Rhenanis, Gallicis, & Hispanicis provideantur. Hujus proxima Sequela est, Culturam Vinearum Hegyallyensium (Tokayensium) nunc majorem in Modum intercidere. Rari sunt Vinearum Possessores, quibus Sumtus Vineales redderentur; continent adhuc colere Vineas, quia-

magna Capitalia illis investita habent, & Spe restabiliendi Commercii aluntur, quam si deposuerint, Excelsa Promontoria Hegyallyensia, sensim derelicta, negligentur.

Durante hoc Bello Gallico, quo partim prohibita fuit Vinorum Gallicorum in Russicas Ditiones Investio, partim impedita Vinorum Rhenanorum & Gallicorum Cultura & Evectio: Hungarica Vina, tam Hegyallyensia, quam Budensia, Agriensia & Ményesiensia majori Copia evehebantur; Baro Schweikhardt felici Successu Commercium hoc promovebat, partim per Albiam & Hamburgum, partim per Oderam, & Sterinum. Sed sublata per modernum Imperantem Russicum hac Prohibitione, restabilito jam ineunda Pace Europæ Commercio, unica Evectiois hujus notabilioris Spes evanescit.

Ceterum evehebantur Vina præsertim per Passum Bartphensem & Késmarkiensem, Ornavensem, ac secundo Poprado, qui fluvio Dunaveczech junctus, cadit in Vistulam, sicque opportunam Evectioem fluvialem in Europæ Septentrionalis Partes præbet.

Triste fuit Hungaris observare, dum occupata ultimum Polonia, Vina Austriaca sine omni Portorio Cracoviam, & in totam Partem occupatam Poloniæ in Copia vehi vidissent: dum interea Vina Hungarica, priori exoticæ Tricesimæ semper adhuc subiecta, in vicino Scepusio coacervata hærebant.

Austriam versus plane iniquus est Commercii Vinorum Status. Quemadmodum tenuia, acida, pumicata illa Vina Austriaca, libere in Hungariam omnimode invehere licet; ita e contra excellentia Vina nostra, nonnisi erga gravem ultra 30. per Centum facientem Impositam in Austriacas Provincias nobis evehere fas est. Quinimo & Transitus per has Provincias in Imperium prohibetur, & singulari Aggravamine adverso Danubio, Vinum seu in Austriam, seu per eam in Imperium vehere non admittitur. (*)

Copio-

(*) Identitatis Causa liceat hic adducere alie nonnulla Data pressi Commercii Hungarici:

Si Austriaca Fabricata Hungaricus Quæstor, propter malam Qualitatem, forte remittere vult, in Remissione pro illis in Austria grave Exoticum Portori-

um

Copiosæ sunt in Imperio Querelæ, Vina Hungarica, quæ per Viennenses eo mittuntur, vitiata esse & destructa.

Ante Bellum septenne florentissimum
Commercium cum Vinis Soproniensibus, Ru-
B 5 sten-

um solvere debet, ut hac Ratione a qualis demumcunque Mercis Remissione deterreatur.

Sevum, si ex Hungaria in Exoticas Provincias efferatur, 1. R. fl. 30. xr., si vero ex Germanico Austriacis Provinciis efferatur, tantum 3. xr. 30malis Portorii solvit, ut hoc modo Hungarici Sevi Exportatio per Austriacas Provincias obtineatur.

In Partibus Soproniensibus & Tyrnaviensibus, quamprimum ceperunt Globos & Grandines plumbeas, nec nou argillacea Utensilia fabricare: Plumbum & Gluten illico gravatum est, prius 1. R. fl. posterius 1. R. fl. 18. xr. Portorio Tricesimali, ut scilicet fabricatio hæc impediatur.

Anno 1795. Tempore ultimæ Frugum Penuriæ, licet omnis Generis Frugum Evectio ex Hungaria strictissime prohibita fuisset: Viennenses tamen Quæstores, ex Hungaria magnam Frugum Quantitatem evehebant, & Dantisci Metretam a 4. Aureis veadebant.

stentibus & Raziniensibus viguit in Ditiones Borussicas, quæ omnes Vinis his se providebant, & pro illis manufacta sua diversa Lintea, Lana & Gozypicea inferebant. Species hæc fuit Commerciï illius *permutati-
vi* (Baratto *Handel*), quod non parato Ære, sed Permutatione Productorum decurrit, quod præ omnibus aliis maxime practicabile & utile est, quippe quod intra diversorum Regnorum Subditos facillime admittitur ideo, quia utraque ex Parte Producta effert; quod licet paratam Pecuniam non inferat, Effluxum tamen ejus impedit; quod denique Quæstoribus, Speciem hanc Commerciï exercentibus plurimum fert Lucri, tum ex proprio suo Producto, tum ex eo, quod Commutatione accipiunt. In hoc quidem Casu Quæstores Partium Soproniensium & Posoniensium dabant Vina sua, pro Manufactis Borussicis, in utroque lucrantes. Sed postquam, Austriacarum Fabricarum Causa, Manufacta Borussica prohibita fuissent: Borussi vicissim Vina Hungarica prohibentes, illa evchere desierunt. Cessante horum Consumptione, Partium illarum Vini Cultura adeo diminuta est, ut in solius Urbis Soproniensis Territorio, Vineæ, quæ antea 64000. Hu-

Hubas effecerunt , ad Medietatem plane , id est 32000. Hubas defecerunt. Tantam igitur Partem Vini Culturæ , tot Mille Incolarum Subsistentiæ Media Regnum amisit , insuper adhuc Damnum patiens in eo , quod pro Mercibus his linteis , laneis gozypiaceis , quas antea a Borussis pro Vino accipiebat , nunc aliorsum , unde scilicet hæ inferuntur , parata Pecunia effluat.

Profecto mirandum est , qualiter hoc Commercii Vinorum Hungaricorum Aggravio , tanta adhuc esse possit illorum Evectio : juxta Diametrum præattactam decennalem efferuntur nunc pro 800 , 694. R. A. Est hoc evidens Documentum eximiae illorum Qualitatis , est certum Indicium , quæ illorum Copia eveheretur , si grandia illa cessarent Obstacula.

Pecoribus & Pecudibus Hungaria olim , præter Austriacas Provincias , Italiam , Venetias , & Imperium Germanicum providebat : nunc Commercii huius Ramus ad Austriacas Provincias restrictus est. Pelluntur quidem adhuc in Imperium annue ad 40,000. Boves , sed hunc Quæstum jam non Hungari

gari, verum Austriaci Quæstores exercent. In Tibiscanis inferioribus Comitatus, Incolæ præcipue Re pecuaria occupantur; cum Frumentum nullum Pretium habeat; nec vendi possit. Vasta sunt ibi Prædia, æquorea Planities, copiosis Armentis luxurians. Proprietarii, vel Arendatores horum Prædiorum, plerumque Græci, & Armeni, Pecora partim ad Nundinas Pestenses depellunt, partim advenientibus eo usque Lanionibus Hungaris, Austriacis, & Moravis vendunt. — Sues præsertim ex Sclavonia, ad Germaniæ Provincias Septentrionales pelluntur. — Tota superior Hungaria Provisionem suam in Pecoribus & Pecudibus, ex inferiori petit.

Hungaria, potissimum Austriacis Provinciis septa, systematicæ Commerci Hungarici Restrictioni facilem præbuit Effectuationem, id quod Cursum moderni Commerci determinat. Sericæ, coriæ, pellicæ Fabricæ in Austria; Lanæ in Moravia; Linteæ in Silesia; plurimum effloruerunt. Ad singulas has Provincias ex Hungaria, pro concernentium Fabricarum necessitate, cruda Materialia, plerumque exclusive evehuntur,

tur, & vicissim ex singulis his Provinciis concernentia fabricata Hungariæ plurimum invehuntur. Ita propria sua Producta, transformata vicissim emunt Hungari, in Venditione non minus, quam in Emptione damnicati. In Austriam plurimæ Pelles, & Cutes, Gallæ quercinæ, ac nonnihil ex Serico exportatur; vicissim inde plurimi Pilei, coriacea & pellicea fabricata ac sericæ Materiæ inferuntur; — In Moraviam Lana Hungarica, Cineres clavellati exportantur, e contra maxima pannorum & laneorum fabricatorum Quantitas invehitur; Silesia Telam & Res linneas; Stiria ferrea sua & alia fabricata invehunt: præterea quidquid Mercium illarum, quæ Galanterie & Nürenberger Waaren dicuntur, habemus, pretiosa, acu picta, aureas argenteasque Merces, omnia hæc Vienna potissimum accipit Hungaria.

Exoticum Commmercium Regnorum promoveri solet. *Tractatibus commercialibus*, quibus Cursus Commercii in Genere, ejusque Favores definiuntur, Impedimenta remonentur. Sed Hungariæ hac in Parte parum prospectum est. Cum Imperio Russico
&

& Porta Ottomanica defixam habet Correlationem commercialem, Providentia quidem Josephi II. Imp. Aug. qui inito cum singularum Aularum commerciali Tractatu, mutuum Reciprocum, pro Hungaria etiam stipulaverat. Ex Russia iisdem Favoribus inferuntur Res pellicæ & Coria, quibus vicissim Vina Hungarica illuc evehuntur. Ex Turcicis Provinciis autem, Dictamine commercialis Tractatus, inducenda, & eorsum evehenda, tria per Centum duntaxat solve-re deberent, quod tamen in Favorem Austriacarum Provinciarum modificatur diversa Ratione. Inferuntur a Turcis Gozypium, Lana Macedonica, Sericum crudum & coloratum, Coria Saffian & Cordovan, Caffè, Merces Levantinæ & Orientales: evehuntur autem, præter Linteum & Panni viliores Species, talia plerumque fabricata, quæ Hungarus Quæstor à Viennensibus procurare debet, Panni scilicet subtiliores, Horologia, artefacta Chalybea, Carpentia, Porcellana, Specula; & hujus etiam Commercii præcipuam Partem, ipsi Mercatores Viennenses immediate exercent.

Est Viennæ Societas privatorum *Abaldo* dicta,

dicta, quæ Jus Monopolii Dohanæ & Tabacæ; in Provinciis hæreditariis Germanicis habet. Institutum hoc ab Initiis exiguis crevit in immensum. Quippe Leopoldo I. Imperatori, Apparatum suum venatorium restaurare volenti, & de Sumptibus necessariis sollicito, Comes Keventhüller proposuit, se totum Apparatum suis Sumptibus restauraturum, si Jus Monopolii Dohanæ & Tabacæ in inferiori Austria sibi collatum fuerit, id quod resolutione Cæsarea obtinuit. Hoc postea extensum est ad omnes hæreditarias Germanicas Provincias, ac collatum Judæo Aguillar, erga solvendos annue 400,000. flor. strenue in Contrarium repræsentantibus omnibus fere Dicasteriis Austriaco - Germanicis. A Judæo Aguillar, Jus hoc Monopolii transit in diversas Societates privatas, quarum una aliam sequebatur, ex potentioribus Quæstoribus Viennensibus constantes, multum elevato annuo Censu sive Arenda, quæ circa Annum 1780. constitit in 1,792,250. fl.

Tentatum est diversis vicibus Monopolio huic Abaldo, subicere *immediate* Hungariam quoque, quæ quidem ab immediata subjectione hucdum mansit *immunis*, *media-*

te tamen eidem subiecta est , quippe quum nihil Dohanæ ex Hungaria , evehere licet , ut tanto leviori Pretio Abaldo Dohanam in Hungaria , per Commissionatos suos , quos in Locis Procreationis ejus dispersos habet , coemere possit. Commissionati hi plerumque Contractus prævie inire solent , de vendenda sibi Dohana , quorum Conditiones diversa Ratione interpretando , dum ad Lites deveniunt , Foro Comitatenſi , aut Regni Dicasteriis subesse detrectant , verum Causam ad Directores Instituti sui Viennam transfinitunt , Actores simul & Judices in propria sua Causa , atque Jurisdictionis Regni Violatores. Ne ad exoticas quidem Provincias evehere licet Dohanam ex Hungaria , sine peculiari Indultu Directionis Abaldo , qui Libello supplici expetendus , & certa Solutio prævie pendenda est , ut adeo totius Dohanæ Commerciû , interni non minus , quam exotici , liberum habeat Abaldo Arbitrium !

Galicia & Lodomeria , nec non Neoccupata Pars Poloniae , eidem plene subiecta est , & incredibile dictu , quantum ibi sit , ad Abaldo pertinens Personale , quanta Revisorum , Super - Revisorum , Inspectorum ,

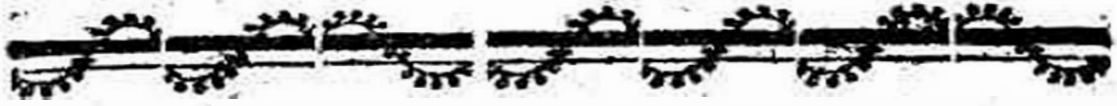
rum, Rationistarum, Controlistarum, Commissionariorum, Obequitatorum &c. Copia! In sola Neo adquisita Polonia Anno 1796. non obstante gravi necessitate bellica, 500. habebant armatos Equites.

Cæterum magnam quantitatem, & diversæ Speciei Dohanam generat Hungaria, in Tolnensibus, Quinque-Ecclesiensibus, Ugocsiensibus, & Rakomazensibus Partibus, multumque perfici cœpit Producti hujus Cultura Studio Josephi II. Imper. adscitis in Regnum extraneis Dohanæ Cultoribus, & procuratis optimarum Specierum Seminibus.

Quodsi libera ejus in exoticas Provincias admitteretur Evectio: sustineret facile Concurrentiam Americanæ Dohanæ, qua nunc Septentrionales Europæ Partes exclusive fere providentur. Bello Anglico-Americano, quo impedita fuit Americanæ Dohanæ in Europam Invectio, ampla fuisset Opportunitas, hunc Industriæ, & Commercii Ramum, ad altius eleuare Fastigium. Sed Emolumentum inde promanans, Hungaria vix sensit, utpotè quod in privatum suum Lucrum convertit Abaldo. Nunc etiam satis elevato Pretio, Dohana Americana, in
C Par-

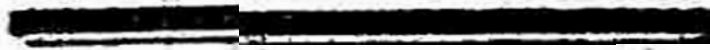
Partibus Europæ Septentrionalibus venit, Centenarius plerumque *quatuor* Aureis venditur, quo Pretio Hungarica Dohana medio Fluviorum Oderæ & Vistulæ, cum notabili Lucro evehi possent.

Gallarum quercinarum, quæ in diversis Hungariæ Partibus abunde crescunt, Quæstus æque gravatus est. A pluribus Annis earum Evectio penitus prohibita fuit, nunc admissa quidem, sed enormi Portorio *30 mali* i. R. fl. 15. xr. a Metreta Posoniensi, quæ circiter 100. a 100. facit, gravata Amplum Producti hujus Commmercium exclusive tenent Viennenses Quæstores, qui complura Depositoria in Hungaria locata habent, ac Gallas levissimo Pretio coementes, Viennam & inde in Imperium evehunt. Meretur imprimis Reflexionem, quod, a quo Tempore Viennenses hi Quæstores, Commmercium hoc majorem in Modum exercent, Prohibitiones Producti hujus non cessent.

CAPUT QUINTUM.

Bilanx Commercialis.

Bilancem Commerci Hungarici non obstantibus Capite præcedenti commemoratis Obstaculis, activo pro Hungaria Statu consistere, multi asserunt. Ita deducitur ex Consignationibus Officiorum *zomalium* collectis, & mutuo combinatis. Supra memorata Bilanx Tabellaris decennalis, juxta decem Annorum Diametrum exhibet:

Annua Exportationem - 12,667,080 R. fl.
 Annua Importationem - 10,078,575.

Proinde annum Activum.

Pro Hungaria - - - 2,588,505.

Hoc profecto si verum foret, novum esset, incredibilis Hungariæ Fœcunditatis,

& inexhaustibilis naturalis Opulentiae Documentum !

In hac activæ pro Hungaria Bilancis Suppositione , Ratio Systematis Commercialis Austriaci fundatur , vel potius damnosum illud Systema , arrepto hoc Prætextu palliatur. Dicitur nempe , *Ne Activum Hungaricum , nova semper capiat Incrementa , sicque omnem sensim , Provinciis Austriacis Pecuniam extrahat , e Re totius Monarchiæ esse , hunc Hungariæ Progressum Systemate Commerciali impedire.*

Metus profusus inanis ! Nam ex ipsa Indole Argumenti patet : Activum hoc ipsum , cum in Naturæ productis primæ Necessitatis consistat ; per Populationem pro Ratione Accrescentiæ necessario auctam , enata inde majori Consumptione domestica sufferri ; adeoque hoc , quod metuunt , ipso eo , quod metuitur , evanescere , & ipsum Progressum , Limitem desideratum impediendum , ponere.

Ut Status activus vel passivus , totius Regni erui possit , necessum est , omnem Pecuniæ Effluxum & Influxum , accurate connotatum calculare. Regesta *zomalia* , accuratam

tam hanc Confignationem , per Naturam suam continere nequeunt, utpote in quibus omnia illa desunt, quæ Prævarricatione, & Corruptione efferuntur vel inferuntur; quæ Manipulationis Celeritate, vel Inexactitudine emanent; quæ Itinerantes diversæ Conditionis recondita habent; denique omnis Pecunia in Parato, Visitationi haud obnoxia.

Sed præterea in Bilance hac, multæ Effluxus Pecuniæ ex Hungaria Rubricæ desunt, Influxus nulla exmissa, & ideo Resultatum falsum prodire necessum est.

Desunt autem effluxus Pecuniæ ex Regno Rubricæ sequentes.

Imo Summæ illæ omnes, quæ ex Montanistico annue Viennam deferuntur, quæve ex parata cusa Pecunia, ex Proventu Urburæ, & Lucro Redemptionis Metallorum constant, ac deductis omnibus Sumtibus efficiunt 3,000,000. R. fl. Jam ergo sola hac Rubrica allegatum hoc activum superatur.

Desunt Summæ illæ, quas pro Cle-
C 3 nodiis,

nodis, Vestibus pretiosis, ac Mercibus variis, Hungari Viennæ coram expendunt.

3to Sumtus illi, quos Hungari potentissimi partim continuo Viennæ habitantes, partim illuc Negotiorum aut Recreationis Causa divertentes consumunt.

4to Proventus Camerales, Salinares, Tricesimales, Lotteriæ Viennam expediri soliti.

5to Interfusoria & Capitalia, quæ Hungari Debitoribus, Creditoribus Viennensibus solvunt.

6to Summæ quæ pro Taxis, Expeditionibus, Officiis, Honoribus, Donationibus, Armalibus Viennam solvuntur.

Omnia hæc in Bilance exmissa sunt, & vel levissimo Calculo computata, quantum Pecuniæ Vim efficient! Proinde patet evidenter, totum hunc Tabellarem Calculum erroneum, huic superstructum assertum, Veritati contrarium esse.

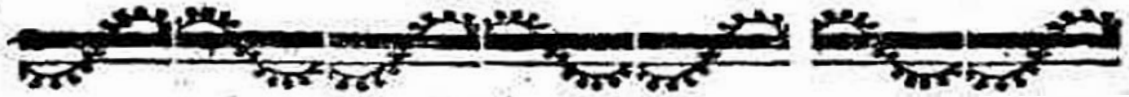
Quodsi Hungariæ, præter id, quod in parata Pecunia excuditur, annue medius tertius

tertius Militio accresceret : quantis Divitiis regurgitarent Hungari ! Quanta Pecuniæ Massa inundaret Circulationem domesticam , cujus tamen intolerabilem Defectum , quis est Hungarorum , qui non sentiat ?

Contribuens Contributionem suam summa solvit Difficultate , violentis Executionibus illam extorquere debent Perceptoratus Officia , & ipsa innumeris Restantiis involuta ! Plebs contribuens Misera premitur ; Cives & Opifices egeat subsistunt ; Nobilitas minor vix pro Convenientia Status sui eluctari potest ; Nobilitas major Sumtibus vix sufficit ; Mercatores , Quæstores , majorum Speculationum incapaces in minutis suis Negotiis ubique adhærent ; Clerus major fors dives dici potest , non Opulentia a Regni , sed Bonorum & Redituum Amplitudine , quo excepto paucos admodum divites privatos habet Hungaria, — Atque hoc Rerum Situ qualiter vel concipi potest , Bilancem Hungariæ activam esse in annis $2 \frac{1}{2}$ Millionibus ?

Allegant quidem Argumentum , quod Pretia Bonorum immobilium , & omnium Rerum in Hungaria crescant , annua Inter-

usuria a legali Sex per Centum , ad Quinque per Centum sponte deciderint , quod non aliunde quam ex Accrescentia Activi Hungarici provenire posse asserunt. Sed Consequentia hæc non subsistit. Nam Augmentum Pretiorum , & Diminutio Interusuriorum , non semper ex reali Accrescentia *Massæ* Pecuniæ , sed frequenter ex celeriori *effluentiæ* Pecuniæ Circulatione provenit. Id quod reipsa in Hungaria ita fit. Transit per Hungariam ingens Pecuniæ Massa , sed non remanet , verum in Ditiones Austriacas effluit , & præsertim Viennæ coacervatur. Transitu suo , hos qui allegantur Effectus producit , id quod ubique evenire solet , ubi *Coloniale* Systema obtinet. Et ita duplicato Malo affligitur Hungaria : Apparentia Divitiarum Symptomata , premit exhausta Paupertas , Regnum perdit Pecunias suas , & transitoria vehementioris Circulationis Effectu , adhuc magis depauperatur , ad Crysim Mortis politicæ deproperans ; quemadmodum in Morbo phytico , rubor Faciei , vehementiori Circulatione Sanguinis causatus , periculosissimum est Indicium.

CAPUT SEXTUM.

Systema Tricesimale (*)

TRO Reparatione, & Conservatione Viarum, Aggerum, Pontium, Trajectuum, solvitur *Telonium & Naulum: Portorium Tricesimale*, vel *Vestigal Commerciale*, ab his diversum est: solvitur a Productis & Mercibus, Titulo Lucri Commercialis sperativi; in Hungaria *Tricesima* nuncupatum, quia Tricesima Pars seu Lucri sperativi seu Valoris Mercium, Commercio imponebatur.

C 5

Solu-

(*) Quæ Capite hoc exponantur, ex erudito Opere Sux Excellentia Nicolai Skerlecz, Commerciali Regni Deputationi exhibito, me fuisse, ac cæterum etiam ex Actis I. Regnicolaris hujus Deputationis me hausisse, grata Veneratione recognosco.

Solutiones *zomales* Carolus I. Neapolitanus primus introduxit.

Sub Sigismundo Rege Reditus *zomales*, non ad *Ærarium* Regis, sed ad Cassam Regni pertinebant.

Sub Mathia Corvino, Reditus hī jam *Ærario* Regio inferebantur, in Trigesima Valoris Mercium Parte desumpti. Qualiter Cassa Regni Proventus hos amiserit, qualiter Trigesima Valoris Mercium Pars definita fuerit, Operæ Pretium foret uberius indagare. Solutio hæc faciebat $3\frac{1}{3}$ per Centum.

Dum Regia Dignitas in Domum Austriacam translata fuisset Anno 1527. Systema Tricesimale, & Commerciale perfecte æquale obtinebat in Austriacis Provinciis, ac in Hungaria, æquali prorsus & mutua Reciprocitate, ab omnibus Ingredientibus, & Eredientibus Mercibus ac Productis, solvebatur $3\frac{1}{5}$ per Centum, in Austriacis Provinciis æque ac in Hungaria.

Enim vero qui aliter fieri potuisset? Statuum & Ordinum Regni Hungariæ Volun-

luntate , translata est Regia Dignitas in Principes Austriæ , ut Hungariam juxta proprias Leges , propriam Constitutionem ac Independentiam gubernarent. Tantum abest Hungariam Translatione hac Regiæ Dignitatis , factam fuisse , seu Provinciam , seu Coloniam Austriæ : ut potius Hungaria Conditiones proposuerit , quibus Principes Austriaci Regimen Regni conformandum haberent.

Possessorium Principum horum , illa Ætate consistebat , ex Austriacis Provinciis i. e. Austria ipsa , Styria , Carniolia , Carinthia , Tyroli , denique ex Moravia & Bohemia. Hungaria cum Partibus ad eam pertinentibus -bis tantum faciebat omni Respectu. Dum igitur Desiderii & Conamini sui principalis , obtinendæ Regiæ Dignitatis in Hungaria , tandem compotes facti sunt Principes Austriæ , vastæ Acquisitionis Gaudio læti , Partem novam potentio-rioremque , omni Attentione , & Distinctione amplectebantur , Modum Subsistentiæ Hungarorum nullatenus gravabant , plenam Industriæ & Commercio Hungarico Libertatem tribuebant , omnique Postpositione

solenter evitata , Systema Tricesimale , & Cur-
sus Commerci , perfecta cum Austriacis Pro-
vinciis Æqualitate , decurrebat.

Æqua hac Ratione unum integrum Se-
culum effluxit.

Circa Annum 1625. Status Austriacarum
Provinciarum , qui eorum formali Comitio-
rum Jure gaudebant , non plane amico ,
& bonæ Harmoniæ , Vicinitatisque sensu a-
nimati , Productis , & Mercibus Hungaricis ,
ultra trigesimam Valoris Partem , seu $3\frac{1}{3}$
per Centum , dimidium adhuc , igitur insinul
5. per Centum in Limitibus suis desumendum
imposuerunt , ac ex hoc Proventu , Cassæ
suae provinciali , non Ærario inferendo , pe-
culiarem sibi provincialem Fundum consti-
tuerunt.

Status & Ordines Hungariæ modestif-
simum e contra adhibuerunt Medium , eodem
Anno 1625. celebratis Comitibus , Regi &
Imperatori Ferdinando II. id querulose pro-
posuerunt , qui Art. 1. & 32. ejusdem Diæ-
tæ promiserat , *auctam in Productis Hun-
gariæ 30malem Solutionem , in Austria ,
Styria , Moravia , Silesia , sublatum iri.*
Nullum

Nullum Lex illa habuit Effectum; quem decem Annis patienter præstolabantur Hungari.

Post Decennium, 1635. Art. 1. 55. & 1638. Art. 6. Status & Ordines Regni Hungariæ Repressaliis utentes, Leges conduunt, *ut ultra competentem Ærario Principis Trigesimam Valoris Mercium Partem, ab Austriacis Productis in Hungaria dimidium adhuc dependi debeat.* Atque ex hoc Proventu, peculiarem non pro Ærario Regio, sed pro Stipendiis Confinarii Militis Fundum constituunt, eadem prorsus, ut in Austriacis Provinciis ante Decennium factum est, ratione.

Jam vero Austriacæ Provinciæ, transgressis omnibus bonæ Cointelligentiæ Limitibus, multifarias Productis Hungaricis imponebant Solutiones, diversissimis sub Titulis, quas *Landständische Auflagen* nominabant: aliqua Producta absolute prohiberi fecerunt. — Vini Hungarici, ne in exoticas quidem Provincias per sui Gremium Evectio, multo minus in sui Gremio Venditio admittebatur; — Expulsio Pecorum Hungaricorum æque prohibebatur; -- imo eo Res deducta fuit, ut Hungaris ne in proprio quidem suo Territorio

torio per Portum Buzari , Boves in Itali-
am pellere licuerit , verum illos per Styri-
am & Carnioliam , ubi graves Impositas sol-
vere debebant , pellere cogebantur.

Contra graves has Injurias , Status &
Ordines Regni singulis fere Comitibus , acer-
be querulabantur , Justitiam & æquale Reci-
procum reclamantes : In Comitibus Leges
condebantur , malo huic Medelam adferentes.
Art. 79 : 1681. liber , id est æqualis Quæstus
inter Hungariam & Provincias Austriacas ;
— Art. 75 : 1715. liberum Vini ; — Art.
119. 1723. 27. 1741. liberum Boum & alio-
rum Productorum Commertium stabiliebatur ,
sed omnia hæc manserunt sine Effectu. Re-
spondebatur frequenter ad Querelas Hunga-
rorum , quod Sua Majestas , cum Statibus
Austriacarum Provinciarum , quos Res alte-
ra Parte concerneret , tractatura & congru-
am Medelam , in quantum Ratio earundem ,
admittet , positura sit. Licet nullus unquam ,
cum Statibus Hungariæ , quæ eandem Vice
versa Rationem meretur , eatenus Tractatus
habitus fuerit.

Sentiebant Status & Ordines Hungariæ
grandem Jacturam , quæ ex inde in Regnum
redundabat. Conabantur ultro gravi huic
Morbo

Morbo Remedia adferre: Anno 1655: Art. 100. Deputationem ordinarunt, quæ Projectum reformandi Commercii elaboraret: hæc nec quatuor Annorum Spatio Laborem paraverat. Urgebant Comitiam Objectum Anno 1659: Art. 67. sine Effectu. — Anno 1681. Art. 44. eadem Adursio — iterum inanis. — Anno 1715. Art. 91. Objectum hoc Tabulæ Regiæ conceditum fuit — sine Effectu. — Anno 1720. Art. 2. Consilio Locumtentiali Regio Hungarico deferrebat — inaniter. — Anno 1741. & 1751. Novæ Adursiones — æque inanes.

Quoad Media, in patriotico hoc Conamine Majorum Nostrorum adhibita, id unum observare liceat, molem Legum Hungaricarum, in Comitibus pro Exigentia Circumstantiarum, sine prævie defixo Systemate latarum, perspecta jam quamplurimum Impracticabilitate adeo esse debilitatam, ut id, quod energeticam, Difficultatibus obnoxiam Effectuationem exigit, iusta Inarticulatione haud sufficienter fulciatur: Dicasteriorum autem Conamina, similibus in Objectis, ex Indole Rei parum esse potuisse efficacia.

Hac

Hac Ratione trahebatur maximum Momentum Subsistentiæ Incolarum, & Opulentiæ Regni Hungariæ ducentis quinquaginta Annis. Nunc sequebatur altera EPOCHA, qua juxta Determinatum & Publicum Systema, Res Industrialis & Commercialis Hungariæ, Nexuque indissolubili, omnis in Hungaria subsistendi Modus, magno totius Regni, omniumque ejus Incolarum Aggravio, regulabatur.

Anno enim 1754. & 1755. Tariffa, seu Vestigal Tricesimale prodiit Viennæ, & pro exacta Observatione dicasterialiter expeditum fuit ad omnia *zomalia* Officia :

Ut Hungari Commercio exotico excludantur, illudque non alias, quam per Quæstores Austriacos decurrat, adeoque Lucrum primæ Manus hi habeant, disponit hoc Vestigal Commerciale, ut Quæstori Hungaro, qui exoticas Merces, non ex prima exotici, sed e secunda Austriaci Quæstoris Manu emerit, a Portorio Tricesimali, quod in Loco Emptionis deponeretur 5. per Centum in defixis Austriacis *zomis* restituantur. Quæ *Stationes Retrosolutionales* (*Zurück*

Einfuhrungs Plätze) dictæ sunt ; Constituto simul eo, nulla alia , quam hac Via, Merces exoticas Hungariæ invehiri licere. Hoc Instituto , totum Inductionale Exoticum Commmercium devolvitur ad Quæstores Austriacos , qui quoad has Merces Hungariam taxare possunt pro Lubitu.

Porro : Ut Fabricæ & Manufacturæ in Austriacis Ditionibus ad summum Florem evehantur , in Hungaria autem impediuntur , ac igitur illæ indubiam habeant in Hungaria Venditionem , idem Vestigal disponit , ut :

Omniùm illorum Productorum , Naturalium , quibus Austriacæ Provinciæ egent , ex Hungaria in exoticas Provincias Evectio , vel penitus prohibita , vel majori *zomali* Imposita gravata sit : sicque Austriacis , vilissimo Pretio veniant.

Omniùm illorum Manufactorum , quæ Austriacæ Fabricæ ipsæ jam exhibere possunt , ab exoticis Provinciis in Hungariam Invectio , vel simpliciter prohibeatur , prout in Annis 1764. & 1767. factum est , vel gravi Impositæ *zomali* ; 30. & 60. per Centum efficiens subjiciatur.

D

Ut

Ut Manufacta Hungarica, in Invectione ad Austriacas Provincias, velut Exotica: Austriaca autem in Invectione ad Hungariam, velut domestica tractentur: & igitur illa 30. per Centum, hæc 3. per Cent. solvant.

Denique Austriacis, in Hungaria Quæstum exercentibus, multiplices peculiare favores concedebantur; poterant in Depositorialibus Locis, Merces pro Consumo vel Transito declarare; credebatur illis Imposita *zomalis* &c. quorum reciproca Hungari Quæstores nunquam habebant.

Atque inde patet, Systemate hoc *zomali* ad eum prorsus, relate ad Austriacas Provincias, Statum Hungariam positam fuisse, qui *Colonialis* dicitur, quive inter Gentes barbaras Indicas, ac nonnullas Europæ Provincias obtinet.

Omnia hæc partim ipsa Tariffa, partim successivis Ordinationibus inducta sunt, & licet variæ per Partes, & pro Adjunctorum Exigentia factæ fuerint Mutationes, Spiritus tamen Systematis, relate ad Hungariam, mansit

mansit semper idem. Ita e. g. Institutum Retrosolutionis haud diu substitit, & hoc quoque, licet improspere Beneficio; privati sunt Quæstores Hungari. Prodiit in hujus Locum, *Naturalisationis* Institutum: defigebantur scilicet, pro Hungaria Austriacæ Civitates Depositoriales, per quas duntaxat Hungaris Merces Exoticas invehere licebat, persolutis omnibus Impositis *zomalibus*; quod postquam præstiterunt, Merces hæ habebantur pro *naturalisatis*: id quod Exoticum Commmercium magis adhuc Austriacis Quæstoribus, exclusivum reddidit, quam Retrosolutionis Institutum.

In hoc Situ Commerciali fuit Hungaria ad Annum usque 1775.

Maria Theresia Augusta Precibus, & Repræsentationibus Hungarorum victa, memor, se æque esse hæreditarium Regem Hungariæ, ac hæreditarium Archiducem Austriæ, parique se obstrictam esse Populis Moderationi Suæ conceditis, Amore & Justitia; — memor heroici illius Zeli, quem Natio Hungara pro Conservatione Domus Suæ testata est: iniquum hoc Systema suffer-

re decrevit. — Quamobrem & Consilium
 Commerciale Viennense, quod eousque su-
 prenam Commercii Directionem exercebat,
 & Intendenzam Tergestanam Anno 1775.
 abrogavit: Supremam Commercii Direc-
 tionem, Camerae Aulicae & Ministeriali Banca-
 li Deputationi concedidit mutuo Concurfu
 cum Dicasteriis Hungaricis in futurum ex-
 ercendam. Littorale, & Portum Fluminen-
 sem Hungariae restituit, Commerciumque Exo-
 ticum Hungariae reddere volens, Independens
 Gubernium Hungaricum Flumine constituit,
 denique ut justum & æquum Vectigal elabo-
 raretur, clementer ordinavit. Hæc fuit clemens
 & justa Piæ hujus Matris Intentio: Sed
 quam procul remansit Effectus!

Impediebatur omni Conatu, ne totum
 Littorale Politico - Commerciali Hungari-
 cae Jurisdictioni incorporaretur: Pars ejus
 major, Confinio Carolostadiensi militariter
 applicita, immediata Bancalis Deputationis
 Jurisdictioni subiecta fuit. Commercium Hui-
 garicum omni possibili Modo distrahebatur,
 derivato Tergestum ejusdem Cursu. Ter-
 gestinus Mercator in multis Mercibus 240.
 flor. per Centum Beneficium habuit, præ
 Fluminensi Mercatore. Pro-

Proposita autem Vēctigalis Reformatio trahebatur per omnia Dicasteria in longum & latum. Postquam Hungarica Dicasteria Opiniones suas dedissent: Austriaca Dicasteria, Responſa ſua exhibebant, quibus priori Systemati inhærentes, totam Reformationis Ideam adeo involverunt & implicuerunt, ut hæc penitus adhæſerit.

Triftis eſt Senſus, dum Hungari, longo Annorum Lapsu, Concives ſuos Auſtriacos, invido hoc erga ſe Affectu, experiuntur; dum vident juſta Conamina ipſius Imperantis pertinaci Studio verti in Contrarium; adhiberi cuncta, quæ Subſiſtentiam Hungarorum gravare poſſunt! quod quidem tanto magis mirari oportet, quod diverſis licet Provinciis, eodem tamen Reſimine conjunctis, talem in ſocia Viſcera excercere affectum, proprium ipſius Reſiminis Interelle prohibeat.

Joſephus II. Imperator, ex omnibus Monarchiæ Auſtriacæ heterogeneis Partibus, unum idemque Corpus gyganteum, ſublimi Spiritu, formare volens, Rei etiam Industriali & Commerciali, novum dare

conabatur Elaterem. Maximam Partem Mercium Exoticarum prohibendo, Anno 1784, — 1788. novum edidit Vectigal Tricesimale.

Sed & in hac totali Rerum Metamorphosi, noxium Hungariæ Systema, tamen remansit (*) juxta complicitas enim Vectigalis hujus Dispositiones, Hungarus Consumtiona-

(*) JOSEPHUS II. Imperator, aperta semper Fronte Scopum suum petere asvetus, Systema hoc Austriacum, datis ad Excell. Comitem Cancellarium Hungariæ dd. 30mæ Decembr. 1785. Literis, ita professus est: Es wird endlich von dieser Entscheidung abhängen, ob Ungarn in Verhältniß zu den übrigen Erbländern, auf gleiche Art mit selben im Handel und Wandel zu begünstigen, oder vielmehr in Gegentheil, als eine bloße Colonie, zu betrachten seye, aus der man durch die möglichste Erschwerung etlicher mehreren Verbreitung ihrer Kunstzeugnisse gegen die übrigen, in der Belegung, ganz außer Verhältniß mit ihr befindlichen Erbländer, und durch Erhaltung sehr geringer Preise der Feilschaften im Lande, zur wohlfeilern Verpflegung des dort verlegten Militärs, so viel Vortheil als immer möglich ist heraus

tionale & Effituale Portorium bis ; Transituale semel : — Austriacus vero Conf. & Effituale semel, Transituale véro ne quidem, solvit. Unde sequitur, Hungarum cum Exoticis Mercibus, ad domesticam dimittat Necessitatem restringi : Austriacum vero, & D. 4 ad

raus zu ziehen trachten müsse, ohne entgegen auf den Wieder-Einfluß einiger Summen, wodurch sie den übrigen Provinzen schädlich würde, jemals denken zu können &c.

Scilicet proposuerat, liberam Hungariæ Industriam & Commercium ea Conditione, ut iuxta Systema Physiocraticum, omnis Fundus æqualiter subjiciatur oneri, & igitur Nobilitas etiam contribuat. De quo quidem, aliud est *consultare multo aliud imperare*. Ponamus utilius esse Physiocraticum Systema, num eo, quod Regnum avitæ suæ Constitutionis tenax, illud non suscipiat, Jus nasci potest, id Industria & Commercio gravare, & ad Colonialem Statum deprimere? Eadem Constitutio nostra, quæ Systema Physiocraticum excludit, & Contributionem in 4, 395, 249. annis defigit, Regi Hung. Proventus tribuit, qui Contributionem quadruplo superant, ac insuper Emolumenta procurat, quæ Austriacæ Provinciæ suppeditare nequeunt, de quibus infra uberius agetur.

ad hanc , & ad Hungaricam , & ad exoticarum Provinciarum Consuntionem se extendere.

Porro : manent Provinciales Austriacarum Provinciarum , quibus Commmercium Hungaricum gravatur , Impositæ , & Fabricata etiam Hungarica , velut exotica tractantur , fabricatis Austriacis , Classem domesticorum obtinentibus.

Præterea separatam instituit Josephus Imperator Rei totius *romalis* Directionem , quæ Hungaricum etiam Quæstum , non habita Legum Regni Reflexione , dirigeret : Hungarica *romalia* Officia , cum Austriacis conjunxit , quo factum est , ut Reditus *romales* Hungaricos , ad Cameram Hungaricam spectantes , Deputatio Bancalis Vienneensis obtineret.

Denique Diversitate Impositarum *romalium* , Localitate Officiorum Capitalium , & Depositorialium ; eam Vectigali hoc Commmercium accipit Directionem , ut Progressum suum , eminenter per Austriacas Ditiones sumere debeat.

Josepho II. Imper. fati functo , licet
Vc-

Vestigal hoc in nonnullis modificatum fuerit: Spiritus tamen Systematis relate ad Hungariam mansit idem, quin immo ultimis his Annis, complurium Productorum Hungaricorum, Pecorum, Frugum, Gallarum, Pellium, &c. Evectiois Prohibitione, exhausto alioquin Regno, tanta enata est omnis Circulationis Stagnatio, omnis Industriæ Lechargya, paratæ Pecuniæ Jactura, ut ipsa Vis Subsistentiæ vitalis jam jam evanescere videatur. Atque ex his patet; Systema hoc Tricessimale & Commerciale eo tendere:

1mo Ne in Hungaria Fabricæ, Manufacturæ, ac generatim Industria exurgat, sed his, omni possibili Ratione impeditis, Hungari Fabricata Austriaca accipere cogantur.

2do Ut Austriacæ Provinciæ cruda Producta Hungariæ, quibus tam pro Alimentatione propria, quam pro copiosis suis Fabricis necessario egent, vilissimo Pretio, exclusive, interdicta frequenter illorum ad exoticas Partes Evectioe, semper habeant.

3to Ut Hungari ab immediato Nexu Commerciû Exotici arceantur, & illud per

Manus Austriacorum Quæstorum, valido suo Lucro; decurrat.

Quanta & quam eximia oportet esse Dona, quibus alma Natura hoc Regnum liberalissima Manu ditavit? cum penes destrutivum illud Systema, tot Annorum Usu inveteratum, Hungaria, Naturalium suarum Virium robore, non tantum se ipsam, in hoc, quem cernimus, Statu conservare; sed & Sororibus suis Provinciis, tantum opitulari potuerit?

CAPUT SEPTIMUM.

Relatio Hungariæ, ad Ditiones Germanico Austriacas.

Hungariam prærogativas Constitutionis suæ, Fertilitatem Climatis sui, reddere debere: Existentia sua, non Industriali, — ejus naturali Ubertate, Austriaco Germanicas Ditiones ditescere: omnis Experientia testatur, primoque patet Obrutu.

Hoc Systema ab iis, quorum interest, speciosis Argumentis propugnatur, quippe dicunt :

Si Hungariae Libertas Industriæ & Commercii concederetur, exponerentur per id, præsentissimo Ruinæ Periculo, omnes Austriacæ Provinciæ: quia Hungaria, Fertilitate Climatis sui supereminens, accedente Industria & Commercio, illas omni merendi Modo privaret, ac præpotens evaderet.

Profitentur igitur, altum Culturæ & Potentiæ Gradum, quem Hungaria naturali Virium suarum Evolutione attingeret, si hucdum posita Impedimenta relaxarentur saltem. Enimvero de Relaxatione tantum Vinculorum, quibus Hungaria captivatur; de *Facultate* tantum Industriæ & Commercii; non de *ejus activa Promotione*, Quæstio est :

Suppositio hæc Ruinæ Austriacarum Provinciarum non subsistit.

An Ruinæ exposita est sterilior multo Helvetia, eo, quod vicina sit, fertiliori meridionali Galliæ? Floret utraque æquali Industriæ & Commercii Libertate. Britannia,

nia , quæ Regiam Regni Dignitatem , in Domum Hanoveranam , pari Ratione , ut Hungaria in Domum Austriacam transtulit , num eandem Restrictionem propter Hanoveranas Provincias patitur ? — Scotia , & Anglia ; Norvegia & Dania ; — Regna eodem Gubernio conjuncta , Fertilitate Climatis , & Constitutione diversa , non distinguuntur Systemate adeo noxio , & coexistunt feliciter , sine Ruina Partis sterilioris. Omnes Provinciæ fertiles vicinæ sunt sterilioribus : an ideo vel steriles perire , vel fertiliores occludi debent ?

Quin potius ea est Omnipotentis Providentiæ Clemens Sapiencia , ut quævis Natio , quævis Provincia , suam propriam habeat subsistendi Facilitatem , propriam Abundantiæ Speciem ; ut unius Abundantia , subveniat alterius Inopiæ , & vice versa ; ut hac ipsa diversitate in Partibus , & Harmonia in Toto , mutuis Regnorum & Gentium Nexus Necessitate provocetur , neque ulla re magis Felicitas Provinciarum promoveatur , quam libera , ab omni Coactionis Aggravamine innumi , Existentiam suam meliorandi Facultate.

Sed

Sed vero Austriacæ Provinciæ, nequiquam sunt tam steriles, ut hoc Periculum vel possibile sit. Quod in eximio Fertilitatis Gradu, illis relate ad Hungariam decedit, refarcitur perfectiori multo OEconomia ruralis Statu, quo hæ Provinciæ Hungariam adeo superant, ut ne Comparatio quidem institui possit. Tam paterno, & Sollicitudinis pleno Regimine Provinciæ hæ gubernantur, ut præter exultum OEconomia Statum, omnes possibiles Fabricæ, ac Manufacturæ ibi floreat, & felices hæ Provinciæ omni exuberent Opulentia.

Nolo Lectori molestus esse prolixo Catastro omnium harum Fabricarum, & instituenda, cum Statu Hungariæ Industriali Comparatione. Solius Urbis Viennensis Statum Industrialem, ex Consignatione Anni 1780. hic adjicio, (*)

So-

(*) Lingua quidem Germanica, cum arduum sit, pro novis his Artium Inventis, novas creare voces Latinas: Buchdrucker 12. Kupferstecher 16. Kupferdrucker 6. Niederläger 37. Großhändler 17. Kaufleute

Solius igitur Viennensis Urbis Status Industrialis, quantum superet totam Hungariam, quisque videt (Conf. Cap. III.). Ab Anno autem 1780. Vienna permultum Industria crevit, Opera Josephi II. Imperatoris. Neque minor est Fabricarum & Industriæ omnis Generis, in ipsis Provinciis Austriacis, & Urbibus provincialibus Abundantia.

Tanta

leute, 21 in grosso 5. Stauffente, die nur Comtoirs haben 4. Spezerey-Händler 49. Material-Händler 10. Gold und Silberstos Händler 7. Seiden Händler 21. Seiden Zeug Händler 35. Current Waaren Händler 14. Nürnberger Waaren Händler 12. Weisse Waaren Händler 27. Hutstepper 8. Galanterie Händler 6. Feder Händler 2. Eisen Händler 12. Tuch Händler 13. Pulver Handlung 1. Wolle Händler 1. Wachs Händler 10. Krämer 59. Juvelier 14. Edel Stein und Christal Schneider 19. Porzellan Fabrik 1. Emaillir 6. Graveur 10. Uhrblattstecher 3. Gold und Silber Drat Zieher 37. Goldplattspinner 7. Goldschläger 6. Gold und Perl Sticker 27. Gold und Silber Spitz Fabriken 2. Composition Fabrikanten 17. Galanterien Stahl Arbeiter 27. Orientalische Composition Fabrik 1. Spigelmacher 5. Glasschneider 4. Glas Schleifer 3. Groß Uhrmacher 28. Klein Uhrmacher 19.

Gamet

Tanta Industria, tanta Consumtio, & Circulario, quantum accrescit adhuc per id, quod Monarchiæ Sedes, omnium Virium Centrum, Residentia Imperatoris, sit in Sinu Austriæ. Sola Urbs Viennensis Provinciis his plus Opulentia fert, quam Hungariæ, omnis

Samet- Stof- und Seiden- Zeug Fabriken 9. Seiden Zeug- Dintuch Fabriken 99. Zeug Desinateur 4. Seiden Zeug Apretur 2. Filatoristen 4. Seiden Flor Fabriken 4. Seiden Band Fabriken 17. Seiden Meister 28. Posamentierer 137. Seiden Färber 18. Strumpfmacher 64. Krepinmacher 9. Manchester Fabrik 1. Kotton Fabrik 1. Marseiller Zeugmacher 15. Tuch und Kosenmacher 10. Tuchscherer 7. Wollen Zeugmacher 14. Spalier und Teppich Fabriken 1. Baumwollen Flor Fabrik 1. Baumwollen Flor Weber 12. Haras Band Fabrik 2. Wollen Strumpfwirker 19. Baumwollen Strumpfstriker 2. Hut Fabrik 1. Hüter 40. Ungrische Schnürmacher 8. Schönferber 1. Andere Färber 8. Leber Manufacturen 9. Rotgärber 18. Weißgärber 4. Kirchnet 44. Handschuch Fabriken 3. Handschuchmacher 19. Hembesetzel Fabriken 3. Zwirn Manufacturen 4. Leinweber 41. Leinwanddrucker 12. Tombak und Saiten Knopf Fabriken 2. Metallene Dehrn, Knopf Fabriken 5. Englische Metall Waaren Fabrik 1. Drat Zug Fabrik 1. Eisen und Messing Dratzierereien

omnis illa Ubertas, Consumptione destituta. Inanes sunt Leges nostræ, ut Rex Hungariæ in Regno resideat: magnum Urbis Capitalis & Residentialis Emolumentum, non dimittunt e Manibus suis Austriaci.

Atque hic Rerum Situs, tanti Temporis Usu roboratus, quantam jam accepit
Con-

Geraien 2. Schellen Fabrik 1. Schnallen Herzel
 Fabrik 1. Metall Waaren Fabrik 1. Zinn Fa-
 brik 1. Schnaken Fabrik 1. Büchsenmacher 8.
 Maschiner und Spengler 32. , Gelb Gläser 18. , Glo-
 ckenglaser 5. Birtler 25. Uhr Gehäusmacher 7.
 Kupfer Schmid 9. Kurz Messerschmide 16. Ma-
 thematische Instrumenten Macher 4. Messing Nägel
 Macher 2. Nadler 27. Nagel Schmide 7. Feilen
 Hauer 9. , Spornet 7. Schleifer 12. Schnallenma-
 cher 15. Schröpfstöckel Macher 6. Schwerdtfeger
 33. Zeug Schmide 16. Zinn Gießer 12. Wader e
 Fabriken 4. Waderle Macher 6. Holz Waaren Fa-
 brik 1. Papier Fabriken 3. Lakirer 6. Büchsen
 Schifter 3. Glas Waaren Fabrik 1. Glaser 39.
 Gyps Fabrik 1. Blei Stiff Fabriken 2. , Siegel
 Wachsmacher sehr viele, Papier Tapet Fabriken 2.
 Papier Mühlen mehrere, Lauten und Geigenmacher
 12. , Orgel Macher 10. , Trompeten Macher
 2. Pergament Macher 4. Petschier Stecher 9.
 Rosolie Brenneren 1. Seifen Geist Fabrik 1.
 Seiten

sistentiam ! quantas Austriacis procurare debuit Divitias ! Populatio Provinciarum harum , non obstante prætextuata Sterilitate , Hungaricam plus duplo superat. Status Industriæ & Commercii , num cum Hungarico vel comparari potest ? Contribuentes Austriæ melius subsistunt , commodius & amœn-
 ius vivunt , quam in Hungaria minor illa Nobilitas. Num unquam audivimus Incolæ Austriæ Miseria interire , Fame mori , pro-
 ut in Hungaria evenit. Comparemus invicem Urbes , Pagos , Secessus , Habitationes , Vitæ Rationem , annon experiemur cuncta hæc in Austriacis Provinciis multo esse splen-
 didiora ? dum nos in ipsa Naturæ Productorum Abundantia Paupertate luctamur , & summo Pecuniæ Defectu conquisitum Obu-
 lum , solerter Marsupio recondere niti-
 mur , mox peregrinæ Necessitatis illece-
 bra eliciendum ; illi , Opulentia Vitæ nos despicientes , Superioritatis suæ superba Con-
 scientia , Opibus , Divitiis , Pecuniis , re-
 E gur-

Seiten Macher 9. Schismesser 9. Steinmez 12.
 Zucker Bäcker 14. Chocoladen Macher 29. Gold
 und Silber Galanterie Arbeiter 127. Die Hand-
 werker , als Schneider , Schuster , Tischler , Wa-
 sner , Schmide , Hawner &c. nicht mit gerechnet.

gurgitant. Persvasum mihi quidem habeo ; ipsam hoc Argumentum , desumptum a Periculo Ruinæ Austriacarum Provinciarum, ex admittenda Hungariæ Industria, non accuratioris alicujus Effectuum & Causarum Combinationis ; sed illudentis cujuspiam opiparæ Petulantiaë , Inventum esse ;

Ponamus nunc Hungariæ , Industriæ & Commercii Libertas concedatur , qui erunt Effectus ?

Producta nostra naturalia , si liberam Erectionem nata fuerint , majorem habebunt & Consumptionem & Venditionem , Pretio crescent , & accedente hoc Stimulo, in majori Quantitate producentur , — Circulatio influente majori Pecuniæ Summa augebitur ; — Occasio merendi , vivendi Media augebuntur ; — Populatio multiplicabitur ; — Fabricæ & Manufacturæ pedetentim consurgent ; — commercium internum reviviscet , sensimque exundabit in externum quoque.

Provinciæ Austriacæ , hac Rerum Mutatione quid amittent ? — Producta illa , quæ pro domestica Necessitate sua , a nobis, nunc quidem Monopolio quasi accipiunt , aucta versus omnes Partes Erectione , primo

no triennio circiter, cariori solvent Pretio. — Reflexe dico, *primo triennio*: quia proximo hoc Mutationis Termino evoluta, cum cuncta hæc Producta, Ubertate Clivatis, accedente Industria, multiplicari possint, Evedtio resarciatur, majori interna Procreatione, Spe Lucri indubie causata; — & igitur redeunte, quo Natura, Lege sua, semper tendit, Æquilibrio, Pretia quoque horum Productorum redibunt ad naturalem suam Mensuram.

Porro; — Fabricæ & Manufacturæ, in quantum eadem forent, quæ jam in Austriacis Provinciis existunt, Venditionis Campum his restringerent; & quo plures tales emergerent, eo magis restringeretur Austriacarum Fabricarum Venditio. Sed hic Effectus tardius duntaxat, evolutis aliquot Decenniis subsequi potest. Longo Tempore egent Fabricæ donec se perficiant, & inchoanti, cum antiqua, Usu jam firmata, concurrere nimis arduum est. Permultum requiritur, ut Hungaricæ Fabricæ, in Vicinia Austriacarum, jam adeo perfectarum, efflorescere & his derogare possint, Quod quidem etiam si eveniret, illos maxime concerneret,

qui Fabricarum suscipiendarum capaces sunt ; Divites & Potentes Speculantes : hos autem quis impediet , se Hungaricarum etiam Fabricarum participes reddere.

Totum proinde id , quod Austriacæ Provinciæ , Libertate Industriæ Hungariæ , amitterent , reducitur ad altiora aliquantum Productorum illorum , quæ a nobis accipere debent , Pretia , primis aliquot Annis duratura , & ad quampiam Fabricatorum suorum Successu Temporis , Venditionis Restrictionem. Emerent a nobis cariori Pretio , *primo Triennio* , Fruges , Pecora , Pelles , Lanam , Dohanam , Gallas &c. — Venderent difficiliter , evoluta *Quadrante Seculi* , Pannum , Pileos , Res lorarias , Utenfalia ferrea , sericeas Materias &c. Quæ , an talia sint , ut Ruinam ita opulentium Provinciarum causare possint , quisque judicet.

Hæc sunt , quæ Austriacis Provinciis , æquali cum Hungaria , inducenda Industria & Commercio , decederent : sed ad ferendum Judicium adæquatum , necessario commemorare debeo ea , quæ iis exclusive manerent : — Superioritas illa , quæ ex Rei Indole

dole, ob altum Industriæ Gradum, quo nobis inde a Seculis prævalent, & ex ipsa Situatione Geographica, qua omnes Fluvii ab illis ad nos decurrunt, nos semper ab illis dependentes reddet; — **Commercium Exoticum cum Mercibus Indicis, & aliis;** — **Nexus propior & arctior, cum Gentibus Commercialibus, Anglis, Hollandiis, Belgis, Gallis & Imperio Germanico;** — **Commercium Italicum, imo & Turcicum per mediam Hungariam, in quo Hungari Speditores tantum esse possunt:** In cunctis his dominantem Partem retinebunt ex Natura Rei, & missis omnibus aliis, vel ideo, quod **Viennam Monarchiæ Centrum possideant;** summæ Regiminis Directioni semper præsentés, quin in eo illam possidentes, Circulationem Pecuniæ in Manibus habentes, & ad omnia primo, maxime favorabili, Momento, influentes.

Ac tandem reflectendum est ad commoda illa, quæ exinde, in ipsos Austriacos redundatura sunt, qualia sunt: **Aucta Pecuniæ per Hungariam Circulatione & Massa, toto hoc longo Tempore, quo Fabricæ Hungariæ, ad sui Perfectionem ege-**

bunt , fabricata sua tanto plus & melius vendent , quanto ditiores erunt Hungari : — Omnia Debita Austriacorum apud Hungaros , quæ nunc sæpe adhærent , haud raro pereunt , tunc promptius & certius incassabuntur : — Æmulatio exinde cum Hungaria oritura , illos exstimulabit ad impendendam curatiorẽ Industriam , quo Stimulo nunc carent , cum sciant , quid & qualiter demuncunq̃ue fabricaverint , Hungaros emere debere : — ac cum utilior semper sit , Nexus Commercialis cum Opulentibus , quam cum miseris , in Necessario hoc , quem & Natura , & idem Summus Princeps requirunt , Commercio , omnino Austriacis etiam utilis erit , refurgens ex Emancipatione Opulentia Hungarica.

Cuncta hæc summatim exposita perhibent , ab Industriæ & Commercii Hungarici Libertate , Austriacis Provinciis , nec Ruinam , nec hujus quidem Periculum imminere.

Sed ponamus *Emancipationem* hanc *Hungariæ* , esse nocivam *Austriacis Provinciis* , num ideo *Jus* exsurgit *bis* *Provinciis* ,
Hun-

Hungariæ Servitutem Commercialē & Industrialem imponere ?

Hungaria, est Regnum per se, & pro se, propriam suam Constitutionem, separatam Existentiam, plenam Independentiam habens. Affecuravit sollicite excelsa hæc Jura, dum Regiam Dignitatem in Augustam Domum Austriacam transtulisset, Capitulatione, & Diplomate, sollemniter inito; innumeris Legibus, Tractatibus, Pacificationibus, & juratis Sacramentis roborata, Singulos Domus hujus Principes, peculiari Diplomate, Sanctimoniam & Inviolabilitatem Jurium horum, in Aditu Regiminis, dum coronantur, confirmare oportet. Ergo quemadmodum in politica Administratione: ita etiam relate ad Statum Subsistentiæ Incolarum, Industriali, & Commerciali respectu, nulli alteri Provinciæ subordinari potest. Relate ad Austriacas Provincias, Hungaria est Regnum, plene & penitus Independentens, sui que Juris: Identitas Personæ, cui suprema Regiminis Potestas concredita est, nullum hic supereminens Jus, nullam Subordinationis Obligationem inducere potest: Gubernantur diversæ Partes, suis quæ-

vis Legibus , sua propria Constitutione , separatim & ab invicem independenter. Quid, quod si non idem foret Hungariæ & Austriacis Provinciis Imperans , an Tricesimale hoc Systema , an Suppressio hæc Industriæ & Commercii , an Aggravatio hæc Subsistentiæ Nationalis obtineret ? Annon vel Tractatus Commercialis vel reciproca Repressalia , ad removendam , lethalem hanc Jacturam adhiberentur ? Atque adeo , quod ab illis prorsus peregrinis Jure desiderari posset , an nunc, in Nexu hoc sororio & fraterno , minus prætendi potest ? Quemadmodum Majores Nostri , primis Periodi Austriacæ Temporibus 1625 Art. 32. 1635. 1. 1638. 6. actu fecerant, sed postea Turbis perpetuis impediti , continuare neglexerunt. Hoc nostrum innegabile Jus , hanc Independentiam , & naturalem Justitiam , tanto magis reclamare possumus , quod ejusdem justis Principis , Sacratissimæ Suæ Majestatis , Regimini sublimis , cui pro suo *Fidei & Legis* Amore sublimiori , quam ut alterutri , Parti prævie addictus esse possit , Justitiam æqua Ratione , eminenti suo Jure distribuere , Sacra est Voluptas. (*)

Re-

(*) Absit a me procul , omnis alter Scopus , quicumque

Regnum quod Valore suo, Extensione videlicet, Populatione & Fertilitate, omnia Regna Europæ secundi Ordinis superat: Regnum, cujus Vires internæ facile in Duplum evehi possent: num hujus Perfectionem & Florem, propter Partem multo minorem, impedire convenit? nonne id ipsi Emolumento Regnantis Principis aperte adversatur? Hungaria cum Partibus, ad eam pertinentibus, evidenter est Pars principalis Monarchiæ Austriacæ; Extensione sua, plus Medietate constituit; Populatione parum Medietate minus, totius Monarchiæ; nulla singillati-

E 5

varum

bunque forte mihi appingi tentaretur, præter unum illum, quem profiteor, ostendere me velle gravem Jacturam, quam Regnum, cujus me quoque Membrum esse glorior, in his patitur, exponereque Justitiam Desiderii communis, — Sed cum Thesim, quam propono, multos Adversarios nacturam constet, sufficientibus, nec jejune prolatis, Argumentis, me illam fulcire oportet, quod tanto majori Fiducia facere me posse existimo, quia intimei persuasum mihi habeo, Emolumentum Regis meo Clementissimi, Domusque ejus regnantis Augustæ ac totius Monarchiæ, idem deposcere.

varum Provinciarum, sub Regimine Domus Austriacæ constitutarum, *tantos Proventus in Parato solvit*, quantos Hungaria, licet *Contributionem immediatam* habeat minimam. Emolumenta, quæ Augusta Domus Austriaca *mediate* ex ea percepit, sunt incomparabilia: Tota Administratio Regni politica & Judiciaria nihil constat, Comitatus se ipsos solvunt ex Cassa domestica, Dicasteria politica & Judiciaria habent Fundum aucti Salis Pretii, Anno 1723 constitutum; — pro Intertentione Militiæ adest Contributio Militaris; — Habet Rex Reditus amplissimos, ex vastis Bonis Cameralibus, ex Tricesimali & Salinari, & Montanistico, ex Proventibus Bonorum Cleri intercalaribus; — Systema Fiscalitatum Coronæ, quo bona Nobilitaria ad Fiscum revoluta, vicissim emuntur, sicque Hungaria semet ipsam continuo redimit, novum præbet Redituum perennem Fontem; — præterea est Promptuarium omnium Productorum primæ Necessitatis; Metallorum omnium non minus pro Usibus quotidianis, & Bellicis, quam pro Circulatione Pecuniæ, Equorum pro Militiâ Equestri, totiusque Intertentionis Militaris; — Denique Militia Confiniaria, Subsidia ex-

tra-

traordinaria , & Obligatio Insurrectionis , quæ quantum addant Potentiæ Cæsareo Regiæ Pondus , quantas in Necessitatis Casu Vires , sine ullo Cassæ supremæ Financialis Onere , præsens atrox Bellum sufficienter testatur ; — Cuncta hæc inexhaustibilia sunt Commoda , quæ Austriacæ Provinciæ nunquam suppeditare possunt. Profecto si Prædilectionem Locum habere oportet , eam præ omnibus aliis , meretur Hungaria , *quæ Honore Conservatricis* Monarchiæ Austriacæ merito gloriatur : Nec potest habere Augusta Domus regnans firmiter Potentiæ suæ Politicæ Fulcrum , solidiorem Basim , quam in Hungaria.

Sed Hungaria Prædilectionem hanc nunquam appetebat. Justitiæ & Æquitatis Sensu ducti Hungari , nil desiderabant aliud , quam ut in Regimine totius Monarchiæ , æqualis & reciproca sui , ut aliarum Provinciarum habeatur Ratio , id quod stricta Justitia , Emolumentum Summi Principis , & Regni hujus Dignitas , omnino deposcunt. Idea Aviticitatis & Radicalitatis Austriæ , post Sanctionem pragmaticam , quæ æquali Jure hæreditario omnia Regna & Provincias con-

jun-

jungit , in Titulum inanem evanescit ; — reale autem Emolumentum Augustæ Domus Regnantis id deposcit , ut illa Ditionum Suarum Pars , præcipua gubernetur Sollicitudine , quæ eidem & nunc plurimum prodest , & accedente speciali illa Cura , duplo tantum adhuc prodesse potest.

Atque dum hæc scribo , existimo me egregie defungi , fidelis Regis mei Subditi , & boni Patriæ Civis Officio. Justa sunt , quæ pro Patria peto ; Regis Emolumentum est , quod urgeo. — Seculorum Res cumulat Fortuna , in unum Diem hunc felicem ; pio Regimini Majestatis Sacratissimæ , utinam reservatum , quo Eadem Altesata Majestas , Suspiriis tot Millionum deferre , Inclytoque huic Regno , Libertate Industriæ & Commercii , Prosperitatem & Opulentiam , clementi & paterna Manu , propinare dignabitur ! Inevolutæ hærent Hungariæ Vires , vixdum passim pullulant , suffocatae : quas si evolvi & florere , benigna Justitia permiserit . Majestas Sacratissima , præter propriæ Suæ Potentiæ Incrementum , quantopere exaltabit *Amorem* illum , *Fiduciam* & *Zelum* fidelis Hungariæ , quem toto Regiminis.

giminis Eiusdem Tempore , sui ipsius oblita , testata est. Tum vero novam Epocham ordietur Existencia Hungariæ , Auspiciis Trajani Hungarici , & , quodsi omnes Generationes futuræ , Creatorem Prosperitatis Nationalis , Benedictione venerabuntur sua : ipsa Posteritas Augustæ Domus Hæreditariæ Habsburgicæ , Potentiæ suæ Incremento gavisâ , Memoriam perennem , justî & paterni Regis Mente recolat grata.

Ut autem Relatio Hungariæ , cum Partibus , ad eam pertinentibus , ad totam Monarchiam Austriacam tanto magis ad Oculum pateat : adjiciam Tabellam combinatoriam , ex Statistica Consilarii de Luca depromptam , additis quibusdam observationibus.

Hungaria cum Partibus , ad eam
pertinentibus.

	□ Mill.	Populat. Animæ.	Reditus R. flor.
Hungaria. - -	2790	6,974,000	18,000,000
Sclavonia. - -	334	259,000	100,000
Croatia. - -	477	267,000	200,000
Transilvania. -	950	1,490,000	2,300,000
Bukovina. - -	178	120,000	150,000
Galicia & Lo- domeria. - -	1280	3,147,957	3,500,000
Confinia & Lit- torale. - - -	150	400,000	400,000

Summa 16159 | 12,657,957 | 24,650,000.

Reli-

Reliquæ Partes Monarchiæ Austriacæ.

	□ Mill.	Populat. Animæ	Reditus R. flor.
Circulus Austriacus i.e. Austria, Stiria, Carnioliæ, Carinthia, Tyrolis, Foro Julium & Brigaviense. -	2293	4,773,000	26,500,000
Circulus Burgundicus, Belgium, Luxemburgum -	466	1,900,000	6,000,000
Bohemia, Moravia & Silesia.	1468	4,454,233	16,450,000
Mediolanum & Mantua. -	215	1,340,000	3,000,000

Summa | 4442 | 12,467,233 | 51,950,000

Obset.

Obfer. I. In Reditibus immediatis Austria inferior, omnes reliquas Partes superat: facile quidem, cum solius Urbis Viennensis Reditus annue complures Milliones efficiant. Circulo Austriaco in Reditibus proxima est Hungaria, cujus quidem Reditus, dum in 18 Millionibus exponuntur, diversæ Redituum Rubricæ imputatæ non sunt: e. g. ex Venditionibus Bonorum, Proventus intercalares Cleri, ex Taxis Honorum, Lotteriæ & alii Eventuales, illis Emolumentis, Pag. 74. recensitis, velut calculari strictè nequeuntibus, alioquin non computatis. Ut adeo Objectio illa obsoleta: *Hungariam quatuor tantum Milliones Contributionis solvere, nec igitur eos Favores prætere posse, quos aliæ Provinciæ, longe majorem Contributionem solventes merito deprecantur*, vel primo Obtutu evanescat. Non enim Contributionem solam, quæ ex Natura Constitutionis Hungariæ, Pars, Redituum est minor: sed omnes Reditus, omnia Emolumenta, in Census venire oportet. His autem Hungariam reliquas Provinciis superare, nemo æquus Rei Judex inficiabitur. Si Hungaria tam felix foret, complecti Sinu suo Residentiam Imperantis, si distincta illa Sollicitudine

ne

ne bearetur : heu quanto plures præ Austria suppeditaret illa Reditus !

Obser. 2. Patet ex hac Tabella, Hungariam cum Partibus, ad eam pertinentibus, Medietate totius Monarchiæ plus efficere. Impopulationem, inter omnes Ditiones, ad Monarchiam Austriacam spectantes, Extensionis & Fertilitatis Ratione, habet minimam. Accrescentiam & Perfectionem Virium internarum recipit maximam, tum ergo *Valore* suo præsentis, tum *Perfectibilitate* sua, & ipso *Situ* suo, est Nucleus Monarchiæ Austriacæ.

Obser. 3. Regnum Galiciæ & Lodomeriæ, licet ad Normam Austriacarum Provinciarum gubernetur, Hungariæ adnumero, quia Jure Coronæ Hungariæ, acquisitum est. Attentionem meretur Quæstio, an Galicia & Lodomeria non plus prodesset Imperanti, si juxta Constitutionem Hungaricam regeretur. Calculum hunc ducere non possum : id unum observeo, Sumtus, qui nunc in Administrationem Regni hujus impenduntur, cessaturos fore, si Hungarico Systemate & Administratione Comitatus, Cassa domestica sustentata, gubernaretur.

Obfer. 4. Confiliarius de Luca, minorem dat Hungaricis Partibus in □ Milliaribus Extensionem, quam Herman & Crome, fecundum quos 7663. □ Milliaria eveniunt: idem Confinia & littorale feperatim non expofuit.

Obfer. 5. Status Monarchiæ Auftriacæ hic fumitur, quemadmodum fuit ante Bellum Gallicum. Quod forte Bello amiffum, ineuuda Pace decedet, refarcietur forte Æquivalenti cedendo, & acquifita Poloniæ Parte. Quod fi minor *Amiffio*, erit *Acquifitio*: tanto majorem Partem totius Monarchiæ conftituet Hungaria, accedente præfertim Dalmatia Veneta, quæ ad Hungariam Jure antiquiffimo pertinet.

Obfer. 6. Liceat adhuc Hungariam, cum duobus potentibus Europæ Regnis comparare:

Regnum Magnæ Britanniæ	-	-	-	-	-
□ Milliar.	6308	Populatio	11,800,000		
Boruffiæ Regnum	-	-	-	-	-
□ Milliar.	3600	Populatio	6,000,000		
Hungariæ Regnum	-	-	-	-	-
□ Milliar.	6159	Populatio	12,657,957.		

CAPUT OCTAVUM

Viæ & Navigatio.

Facilitas Communicationis est primum
 omnis Industriæ & Commercii requi-
 situm. Interna Communicatio, interna In-
 dustria, sunt Basis Opulentiaë, in externum
 commercium exuberantis.

Viæ & Navigatio sunt Vehiculum Com-
 municationis & Commercii.

Viarum Requisitum est, ut semper
 sint commode meabiles; ideo Viæ stratae
 (Chaussée) Pontes stabiles requiruntur.

Viæ Capitales (Commerciales, Regiæ)
 in Hungaria sunt:

Via ex Littorali per Carolo stadium, Va-
 radinum, Sabariam, Sopronium, Pofoni-

um, ducens Viennam : ubique Lapidibus strata, & Pontibus etiam firmis provisa.

Alia ducens Vienna Budam, maxima Parte strato & Pontibus stabilis : sed ejus Continuatio Buda per Transilvaniam in Moldaviam, & alia Parte Temesvarinum & Zeminum deficit, nec strata est, nec Pontes stabiles habet, Tempestatis Varietati obnoxia.

Via a Littorali procedens per Budam, Cassoviam in Galiciam, hinc & inde tantum stabilis.

Debreczino dicunt Viæ per Tokaynum in Superiorem Hungariam ; per Oppidum Szeklak, Pestinum ; per Magno-Varadinum, in Banatum ; & alia in Transilvaniam, nullibi fere strato & Pontibus stabiles.

Denique Posonio pergit Via per Tyrnaviam, & Civitates Montanas, in Superiores Regni Comitatus, aliqua sui Parte strato & Pontibus stabilis,

Habuit Josephus II. Imperator Propositam, universalem, per omnes Regni Hungariæ Partes. stratis Viis, Budæ & Pestini

con-

concentrandis stabilire Communicationem : Opus hoc eximium , jam effectuari cœptum , Morte ipsius interiit.

Uterque Circulus Tibiscanus , & Cis-Danubianus habent Vias , quæ rarissime sunt faciles , plerumque incommodæ , frequenter insuperabiles. Igitur Vectura gravis , Pretio & Tempore incerta : Vectores Medietatem Oneris in Diversoriis sæpe relinquere , & impignorare coguntur : sæpe Pars Jumentorum impenetrabilitate Viarum perit.

Curant quidem Magistratus Comitatus Reparationes Viarum : sed hæc insufficientes sunt , & Populum Contribuentem gravant haud raro inaniter.

Dominia Terrestria , quæ Telonia habent , Proventus tollunt , sed Litteræ Legum inhærentes , vix Pontem vel Aggerem cum Accessu & Descensu immediato citant. Plerumque in his Telonialibus Locis , pessima & impracticabilis est Via.

Pro maritima Navigatione habet quidem Littorale Hungaricum , & necessaria Ligna , & Populum Rei Nauticæ idoneum :

Sed Anno 1724 nonnisi 30 Naves domesticas numeravit, quarum maxima vix 20 Nautas capiebat: non computato Littorali Militaris Jurisdictionis, quod totidem domesticis Navibus provisum esse potuit. Nec deserviunt hæ Naves alteri Usui, quam advchendo e Sicilia Sali maritimo: ut adeo Commercium maritimum peregrinis Navibus sustentetur.

Fluviali Navigationi princeps Vehiculum Danubius præbet, qui Regnum in una tertia partitur. Navigatur in illo, secundo & adverso Fluvio: posterius quidem Zemlino usque ad Földvár, Attractione Humanum, propter nimium depressas Ripas, quæ Semitam repulsualem (Treppel Weg) non patiuntur; a Földvár usque Pofonium Attractione Equorum; Neque enim Ars Nautica apud nos ita exculta est, ut Naves Velis instructæ Danubio vehantur, quod in minoribus Fluviis, Albi, Rheno, Visurgi, curatior Industria producit. Impeditur Navigatio multum Truncis, Molis, & neglecta Viarum repulsualium Conservatione. Desideratur perfectior Nautarum Peritia, melior ac fortior Navium Structura.

Ante

Ante paucos Annos Terminus Navigationis Danubianæ Semlinum fuit. Nemo ultra progredi ausus. Inito per Josephum II. Imper. cum Turcis Commerciali Tractatu, Göllner, extractis duabus Navibus, quæ & Danubium & Mare nigrum, perinde possent sustinere, his ex Banatu directe Constantinopolim navigavit. Amisit unam Navim in Porta ferrea, Loco illo ad Orsovan, latentibus Scopulis periculoso, quod ille Mælitæ Turcici Ductoris attribuit. Altera feliciter Constantinopolim pertigit. Exemplum illius sequebatur Tauferer, & alii. Sed Tentamina hæc Bellum Turcicum interrupit. Videtur obesse id, quod Naves Constantinopolim redire, & Merces revehere nequeant, adeoque dimidium Beneficii amittant.

Tibiscus Szolnokinum Rates, inde usque Influxum suum in Danubium, majores etiam Naves patitur. Tokayno adeo lente fluit, ut Horæ Spatio vix Mille Orgyas elaboratur, Stagno similis. Langvorem hunc exiguus Calus, & ingentes Gyri causant. Adverso Fluvio, ab infra Szegedinum usque, repulsuales Viæ dantur, in quibus partim Equis, partim Hominibus, Naves attrahuntur.

tur. Supra Szegedinum, multis in Locis, Ripis destituitur Tibiscus, protensis utroque Latere, Arundine concretis Paludibus, Alveum ejus abscondentibus. Szegedinum usque ex Partibus Marmaticis & Beregiensibus, Salis & Lignorum Transportus fiunt, inde Dohana vehitur plurimum.

Colapis & Savus Fluvii, si commodiorem haberent, adverso Cursu, Navigationem, jungerent internas Regni Partes, Mari Adriatico. Nunc difficilis est hæc Navigatio. Serviunt evehendis Frugibus, & Dohanæ plurimum Szegedinensi. Nisi immediatus Hungariæ cum Exoticis Nexus Commercialis impediretur, possent eadem Naves, quæ Producta domestica Caroloftadium vehunt, exoticas Merces inde revehere. Caroloftadium enim, Littorali Hungarico, Via multis Sumitibus structa, Carolina & Josephina, cohæret.

Sunt præterea Fluvii navigabiles in Hungaria, Mura, Dravus, Granus, Vagus, Marusius, aliique minores, qui internæ Communicationi inserviunt.

Pro facilitanda Navigatione fluviali,
stru-

struendis Viis , & Pontibus , aliisque Ufibus Commercialibus , existit quidem Fundus , ex aucto sub Josepho II. Imperat. Salis Pretio constitutus , ac huic Scopo unice destinatus , sed is , durante hoc Bello Gallico , Cassæ Bellicæ applicitus fuit.

Communicationis excellens Medium sunt Canales , in quibus cum Aqua Cataractis Linea contineatur horizontali , in Oppositas Partes eadem est Navigatio , Equis Cursu veloci Naves trahentibus , pro quorum uno , Mille circiter Centenarii onerantur :

Ramus Danubii Ersekujvariensis artefactus esse fertur : Hollandi præterito Seculo Hungariam struendis Canalibus Commercialē reddere volebant , desideratum Indultum haud obtinentes. In Banatu , Paludum majoribus Fossis Transfectione , Canales enati sunt , quod Cataractis & Ripis destituantur , haud sane commodam præbentes Navigationem.

Neque tamen Attentionem Hungarorum hæc Res effugit : Extant plurimæ , plurimorum Propositiones , de struendis Canalibus ,

nalibus, & jungendis Fluviis, Poprado, Hernado, Tibisco, Danubio, Savo, omnes irrito Conatu factæ.

Fratres Kifs Hungari, inita Viennæ complurium Potentiorum Societate, & congesto per Actias Unius Millionis flor. Fundo, Anno 1793 Canalem struere cœperunt, Danubium cum Tibisco iatra Possessiones Monostor & Földvár conjungentem, $14\frac{1}{2}$ Milliarum longum, quatuor Cataractis provisum, quo Transportus Productorum & Mercium 40 Miliaribus brevior evadit, ac facilius eo, quod multo breviori fiat Tempore, ac pro Centenario, per totum Canalem $7\frac{1}{4}$ xr. solvantur. Canalis hic ab Auspiciis Majestatis Sacratissimæ Francisci Canalis nominatus, jam fere paratus & meabilis est.

Non multo post ultro extenderunt Propositum suum indefesso Conatu Fratres Kifs aucta Societate, & elevato Fundo ad 4, 120, 000 flor. præter Francisci hunc Canalem :

Alium Canalem Theresiæ struunt; Danubium

nubium Savo conjungentem ; 11 $\frac{1}{2}$ Milliaribus
longum :

Savum , Fluvius Culpa & Dobra nec-
tunt Canali Carolostadiensi , usque Brod
in Croatia continuando :

A Brod , quod quinque Milliaribus
a Mari Adriatico distat , tres Vias stratas eri-
gunt ad Portus Hungaricos , Fluminensem,
Bucarensem , & Portum Regium ducentes.

Hac Ratione , reposito ad Statum na-
vigabilem Canali Temesicensi , per Transilva-
niam Defluxu Marusii , Banatum , Hungari-
am , Croatiam , & omnes Danubio , Muræ ,
Dravo , & Savo adjacentes Germaniæ Par-
tes connexis Fluviis & Canalibus , haud in-
terrupta futura est , usque Mare Adriaticum
Communicatio.

Cuncta hæc sunt Pecuniis actionatum
congestis : Actionarii Fructum Pecuniarum
suarum accepturi sunt ex Reditibus Canali-
um Transportualibus , ad 12 & 15. per Cen-
tum prævie calculatis : ipsa coalita Socie-
tas , Privilegio Speciali Majestatis Sacratissi-
mæ provisæ est.

Quod-

Quodsi Opus hoc optatum habuerit Successum totius Levantini, & Adriatici Commercii, mutabitur Cursus, eximio Patriæ Emolumento.

Quodsi ad hæc Tibiscus, Tokayno, Via strata Commerciali Cassoviensi, jam in Parte structa, per Eperiesinum & Lubotina necteretur Poprado, Vistulæ influenti: ipsam Mare Balticum, per mediam Poloniam & Hungariam nexum foret Mari Adriatico.

Utinam salutare, gloriosum, & audax hoc summa Opus, feliciter exequerentur Fratres Kisis, patria Gratitudine digni! Utinam laudabiles Conatus Inclytæ hujus Societatis, Invidia, privatum Interesse, & Factiones, quod in Rebus magni Momenti plerumque fit, sistere nequeant!

Calculus prævius totius Operis Kiffiani, ex quo simul Nexus Ratio uberius patet, est sequens:

1 ^{mo} Canalis Temesiensis Tibisco ad Ciurok jungendus - R. fl.	320,000
2 ^{do} Canalis Francisci, longus 58,000 Org. Cataractis 4 provilus - - - - -	1,000,000
	3 ^{tie}

3to Canalis Theresiæ jun-
gens Danubium Savo ad Vukovar
& Schainocz longus 46,700
Org. tribus Cataractis provifus - 800,000

4to Canalis Carolostadien-
fis, Carolostadio usque Brod,
juxta Fluvios Dobra, & Cul-
pa ducendus, longus 48,100
Org. 15 Cataractis provifus, ad
Ladafcs transfosso Monte, sub-
terrance procedens - - - - 1,650,000

5to Duæ Commerciales Viæ,
Strato solidæ, parum inclinatæ,
ad Portus Maris Adriatici, Flu-
minensem, Bucarenseni & Re-
gium ducentes - - - - - 350,000

6to Pro facilitanda Navi-
gatione in Fluviis Danubio, Ti-
bisco, Savo, Culpa, ut secundo
& adverfo Fluxu, semper haud
interrupta pateat Navigatio - 350,000

Summa - - 4,470,000.

Quæ Summa continet illos 350,000
R. flos, qui ab altissimo Ærario ex Fundo
aucti Salis Pretii in hunc Scopum resolu-
ti sunt, finito Bello exolvendi.

CA.

CAPUT NONUM

Commercium Hungaricum Septemtrionale.

Peculiarem, hucdum neglectam, Attentionem exposcit Angulus Regni, Littorali Adriatico oppositus, Septemtrionalis.

Duo Fluvii Poprad & Dunajecz ex Faucibus Carpatibus Comitatus Scepusiensis prorumpentes, per contortos Montium anfractus, contraria omnibus reliquis Fluviis Hungariæ,volvuntur Directione, Septemtrionem versus, & Fluvio Vistulæ illapsi, appetiunt Nexum cum Mari Boreali Baltico, quo se ad Dantiscum & Elbingam exonerant.

Popradus inde ab Oppido Lublyo, Vere & Autumno, bene navigabilis est, aqua-
cuin

rum suarum Volumine, semper rates recepturus, si Alveus ejus, certis Locis, Saxis præpeditus, haud magnis Suintibus evacuetur. Dunajecz inde ab Oppido Ófalu Rati- bus semper navigabilis est, incommodior eo, quod Jura Montium Carpathicorum, Magura dicta, Accessu superari debeant. Popradus commodiorem Accessum præbet ad Lubotin, in Comitatu Sarosieni, & Lublyo in Comitatu Scepusiensi.

Si verum est, Hungariam, Meridionalis Europæ Partem, Arte & Manufactis destitutam, omnibus illis Naturæ Productis, quæ Europa Borealis non gignit, & tanto magis appetit, abundantissime provisam, hoc suo Situ, Nexum Commerciali, cum Septentrionalibus Europæ Partibus maxime deponere: elaborandum profecto esset, ut hac ex Parte, Medio Fluviorum Poprad, Dunajecz, & Vistulæ, nec non aliquantum remotius disiti Fluvii Oderæ, Commercio referato, Exportatio hærentium Hungariæ Productorum cum incalculabili Patriæ Emolumento aperiatur tanto magis, quod duo hi Fluvii duntaxat sint, qui Defluxu suo hanc Opportunitatem præbent, & hac ex Parte

te

te immediata, Collisio cum Austriacis Provinciis evitetur.

Præteritis Temporibus Commerciū Hungarici magni Momenti Pars, per hunc Angulum Septentrionalem decurrebat. Lipsia, Berolino, Stetino, Dantisco, Warfavia, Moscovia, hac inferebantur Merces, & vicissim efferebantur Producta Hungarica. Leutschovia habebat Jus Stapulæ. Vienna plane Mercibus, hoc Canali acceptis, providebatur.

Sed postquam Vienna totum Commercium Monarchiæ Austriacæ concentrare, sibi bique exclusive proprium reddere cœpit: hac Parte omne evanuit Commercium, cujus Rudera, nunc tristes miramur, & lugemus.

Continent Archiva Civitatum Documenta antiqua copiosa, quæ Amplitudinem præsci hujus Commerciū Késmarkini, Leutschoviæ, Bartphæ, Eperiesini Cassoviæ, & in 16 Oppidis Scepusiensibus testantur. Wagner in suis Analectis multa exhibet Commercialia; Domus antiquæ Civitatum limitanearum, deserta vasta Depositoria offerunt, olim Mercibus

bus repleta ; Senes nostri prolixas Narrationes , lacrimabundi faciunt , de Opibus illis , de Pecuniis , & vivendi Facilitate , & Amœnitate , qua florens olim hoc Commercium Incolas beabat , Patriam erigebat.

Quamquam autem Commercii hujus Cursus , ex toto mutatus est : posset tamen levi Opere restabilirî prisca Productorum Hungariæ , hac ex Parte Exportatio. Vina omnis Generis , Dohana , Canabes , Cineres Clavelati , Gallæ quercinæ , Metalla , Fructus diversi recentes & assî , Ligna nautica , ubi adhuc existunt , Fruges certis Temporibus , Lana & Pelles , ferrea fabricata , Mel & Malsum , Sylvorium , Sal coctilis , & Nitri &c. Amplam nanciscerentur , summo Partium harum , & totius Regni Emolumento , Exportationem.

Potentiaæ Europeæ Septentrionales , proclives essent ad Comerciales Tractatus cum Hungaria ineundos. — Productis his Meridionalibus , quibus nos abundamus , carentes , cum illa alioquin emere debeant , emerent potius a nobis proximioribus , & levi Pretio , & bona Qualitate , quam ab aliis remotioribus. — Nunc Vina sua ex Gallia & Hispania ,

spania, Canabes pro Usibus Nauticis ex Moscovia, Dohanam ex America plane accipiunt.

Aula Borussica, quæ Ditionibus suis nunc, divulsa funditus Polonia, nos hac ex Parte cingit, quæ utrunque Littus Fluviorum Vistulæ & Oderæ, usque quo Mari Baltico illabuntur, possidet; proprii sui Lucri Causa, cupit Nexum Commerciale cum Hungaria ingredi quam arctissimum. Ab illa nunc dependet, omnis versus Mare Balticum hac Parte Evecctio: Nisi Hungaricum Commercium Austriacarum Provinciarum Causa gravaretur, nil obstaret quin Europæ Borealis Provisionem ad se pertraheret Hungaria. Levia Productorum nostrorum Pretia, eorum eximia Qualitas, certe omnium reliquorum Concurrentium profligarent. Nunc Evecctio Productorum nostrorum, vel in ipsis Cæsareis Tricesimis prohibita est; vel per Borussicam Aulam prohibetur Represalium Jure ideo, quia omnes Borussicæ Merces interdictæ sunt. Ita grata illa Spes, quam merito fovebamus, ultima hac Divisione Poloniæ, liberam Navigationem & Evecctionem in Vistula & Odera stipulatam iri, versa

versa est in contrarium: Borussiae enim Impositae Vinorum Hungaricorum, jam ultra 10. Aureos pro Vale 180 Mediarum nunc recenter elevatae sunt, ob rejectas, quas Aula Borussiae nunc ultimum fecerat, liberioris Commercii Propositiones: Gallae autem Quercinae Impositam Essitualem habent in nostris Tricesimis l. R. fl. 15. xr. pro Mercata Posoniensi: & singula harum Impositarum, habita Currentis Pretii Ratione, ad 100 per Centum *zomalis* Portorii efficit.

Per Portus Dantiscanum & Stetinensem, quorum ille Vistulam, hic Oderam, in Effluxu ad Mare Balticum recipit, ex illis Productis, quae Hungaria etiam suppeditare posset, juxta publicari consuetas annuas Portuum horum Tabellas Anno 1795, transiverunt, ut sequitur:

Per Portum Dantiscanum,

Plumbum - - - - -	Centenarii	629
Ferrum novum - - - - -	Cent.	2,380
Ferrum antiquum - - - - -	Cistae	1,089
Olei Canabum - - - - -	Urnae	5,454
Oryza - - - - -	Cent.	585

Lintheum navale, Segeltuch,	Fruſta	-	1,872
Pix	Vaſa	-	1,827
Dohaqa Americana	Cent.	-	7,210
Anno 1794 bis tantum.			
Vinum Gallicum & Rhen.	Urnæ	-	24,690
Acetum	Urnæ	-	2,408
Cineres	Vaſa	-	21,349
Setæ (Borſten)	Cent.	-	274
Flammæ	Cent.	-	1,330
Fruges	Metretæ	-	852,600
Anno 1794 ter tantum.			
Ligna plurimum nautica	Orgiæ circiter	-	1,500,000
Lintheum ordinarium	Ulnæ	-	1,011,500
Setæ Equinæ - pro ſinis	-	-	33,048
Lana	Cent.	-	6,734

Canabes in hac Specificatione expoſitæ non ſunt, licet magnus ſit Producti hujus Quæſtus,

Per Portum Stetinensem.

Cineres	Cent.	-	2,932
Plumbum	Cent.	-	4,326
Ferrum	Cent.	-	22,265

Acetum - - - - -	Urnæ	720
Pelles & Coria - - - - -	Fruſta	16,000
Setæ equinæ - - - - -	Cent	402
Canabes - - - - -	Cent.	12,253
Anno 1794 alterum tantum. - - - - -		
Cafei - - - - -	Cent.	2,133
Oleum Canabum - - - - -	Urnæ	21,930
Linteam navale - - - - -	Fruſta	1,179
Sevum & Sapo - - - - -	Cent.	35,000
Dohana - - - - -	Cent.	17,729
Vinum Gallicum & Rhenanum	Urnæ	91,274
Pipæ funigatoria (Tobac = Pfeifen)		
Ciftæ - - - - -		2,987
De Vino Hungarico per Portum Dan-		
tiscanum nihil evectum eſt; per Portum Ste-		
tinentem pro Talleris - - - - -		21,047.

Hæc Conſignatio Indolem Commercii Septentrionalis quadammodo indigitat, judicarique poteſt, quaſnam Partes activas Hungaria in illo habere poſſet.

Ceterum ſtrata jam eſt Via, Auspiciis Joſephi II. Imper. Eperieſſino Caſſoviam, & inde uſque Sinam, octo Milliaribus ducens, quæ ſi una Parte per Promontorium Hegyalla uſque Tokainum, alia ex Parte uſque Pöpradam ad Lubotin, in toto 9 circiter

Milliarium Spatio , prolongaretur , Tibiscanas Regni partes neceret Mari Baltico , & repurgato haud magnis Sumtibus Popradi Alveo , Evectionem Productorum domesticorum reddere posset eximiam.

CAPUT DECIMUM

Theoremata quædam Oeconomiam Politicam.

MOpulorum , quos Barbaros nominamus , Necessitates sunt exiguæ , Vegetabilia & Carnes pro Victu ; Pelles & Texturæ quæpiam , pro Corporis Tegumento , Lignum & Ferrum : hæc sunt , quæ desiderantur , & sufficiunt.

Sed ubi Cultura Corporis & Mentis altius graditur , Rerum Scientia Hominem nobilitat : Necessitates multiplicantur , in infinitum. Et licet Progressio hæc sæpe degeneret in Abusum : Causa tamen ipsa est saluberrima , & innexa Humanitati.

Necessi-

Necessitates hæc generant, *Industriam & Commercium*: cujus proximi Effectus sunt: *Populationis & internaturæ Republicæ Virium Multiplicatio*. Eam enim Providentia esse voluit sapientissimam *Coordinationem*, ut non minus *Vis procreativa Naturæ*; quam *Habilitas humana*, infinitos *Perfectionis Gradus* recipiat, quos *Industria & Commercium*, addendo *Stimulum perpetuum*, altius evehunt. Atque sic cum singulus Homo, *multo plus producere possit*, ac pro *sui Interceptione* requiritur: *Superabundantiæ* hæc *Laboris*, ejusque *Producti*; *Perfectionis* illa *Naturæ & Industriæ*; *Stimulus* *Culturæ*, & *Commerci*; ea *Ratione* ad se invicem agunt, & reagunt, ut exinde *Augmentum Populationis*, recens *Circulatio*, & omnium *Virium humanarum Multiplicatio*, enascantur: id quod *Experientia* etiam testatur, qua constat, eodem *Fertilitatis Gradu*, unum *quadratum Milliare Terræ*, hic *500 Animas vivere*, ibi *5000 Animas opulenter alere*.

Quantam *Superioritatem* *Populis* tribuat *Industria & Commercium*, *Documento* est *evidenti*; quod *Europa*, minima *Partis Telluris*, *dominetur Orbi*; quod *privatæ Mer-*

cantiles Societates , integra Imperia possideant in Indiis , denique quod potentissimi quique Imperantes , Calamitatibus pressi , Refugium sumere debeant ad Casas & Speculationes Mercatorum.

Moderno Europæ Situ , Regnum quod Industria & Commercio caret , egenum & debile est : e contra exiguum quantumvis , Industria & Commercio florens , multum ponderat in politico Systemate Europæ.

Sumamus vel unum Commerci Ramum Indicum ; Hoc Commercio Hollandi antea totam Europam sibi habebant tributariam ; singula quævis Urbs & Oppidum , singulus Vicus , Censum suum sponte contributebat : Quæ enim est Casula , in qua Aromatum quædam Species non consumeretur ? Illius Grosfi , quem pauper Rusticus noster , Tabernario pro Pipere solvit , jam Partem suam habuit Hollandus.

Neque enim mirari debemus Commercialia Bella , quæ mercantiles Nationes frequenter adinvicem gerebant : dantur enim Commercia , quæ integras Provincias Fructu suo superant — Nec jam mirabimur , si omnes Pacifici-

cificationes, quas Angli, Galli, Hollandi, Hispani, inde a ducentis Annis concludebant, commerciales Favores, & Tractatus complecti observaverimus — Moderno etiam Bello Gallico, quam solenter innectit Anglia, commerciale suum Interesse!

Quemadmodum autem Industria & Commercium naturali sua Oscillatione, Motuque proprio, ad remotissimas usque Partes insensibiliter propagantur, ea Ratione, ut Quæstor, & Manufacturista Londinensis, Negotiis suis, Oppositi Hemisphærii Incolas Americanos, & Sinenses complectatur: ita alia ex Parte ea est Vis, Usu semel roborati Commerci, ut nulla Potentia sufferri repente valeat. Eadem enim illa tacita spontanea Oscillatio, Violentum Prohibitionum & Pœnalitatum Impetum effugit, *qui & ipse heterogenea Reactione evanescit*. Omnes Quæstores diversorum licet Regnantium Subditi, eodem concatenato Nexu junguntur, & quæ Partem unam ferit Violentiæ, in alia duplicatum contrarium Effectum exerit. Moderno etiam cruento Bello, quod exasperatis Mediis, & Punico Odio, inter Gallos & Anglos geritur, non obstantibus severissimis:

Prohibitionibus mercantur adinvicem, media Neutralium Quæstorum duæ hæ Nationes. Quæ major Prohibitio, eo majoris Lucri Spes, quam cum Periculo Vitæ etiam, tentat proprii Commodi Studium.

Industria & Commercium exurgunt ex *spontaneis occęptis Privatorem, proprii Lucri Causa*. Hæc unica est vera Scaturigo, quæ ubi deficit, nunquam Industria & Commercium florebut: Non potest juberi Industria & Commercium, nisi spontaneæ veliæ Pluralitas Incolarum. Requiritur proinde ut adsit *plena Libertas*, suscipiendorum hujusmodi Tentantium, & *Probabilitas ac Spes Lucri*, velut Ratio movens Spontaneitatem. — Quidquid igitur Libertatem Industriæ ac Commercii, Probabilitatem Lucri minuit: id Industriæ & Commercio e Diametro contrarium est. Atque exinde pronum est judicare, quid de *Prohibitionibus, Impositis & Violentationibus Commercii* sentiendum sit.

Postquam Industriæ & Commercio, major Hominum Pars occupari cœpisset, & Mercium diversarum Transportus multiplicati fuissent; postquam observatum fuisset,

hæc

his magnam inesse causam Prosperitatis Incolarum & Potentiæ publicæ: Regnantes Proventus suos hac Parte augere volentes, Negotiatoribus a Lucro speculativo, quod percepturi essent, vel ab ipso Valore Mercium, imponebant Solutiones, quæ in Hungaria *Tricesima* vel *Vestigial Tricesimale* dicuntur, constitutis ad Limites *zonalibus* Officiis, ut ab Invectione & Evectione, Impositæ hæc desumi possint.

Tricesimæ hæc ferrite possunt pro Regulatione & Directione Industriæ & Commerci: Et Specificationibus earum annuis invectionarum, evectionarum, & transcuntium Mercium, cognosci potest opinative, Status Industriæ & Commerci: *opinative* tantum, nam omnes hæc Consignationes, per Naturam suam mancæ, ad dandam genericam tantum Ideam, idoneæ sunt: quidquid enim Prævaricatione infertur, vel effertur, quidquid clancularie, per Diffimulationem, Manipulationis Celeritate, Inadvertentia, exit & intrat, omnia quæ Itinerantes secum ferunt, omnia hæc desunt in his Consignationibus.

Si Administratio publica, *naturalem* Industriæ & Commercii *Tendentiam* perscrutando, eam Mediis quæ in ejus Potestate sunt, sublevaræ, Impedimenta que removere conatur, id quod omnino, *neque tamen ultra* agendum habet: potest certe Incrementum & Potentiam publicam in altum evehere: Sed si, in contrarium Tendentia naturali, Industriam & commercium pro Arbitrio violentare, Mandatis & Prohibitionibus cogere intendit: tum ingratum aggreditur Laborem, ingentibus Sumptibus, ad sustentanda hæc sua Mandata necessariis Cassas suas gravat; Industriæ & Commercii Vim procreativam suffocat; Stagnationem & Lethargiam universalem procurat, Labyrintho Inconvenientiarum se immergit, nec ulli magis quam sibi met, ipsi nocet; insuper mille Modis, nisu Commodi privati & communis, hoc in Puncto arctissime juncti, eluda.

Dum Regni alicujus Producta prohibentur, vel gravantur, hoc vicissim Naturali Jure, Producta prohibentis, eadem prohibita, vel Aggravatione afficit. Sed præterea cum nullibi commercium Locum habere possit, nisi ubi Pars utraque Emolumentum inde percipit: in omnis Prohibitionis Casu, dum

extra-

extranei Emolumenti Pars destruitur ; proprii etiam Emolumenti Pars sacrificatur.

Quo *major* est Imposita *zomalis* eo *minor* Quantitas gravati Producti transvehitur : quo *minor* autem est , eo *plus* transvehitur : ita ut minoris licet Impositæ *zomalis* Reditus , majoris Quantitatis Transvectione , altæ Impositæ Reditus , superent.

Nunquam Administratio publica , Proventibus *zomalibus* ditescere potest : quo majoribus Impositis *zomalibus* Incolas gravat , eo plures Sunitus pro Incaffatione & impedienda Prævaricatione impendere debet , ita ut plerumque Reditus , Sunitibus absorbeantur , & Vexatio Incolarum inanis sit : & quodsi etiam detractis Sunitibus , quidpiam Lucri *immediate* retineat ; amittit id *mediate* , restricta Circulatione , quæ semper ad Cassas publicas , velut Sanguis , Cor versus revolvitur , & quo major , & universalior est , eo efficacius centralem hanc Scaturiginem replet.

Nolo ultrò explicare id , quantum omnibus violentis & cogentibus his in Re Commercii & Industriæ Mediis , corrumpatur Moralitas Incolarum , quantum opere evanescat Amor

mor Populi, & sibi invicem opponantur, Commodi proprii Studium cum Obedientiæ publicæ Obligatione!

Quemadmodum Industria & Commercio Gentes maxime lucupletantur, — ita vicissim florescere nequit Industria & Commercium, ubi Pars infima & maxima Populi, Basis Nationalis, Miseria premitur: Hujus enim, velut numerosissimæ Partis Populi, Consumptione, domesticorum Productorum & manufacturorum Procreatio extimulatur; hæc internæ Industriæ & Circulationi Vitam dat, in externum Commercium exuberanti; ubi hæc, Miseria pressa, deficit; evanescente Consumptionis & Circulationis Basi, superædificatum Industriæ, Commercii, Prosperatisque publicæ, precario tantum subsistit.

Non omnis omnia fert Tellus: Provincia hæc, Natio illa, his vel illis Productis & Mercibus per Naturam est destinata: quæ Producta & Merces, in hac Provincia levissimo Opere & Sumtu producentur; in alia nec decuplo tanto produci possunt. An unquam Anglia procreabit Vina Tokaiensia? Sed nec nos producere possumus Merces illas—

illas Luxus cultioris, quibus illi abundant, Regna & Nationes ingrediuntur hoc Respectu illam Relationem, quæ singulos invicem Homines conjungit. Rusticola fere Producta OEconomiae suæ Opifici vivo, & ab illo Tunicam & Calceos vicissim mercatur: Si ipse Tunicam & Calceos fabricaret, decuplo tantum Temporis, Laboris & Summus impenderet, Successu imperfecto, quam Artis suæ gnarus Opifex: Ita Producta invicem commutant, mutuo Emolumento: hoc conjungit, hoc excolit Humanitatem. — Pari Ratione & Nationes & Regna invicem feruntur: Impendat se hæc Natio Productis colendis, quæ Natura Climate, Usu, ducitur, quod superfluum habet, commutet libere cum superfluis Productis alterius Nationis, ita utrique consultum erit.

Nexus hic industrialis Hominum, necessario supponit, Mensuram Pretii, seu Valoris Rerum, Mensuram hæc constituit Pecunia, quæ jam Pretium Valoremque omnium Rerum repræsentat, & vicissim omnibus Rebus ad Vitæ Necessitates pertinentibus repræsentatur. Dum Fruges meas, pro necessaria mihi Pecunia cedo; *emō Pecuniam*: dum hæc pro Frugibus mihi necessariis cedo;

do; *emo Fruges* — Pecunia repræsentativum est, quod Producta Naturæ, Necessitates omnes, & Operas impensas, repræsentat. Incolæ Americæ Septentrionalis Mediterraneæ, Pecuniæ Loco utuntur Conchis: Incolæ autem Tartariæ magnæ, Animalibus emunt Necessitates suas: quod apud nos est, Aureus, Tallerus, Vicenarius, Grossus, hoc apud illos est, Equus, Vacca, Ovis, Anser vel Gallina, id commo- di habentes, quod Pecunia sua vesci possint.

Divitiæ Nationales non consistunt in Pecunia: sed consistunt in eò; *si omnium Productorum Naturalium Quantitas, & Qualitas, ad Summum, cujus Natura localis capax est, proxime accedit.* Hæc Explicatio, jam includit perfectam Terræ Culturam, & Industriam Incolarum talem, quæ penitiori Rerum Cognitioni, artisticam Formationem pronite jungit, Progressuque Commerciali sustentatur.

Ponamus Nationem in hoc Statu, nullas habere Auri & Argenti Fodinas, Domi productam Pecuniam nullam: tamen abundaret Pecuniis. Pecunia enim repræsen-
tat

rat Valorem Necessitatum humanarum, & est Medium Necessitates has comparandi, fuit sponte, quo Abundantia Productorum attrahitur, & quemadmodum requiritur, ut Necessitatibus prospiciatur; ita Circulatione sua certo tendit illuc, unde his prospici potest: & igitur Divitias nationales non constituit sed representat.

Hæc forte abstracta, Theoretica, inania esse videbuntur: sed non sunt. — Hispania dum, detecta America, ingentes illos acervos Auri & Argenti convasasset: inexhaustibiliter se divitem opinabatur, quin fuerit. Immensæ hæ Pecuniæ dilapsæ, in Galliam, Angliam, Hollandiam, quo Industria & Commercio trahebantur, reliquerunt illam in Statu grandis Hispanici Deliquii. — In Hungaria & Transilvania ditissimæ Auræ & Argenti Fodinæ, an nos faciunt Divites?

Quo fertilior est Terra; quo pluribus & diversis Naturæ Donis abundat; quo major est Populatio, & Partis maximæ Populi Opulentia; quo major est Industria, & Commerciū Circulatio; quo perfectius est Naturæ Studium, & Artium Scientiarumque

Cultura; quo major est Luxus domesticorum Productorum; & cuncta hæc quo magis Sapienti, benigno & libero Regimine sustentantur: eo majores sunt *Divitiæ Nationales*. Neque hæc confundendæ sunt, seu cum Reditibus Regnantis, aut Fundo publico, si quis forte existit: sed volo intelligi Summam illam totalem Virium & Productorum totius Nationis, Promptuarium quasi Mediorum, ad omnes posibles Eventus applicabilium, quæ dum Necessitate & Calamitate publica, repente, vique incognita, evolvuntur, velut Cœlis delapsam tutelarem Apparitionem, Coætanei stupent. (*)

Ac

(*) Liceat Ideis hisnectere Caput VII. — Pona-
mus Opes totius Monarchiæ (Austriacæ Sensu nunc
defixo, Divitiarum nationalium) esse = 1000. —
Si verum est, Hungariam cum Partibus apperti-
nentibus, constituere Medietatem totius Monarchiæ;
& verum est, Hungariæ Opes elevari posse in Du-
plum (libera Virium suarum Naturalium Evolutio-
ne, & Industriæ Commerciique Flore) sequitur
tum totius Monarchiæ Opes futuras fore = 1500
— quis non videt evidens Imperantis Emolumen-
tum?

Sed

Ac in his quidem tria sunt Momenta , pro facilitanda clara Mentis Repræsentatione , memoratu digna.

imo Status productivus : OËconomia lato Sensu (ab OËconomia privata , & politico publica diverso) quæ quidquid naturalium Productorum ; in Ambitu Territoriû procreatur , complectitur : hæc est Basis omnis Status publici , vel ad animale[m] Hominum Vitam absolute necessaria , nunquam negligenda , cui quidquid reliquum est superstrui debet.

H 2

ado

Sed objiciet quispiam , Accrescentiam hæc in Hungaria , orituram fore , ex Jactura Provinciarum Germanico - Austriacarum , proinde Emolumentum totius Monarchiæ nullum. — Assertum hoc Veritati contrarium esse , me evicisse puto. Sed posito etiam eo , quod non est , liberam Hungariæ Virium naturalium , Industriæ , Commerciique Evolutionem , cum Jactura quapiam Austriaco - Germanicarum Provinciarum esse conjunctam ; probandum restat , Jacturam Austriacarum Provinciarum , tantam futuram , quanta Accrescentiæ in Hungariæ esse potest.

Obje-

2do *Status formativus* : Opificia , Manufacturæ , Fabricæ , Artes , Industria Sensu strictiori , quæ naturalibus Procreationibus Formas dat , vel utiliores vel amœniores. Hæc Usum Naturalium Procreationum multiplicat , Consumptionem auget , Valorem nobilitat , OEconomiam amplificat , simulque præcipuum est Fundamentum Commercii.

370

Objiciet porro : Opes Hungariæ , non æque liberæ Dispositioni Imperantis subesse , ac Provinciæ Germanico - Austriacarum , & igitur magis proficuum esse Opulentiam in his , ac in Hungaria. Respondeo : Discrepantiam non consistere in Re , sed in Forma Rei , vix unquam frustra Comitibus Hungaræ Expectationem Imperantis ; nunquam Subsidia , Dona gratuita , Sublevamen publicum , negasse Hungariam ; neque , pauperiori licet hoc Statu suo , Austriacis Provinciis minus præstitisse ; Hoc etiam Bello Gallico , postquam Fruges , Boves , Equos , Tyrones , Subsidia , & Dona gratuita dedisset , Insurrectionem sponte obtulisse , quæ sine ullis Imperantis Sumtibus , non obstante invito jam cum Hoste Armistitio , 30,000 Equitum Exercitum dederat , cuidemuncunque optime exercitato , haud multum dissimilem.

3tio Status permutativus : Quæstus, *Commercium*, quod Motum dat *O*conomiae, & *I*ndustriæ (Sensus strictiori sumtæ : licet ipsum *Commercium* *I*ndustria Sensus latiori complectatur) atque *C*ommunicationem referendo, *C*irculationem stabiliendo, *V*i nova generativa, & *P*artes & totum animat.

Dum in his omnibus Nifus adest ulterioris obtinendæ *P*erfectionis, dum cunctorum felici *P*rogressu *P*opulus ditescit, dum *S*tudium perfectius *N*aturæ, *A*rtes, *S*cientiæ theoreticæ & practicæ his arctissimæ iunctæ florent, *C*haracterem *N*ationalem nobilitant : *G*ens talis dicitur *c*ulta : ipsum attributum, *C*ultura : sublime *H*umanitatis *O*rnamentum.

*O*mnis *S*ocietatis *C*ivilis, omnis *S*tatus *p*ublici, *S*copus est, altior, perfectior, *F*elicitatis *H*ominum *G*radus.

*A*d *F*elicitatem hanc quemadmodum requiritur *P*roprietas & *S*ecuritas inviolabi-

lis, Regimen Sapiens, Justitia æqua: ita certe præferenter necessario requiritur, ut vivere & subsistere possint Homines.

Proinde omnem Societatem Civilem primum sollicitam esse oportet, de procurandis Vitæ Necessitatibus, & copiosis subsistendi merendique Mediis, ut, quantum fieri potest, facile, comode, amœne, culte Vitam agere possint Incolæ.

Hæc quidem stricta est Obligatio omnis Regiminis: sed est præterea proprium ejus Emolumentum. Nisi enim Incolæ valeant, unde Status publicus Vires sumere possit? quod Partibus deest, an Toti non æque deest? quæ esse potest alia Status publici Potentia, quam numerosa Populatio, & Opes nationales? utrumque Facilitatis vivendi, merendique Industriæ Effectus? Precarius est omnis, undecunque veniat, publicus Nitor, nisi ex Opulentia Populi reluceat.

Equidem ad Vitam animale[m] sustentandam parum requiritur: possent vivere Homines, velut Pecora in Desertis, vesci Fructibus, Herbis, Radicibus. Sed sublimior est

est Hominiſus propoſita deſtinatio. Neceſſitates Vitæ, in infinitum multiplicatæ, dum Artes, Scientiaſque, quarum & Cauſa, & Effectus ſimul ſunt, generant; humanam Naturam nobilitant: — dum Facilitatem vivendi, merendique Induſtriam augent; Populationem, Circulationem, & Opes nationales multiplicant: — atque eo ipſo, pro ſtatu publico efficaciffimum ſunt, Potentiæ ſuæ evahendæ, Remedium.

Conſuetudo abit in aliam Naturam, quantumcunque Cynici doceant vanum eſſe Luxum, poſſe nos carere Caffea, & Zacharo, & Aromatibus, ſufficere Veſtem unam, inania eſſe ſuperba illa Palatia, Muſicorumque Choros, Picturas illudentes, & Theatrorum varia Spectacula: — Homines, his jam affecti, non tantum iis fruuntur ſemper, ſed etiam hæc inter Vitæ Neceſſitates reponent. — Mutantur Regiminis Formæ, mutantur Principia: manent hæc Conſuetudinum Neceſſitates, ſub diverſis licet Formis. Nec poteſt hæc alterare Regiminis Potestas, niſi ipſæ Generationes futurae, a prima Infantia aliter diſpoſitæ, diverſuſque ſeculi Genius mutaverint. — Et cur etiam alterare

vellet? quum Sipienti Moderamine in proprium suum Emolumentum, optime dirigi possint? quum his innexus videatur Character pulcherimus Humanitatis.

Luxus est Consumtio, Usus uberior Productorum, Manufactorum & Artium. Cum omnis Consumtio sit Stimulus Industriæ: Omnino patet salutarem esse Luxum, domesticam Consumptionem complectentem, atque ex Accrescentia internæ Prosperitatis protuberantem, Mediunque promovendæ Industriæ & Commerciî efficacissimum.

Et igitur OEconomia; Industria — Commerciûm — quæ Subsistentiam dant Populo, Potentiam statui publico, præcipuam Regiminis Sollicitudinem deposcunt, omnisque Gentis cujuscumque Subsistentiæ coarctatio; omnis Industriæ & Commerciî Aggravatio; tantundem nocet, quantum Territoriî, aut Existentiæ politicæ Aggressio.

Audio objici: *Opulentiam ad Felicitatem publicam non requiri — Hungariam poterit*

potentem esse, *Viris & Armis* — Felicem esse *Rusticum Miseria sua*, quod meliorem *Existentiam non noscat*. — plusque facere ad *Sensum Felicitatis Ignorantiam cum Paupertate*, quam *Scientiam cum Opulentia*.

Satis quidem speciose: sed separandæ sunt *Ideæ*, quæ non cohærent.

Felicitatis publicæ Fundamentum est *Potentia publicæ*: hæc autem sine *Opulentia Populi*; in moderno *Europæ* Situ impossibilis est. — Non sufficiunt nunc *Viri, & Arma*, ad *Bella gerenda*, & propulsandam *Vim Hostium*, — requiruntur multi *Viri*, magna *Populatio*, *Ars, Scientia & ingens Pecunia*. — Hæc unde accipiat *Regimen*, nisi habeat *Populus*?

Felicitas subjectiva in *Sensu* cuiusvis individuali sita est, & hoc respectu *Zingarus, Vesanus*, abjectus quisque, meliorem *Sortem* vel non noscens, vel non appetens, *felix* dici potest. An *Sensus* huiusmodi *Felicitatis* optabilis est? annon inquinat *Characterem Humanitatis*? num *Ignorantia cum Paupertate* ullum alium *Sensum* gignere potest, quam abjectum illum *stupidæ Apathiæ*?

Felicitas objectiva consistit in Cultura Characteris illius sublimioris, quo Homines a Brutis distinguuntur, in Perfectione Destinationis illius eminentis, quæ Creatoris Omnipotentis Scopus fuit: in Cultura Virtutum, contra omnes Adversitates certissimorum Mediorum. Hæc est Mensura Felicitatis infallibilis, quæ & Miseriam prævenire, & Fati Adversitates vel rumpere, vel lenire valet.

Subjectiva Felicitas in Censum venire nequit, quia quod unius est Felicitas, alterius est Infelicitas, sicut Opinionum & Sensus Ratio discrepat.

Certe caret Dubio, feliciorum esse Anglicum Contribuentem, nudo illo Africano qui instar Feræ captus, si fortis sit, 20 vel 30 Aureis venditur, Mancipium perpetuum.

Quodsi in Specie id quærat, num Rusticus Hungarus, cum aliis comparatus, felix sit? præterea, quod secundum Indolem Felicitatis objectivæ instituta Comparatione, Judicium ferri valeat, Quæstio hæc Verbo dirimi potest. Interrogetur Austriacus
Colo-

Colonus, & Hungarus Rusticus num felices sint? quod si ille affirmaverit, hic negaverit, Lis est decisa.

Quis negabit feliciorum Hungariam futuram fore? Si Rusticus Præstationes suas cum Facilitate absolvere, & superfluum quodpiam retinere posset; si Nobilis ille etiam, qui nunc Subulcum agere necessitatur, pro Convenientia Status sui Vitam agere quiret; si quisque Obligationibus Conditionis suæ, & in Casu Calamitatis publicæ, ultra hanc etiam, Patriæ prompte succurrere posset; si Artes & Scientiæ florent magis; si magis per Populum diffusa esset Rerum utilis Cognitio; si major esset Pecuniæ & Industriæ Circulatio, plures & faciliores merendi Modi; si, quod per Ubertatem Naturæ fieri quiret, duplicarentur Vires internæ Regni; si Necessitatis Casu, duplo succurrere Regi suo, duplo sustentare Patriam posset, Regnum; — num negari potest, & Regem, & Regnum, & Incolas feliciores futuros fore?

CAPUT UNDECIMUM.

Duæ Repræsentationes I. Cottuæ
Scepusiensi relate ad Commerci-
um exhibitæ, & omnibus Re-
gni Cottibus comunicatæ.

IX Itinere nostro, perscrutandi Com-
merciū Septentrionalis Hungarici Cau-
sa, per Poloniam Dantiscum suscepto, re-
duces, Officiū nostri esse credimus, ut fati-
giosi nostri Itineris Fructus in Emolument-
um commune, quantum fieri potest, derive-
mus, Eidem Inclytæ Universitati sequentia
partim referre, partim humillime proponere.

Vel ipsa Situatio Geographica, jam do-
cēt Vistulam Fluvium, in Nexu cum Duna-
jetz & Poprad, Hungariæ hoc esse posse,
quod Rhenus & Albis Germaniæ sunt, —
Medium Exportationis Productorum nostro-
rum,

rum , quibus benefica Natura Patriam dotavit large , & quæ in Septentrionalibus Europæ Partibus , non producuntur , requiruntur tamen necessario.

Ita tulerunt Fata Temporum , ut Opportunitas hæc obtinendarum Divitiarum , hucdum vel neglecta , vel impedita fuerit — Gallia , — Hispania , America planè faciunt hucdum , quod viciniior Hungaria facere potuisset longe melius. Omnia Regna , Mari Baltico adjacentia , providentur Vinis Gallicis & Hispanicis & Dohana Americana. — Dohana & Vina Hungarica neglecta jacent.

Longum foret totam Productorum , ad Septentrionales Partes , Medio Vistulæ efferi queuntium , enumerare. Seriem , & explicare totius Commericii Europæ Septentrionalis Situationem : ex illis tantum Productis , quæ in præsentis etiam Rerum Situ , cum magno Patriæ Emolumento distrahi quirent , tria tantum commemorabimus : *Vina — Dobanam — & Gallas quercinas.*

Prius tamen , ad clarius exponendum Idearum Nexum , paucis præmittere debemus ea , quæ prævic cognosci requiruntur.

Fluvi.

Fluvius Vistula , inde a Warschavia , usque ad Effluxum in Mare Balticum , est in Dominio Aulæ Borussicæ — In hujus Arbitrio est , Commercium in Fluvio hoc admittere , vel Teloniis gravare , ac penitus præcludere. Est autem Fluvius hic relate ad Hungariam , plurima Attentione dignus ideo , quod unicus sit , per quem copiosa nostra Producta , velut Climatis meridionalis , immediate ad Septentrionales , Mari Baltico adjacentes , evehi possint , cæteris Fluviis omnibus contraria Directione , ad fertiliores adhuc Europæ Meridionalis Partes decurrentibus. —

Borussicæ Ditiones , jam in Septentrionali Climate existentes , non procreant illâ Producta , quæ apud nos præcipuos Commercii Ramos constituere possent — ideo Aula Borussica , cum sola Hungaria , in commercialem Collisionem venire vix potest : quin potius cum ea Producta , quibus caret ; ab Extraneis emere debeat , & leviori Pretio , & facilius illa emet ex vicina Hungaria , quam ex aliis remotis Meridionalibus Regnis.

Per ultimam Occupationem Poloniæ & præsertim per Lineam Demarcationis Limitum, Necessitas enata est concludendi novi Tractatus commercialis. Jam per vastam Extensionis Lineam se contingunt Ditiones Cæsareæ Austriacæ, & Borussicæ. Vicini sunt Cracoviæ Borussi — Vicini Warschaviæ Cæsarei, & jam evenit Casus, quod per factam in Parte Cæsarea Evectionis Victualium Prohibitionem, Warschaviæ Caristia, & penuria causata fuerit: Borussi, Titulo Repressalium, Impositam ad Vina Hungara Warschaviæ nunc Mense Septembri, auxerunt in duplo.

Sed cum & ipsi Borussi, per novam hanc Correlationem, multum egent Favore teloniali Cæsareo, omnino proclives sunt ad vicissim concedendos Favores Teloniales. Jam pro novo commerciali Tractatu hac Hyeme adhuc concludendo Consiliarius Dizenstein ex Parte Borussica denominatus est, cujus Notitiam Warschaviæ contraximus — & observavimus illud Principium Teloniale stabilitum esse, offerre mutuos Favores Teloniales — Casum in contrarium, gra-

gravare & prohibere omnem per Vistulam Erectionem.

Jam ergo ab hoc commerciali Tractatu, dependet possibilitas Industriæ & Opulentia Superioris Hungariæ quidem proxime, sed totius etiam Patriæ, per naturalem illam Rei industrialis & commercialis Oscillationem, quæ velut mota in uno Loco Aqua, ad remota usque Littora undulat.

Proinde jam hic anticipare debemus, quod vix sufficienter repetere poterimus, Objectum hoc seriam deponere Publici Attentionem, & mereri ut S. Majestas Sacratissima exoretur, quo in stabiliendo novo Tractatu commerciali, Patriæ nostræ, ab Ære parato exhaustæ, omni Stimulo Industriæ destitutæ, & ob stagnantem Circulationem, quæ Vis Status vitalis est, deliquescentis, Benignam Reflexionem habere clementer velit.

His præmissis, quoad supra nominatas has Productorum Species, Eid. Incl. Universitati ultro humillime referimus: & quidem

I. *Vina* — omnis Generis alba & rubra,

bra , pro ordinario Potu defervientia , & melioris Sortis confecta , quam copiofe , & excellenter Hungaria producat , omnibus nobis notum eft. Tota Septentrionalis Pars Europæ , Polonia , Germania Borealis , Dania , Svecia , Norvegia , & vastum Imperium Rufficum , nobili hoc Naturæ Producto carent , & tamen , ita exigente frigido Climate , fortiozem hunc Potum , & appetunt , & confumunt , multo plus , ac nos meridionales Incolæ. Sed prævenerunt Majores nostros , in hoc quoque Commerccii Ramo activiores Incolæ Rheni , & Galliæ. Dantifci ne quinque Vafa quidem Vini Hungarici annuatim feu confumuntur , feu per Portum evchuntur. Pari Ratione in omnibus illis Regnis , Mari Baltico adfitis , Vina Rhenana & Gallica , pauciora Hispanica bibunt opulenti ejus Incolæ. Tota Confumptio Vini Hungarici restringitur ad viciffimas Poloniæ ac Silefiæ Partes , modo autem , flagrante Bello Gallico , ad quasdam Ruffiæ Partes. Hoc , quod per Confumptionem Rufficam accedit , decedit in Polonia , ubi antea in luxuriosis Procerum Poloniæ Domibus , optima Vina Hungarica , per Eminentiam exorbitanti Pretio confumebantur ,
I sed

sed nunc, depauperato & divulso hoc Regno, neglecta jacent, & jam leviora Gallica, ino Cracoviæ Austriaca plane, ab omni Telonio libera, bibuntur in copia.

Quam vastus exurgit Divitiarum Calculus, si recogitetur, totam hanc Consumptionem, Canali maxime naturali, ad Vina patria derivari posse? — Quantum Lucri exhiberent Promontoria Hegyallyaensia, Exportationi huic proxima, quarum sumtuosa Cultura, jam longo Tempore tristi Experientia, fructuosa esse cessavit?

Esseto Imperiale Austriacum exiguum licet 15 xr., cum æqualiter a Vasis & Antalconibus, ab ordinariis & confectis, solvatur: In Borussicis etiam Ditionibus indiscriminatum causavit impositam, a 4 usque 8 Aureos pro Vase efficientem. Æqualis hæc Imposita, naturalem hanc habet Sequelam, Vina pro ordinario Potu deservientia, Maszlas & Ordinaria, quæ recte maximam in Calculo Consumptionis, & Exportationis faciunt Rubricam, eam sustinere non posse, cum Imposita sola, sine Tricesimalibus Expensis, cum Pretium Vini in Duplum, Transportualibus Expensis autem in Triplum evehat: Eminentiora Vina confecta, jam per se mul-

eo cariora, cessante Polonico Luxu, rarissime bibuntur, nec pro ordinario Potu adhiberi possunt. Proinde adhærent, & unius & alterius Classis Vina. — Si omnis Exportationis & Commercii, illud verum est Principium, ut Consumtio Producti, in maxima Quantitate procuretur: certe in eo nobis elaborandum est, ut Vina ordinaria & Maszlás, maxime efferantur, ac Gallica & Rhenana illa, ex his nobis vicinioribus Regnis profligent; quod omnino in naturali Rerum Cursu, sublata Imposita, præstantia sua effectuare possunt: Vinis eminentioribus Uvarum Passarum, cum in suo Genere unica sint, alioquin semper Valorem suum ipsa Raritate retinentibus.

II. *Dobana* nunc ex America, per Anglos & Hollandos, ad Partes has Septentrionales, in quibus communis & universalis Plantæ hujus Usus viget, adfertur in Copia, sed caro Pretio. Existunt in Partibus illis Fabricæ copiosæ, quæ Folia *Dohanæ*, in diversos Usus, diversimode præparant. Ac nostræ quidem *Dohanæ* multifariæ Species, pro utroque Usu & Fumigationis & Tabacæ, ac diversa earum Præparatione,

æque sunt accommodatæ , ac Americana Dohana naturalis , leviori autem Pretio illam dare possemus certo , nisi Evectio illius & Transportus gravata forent tantis Impositis. — Societas Viennensis privilegiata , Abaldo dicta , habet Monopolium Producti hujus , nec licet evehere Dohanam , nisi adsint Passuales Societatis hujus , quas & denegant , & protrahunt , & taxant pro Arbitrio. — Præterea in Ditionibus Borussicis diversæ Impositæ , constituunt Consumptionis Telonium circiter 3. R. fl. Transito autem circiter 1, R. fl. pro Centenario , — quas Impositas & Difficultates impracticabilem reddere ejus Evectionem , & cum Americana Dohana Concurrentiam , cuivis patet.

III. *Gallis quercinis* utuntur Cerdones & Tinctores pro Opificiis suis. — Præter Hungariam & Græciam nullibi tanta est illarum Procreatio , ut Ramum Commercii efficere possit. Ante 15 circiter Annos magna illarum Quantitas evehebatur Dantiscum , & inde ultra ad Septentrionales Regiones. Viennenses Quæstores , & nominatim Wölner , cepit Quæstum Producti hujus ad se protrahere. — Sequebantur mox variæ Tricesimales

males Impositæ , & Prohibitiones etiam E-
 vectionis Gallarum quercinarum : quarum Op-
 portunitate Wölner complura Depositoria in
 Hungaria erigens , & illas partim Austriacis
 Cerdonibus vendens , partim per Albim Flu-
 vium Hamburgum distrahens , ingentes com-
 massavit Divitias. — Nunc a quatuor circiter
 Annis , durantem Evectionis Gallarum Prohi-
 bitionem , S. Majestas Sacratissima dignata est
 modificare eo , ut erga Solutionem 1. R. fl.
 51 xr. pro Metreta Pofoniensi evehere illas
 liceat. Sed & hæc Imposita cum Valorem
 Producti æquet , nimis grandis est , & o-
 mnem Evectionem impossibilem reddit. —
 Cessavit etiam ex integro Quæstus hic Dan-
 riscum , ac Defectum Producti hujus , in
 Septemtrionalibus Partibus supplere inten-
 dunt , Cortice Quercuum , & cariori & pe-
 jori Effectu : resumpturi priorem Manipula-
 tionem lubenter , ut primum practicabilis
 fuerit. —

Hæc sunt , quæ de tribus his Productio-
 rum Speciebus breviter exponenda censui-
 mus. — Nolumus enim abuti Patientia Incl.
 Universitatis agendo de innumeris aliis Pro-
 ductis , quæ Patria nostra suppeditare pos-

set, ut sunt Cineres clavellati, Canabes; Coria, Lana, Pili equini, Ligna nautica, Metalla & Mineræ diversi Generis, Laridum, & Caro salsa, — Fructus assii, Acetum, & Spiritus Vini — Fruges etiam certis Temporibus. Omnia hæc Producta Rubricam Exportationis ingrederentur, si Nexus commercialis Medio Portus Dantiscani, cum Septentrionali hac Europæ Parte stabiliretur. Nexus, quem Hungaria sollicitè requirendum habet, si ex Gradu Ruricolæ Nationis, quem hucdum occupat, ad Gradum industriosæ, commercialis & opulentæ Nationis se elevare cupit, quia in hoc Situ, quem ei Status Monarchiæ Austriacæ, cuius Pars est, imprimit, ubi Germaniam versus inde a Carpato usque ad Mare Adriaticum, propter vicinas Germanicas Hæreditarias Provincias, quarum peculiare Interesse, a longa inde Tempore Hungariam præcludit, nulla Industriæ & Commerciæ Libertate gaudet; ad Meridionales Partes vero, utpote æque ita fertiles nihil efferre potest: in hac unica Parte Poloniam versus naturalem Virium Fertilitatis suæ Evolutionem, & admittendam & secundandam sperare potest, tanto magis, quod id ipsum Emolumentum vicinæ Galiciæ

ciæ & Poloniæ Austriacæ , non tantum non impedit, sed deprecatur etiam Nexus , quem & ipsi Dantiscani de Existentiâ suâ commerciali solliciti exoptant , utpote quæ per stupendum Incrementum Americæ Septentrionalis , ejusque Concurrentiam potentem , & per annihilationem Poloniæ, redditur precaria , quemve nihil ultra sarcire potest , quam fertilis , omnibus Naturæ Bonis abunde dotata , Hungaria , industriali & commerciali Respectu , Maturæ Virginitatis Gloria celebris,

Ad stabiliendum salutarem hunc Nexum , ad resarcienda illa , quæ hucdum neglecta sunt , requiritur Cooperatio & Adjuvamen Administrationis publicæ , cujus Cooperationis primus Gradus est , removere Impedimenta.

Eapropter Eidem Luclytæ Universitati humillime proponimus , ut pro sua promovendi Boni communis Sollicitudine , Majestatem Sacratissimam humillime exorare dignetur , ut

I. Exhausti sui Regni Hungariæ , cujus Fidelitatis complura , hoc quoque atroci Bello Gallico , accepit Documenta , Benignam Reflexionem habere , & commodâ ejus in proxime ineundo cum Aula Borussica

ca commerciali Tractatu , paterne promovē-
 re clementer dignaretur. — Scimus quidem
 dari multos , qui seu ex erroneo Principio,
 seu ex Invidia Majestati Sacratissimæ per-
 svadere conantur , Hungariæ , ne hac qui-
 dem ex Parte commercialem Liberratem
 concedendam esse , utpote quæ nescio qui-
 bus latentibus abundaret Pecuniis & Divi-
 tiis. His tamen Responsi loco , ostendendæ
 sunt , enormes omnium fere Comitatum
 Contributionales Restantiæ , Difficultates ,
 quibus Perceptoratus Officia in Contributionis
 Incassatione exposita sunt , & quas
 nec alias , nisi violentis quibusvis Executio-
 nibus superare possunt , miser Contribuentis
 Status , Egestas Civium & Opificum , te-
 nuis & arcta Subsistentia ipsius Nobilitatis ,
 cujus maxima Pars vix tantum habet , ut
 pro Convenientia Status sui eluctari possit.
 Profecto relate ad Munificentiam Naturæ ,
 vix datur pauperius Regnum in Europa.

II. Ut ad faciendum paternæ hujus Solli-
 citudinis Initium , S. Majestas Sacratissima
 gravem , qua Exportatio Gallarum quercina-
 rum affecta est , Impositam , singulis tantum
 Individuis , cum Damno totius Regni , fru-
 ctuosam , sufferri clementer jubeat. Nihil

per

p̄er id Altissimo Ærario decedet , vel naturalis enim Sequela gravis hujusmodi Impositæ est , quod nihil evehatur , & igitur nec Imposita incassari possit.

III. Ut Regnum a servili dependentia, in qua est, relate ad privilegiatam Societatem, Abaldo dictam, a cujus Arbitrio, & Permissione dependet, an Regnum quidpiam ex Dohana Extraneis distrahere possit, vel minus? benigne liberet.

IV. Ut tam quoad Dohanam, quam quoad Vina Hungarica, potentes & efficaces suas Vices interponere dignetur Majestas Sacratissima, quo Borussiae Impositæ, vel sufferantur, vel minuantur, habita Vinorum diversæ Qualitatis Ratione.

Vt autem Vota hæc salutaria tanto magis nanciscantur Pondus: humillime ultro proponimus Sena hæc vicinis aperire Incl. Comitatus Sarosiensi, Abaujvariensi, Zemplinensi, Borsodiensi, Tornensi, Gömöriensi, Hevesiensi, Szabolcsiensi, Ungvariensi, Beregiensi, & Szathmariensi, ac simul requirere Excel. Consilium L. R. H. ut Desideria hæc potenti sua Interpositione apud

S. Majestatem Sacratissimam fecundare dignetur.

INCLYTA UNIVERSITAS ! Nolumus hic agere de Principio illo, Usu jam stabilito, negare Hungariæ Industriæ & Commercii liberam Facultatem, propter Interesse Germanicarum hæreditariarum Provinciarum, quod non stricti Juris, sed ministerialis Fori esse videatur; — nolumus indagare, an Principium hoc, qua ministeriale etiam, politice verum sit? Annon Monarchia Austriaca, solidissimum & fortissimum, quod habere potest Existentiæ suæ Fulcrum, melius nancisceretur in Hungaria, si illam pro Destinatione Virium suarum naturalium, & Munificentia Naturæ crescere, virescere & florere permitteret? — Id. unice humillime proponimus, ut hac ex Parte Septentrionem versus, quæ nec cum Ærario Regio, nec cum Germanicis hæreditariis Provinciis, nec cum Principio illo collidit, nunc, ubi Tractatus Commercialis, inter duas Aulas vicinas concludendus, opportunissimam Occasionem præbet, nunc, ubi in Regni Comitibus nova Subsidia, mutue Fiduciæ & Attentionis Specimina resolventur, filiali Fiducia

cia & Sinceritate, quam Justitia & Benignitas Suae Majestatis Sacratissimæ suo Jure deposcunt, Favor commercialis, cujus Defectu Hungaria ita graviter ægrotat, & quo obtento, tanto validiores erimus, ad suppeditanda tam hæc, quam si requirerentur, etiam futura Subsidia humillime exoretur. — Nec dubitamus Eandem Inclyt. Universitatem; pro patriotico suo promovendi Boni Communis Zelo facturam, quod & Juris sui & eminentis est Obligationis, cujus Effectum & Successum exoptatum, sequetur Benedictio Generationis præsentis & futuræ.

Qui cæterum gratiosis Favoribus ultro nos commendantes, profundo Venerationis Cultu perseveramus. Ejusdem Inclytæ Universitatis, Lomnicz Die 10. Octobris 1796. Humillimi Servi, Josephus Ujházy, De Budamér m. p. Gregorius Berzeviczy de Eadem m. p.

vebant, eadem adhuc sunt, imo tristi Expe-
 rientia adhuc graviora. — Tractatus Com-
 mercialis, quem vicina Aula Borussica inire,
 ac Hungaricis Productis Favores Commer-
 ciales concedere intentionabatur, evanuisse
 videtur, quia nova Aggravia Erectioni Vi-
 norum Hungaricorum in Ditionibus Boruf-
 sicis accedunt. — Erectiono Siliginis, Hor-
 dei, & Avenæ, Pecoris, Pellium, Lanæ,
 Fructuum assorum, multum restricta est &
 gravata. — Dohanam ad peregrinas Ditio-
 nes evehere Societas Viennensis Abaldo
 prohibet — Gallæ quercinæ Impositam E-
 urrectionis Tricesimalem adhuc habent, Cen-
 tum per Centum constituentem — Zachari
 & Caffæ Invectiono ita dirigitur, ut exorbi-
 tans, quo Producta hæc solvere cogimur,
 Pretium lucrificet Viennensibus, alioquin ex
 omnibus his Productorum Regni nostri Pro-
 hibitionibus ditescantibus, — denique tota
 Res Industriæ & Commercialis Hungarica,
 ita captivata habetur, ut pro Indigenis exi-
 gua & fere nulla sit merendi Occasio, sed
 Provinciis Anstriacis Germanicis duntaxat
 fructificet.

Quod cum ita sit, & omnis Industria
 Com-

Commerciūque jam jam evanescat, cum intolerabilis sit Æris parati Defectus, & omnis subsistendi Ratio ingravescat, ut ipsa Votorum Nationis Hungaræ, ad ferendam atroci hoc Bello Open prompte consurgentis, Effectuatio possibilis & facilior reddatur: Majestat. Sacratissimam Medio Excels. Dicasteriorum humillime exorandam esse censemus, ut Vincula Industriæ & Commerciū Hungarici relaxando, fidelem suam Nationem Hungaram Facultatibus reviviscere benigne sinat, ac Paternorum suorum Promissorum; nunc hoc, quod proxime sentiemus, nobis exhibere dignetur Documentum.

Ne autem Preces hæ, Generalitate sua vagæ sint & indeterminatæ, eas pro præsentis hoc Tempore & Necessitate in sequentibus concentrari humillime proponimus.

I. Ut Evectio Frugum, quarum jam tanta est Quantitas, ut vilissimo licet Pretio vendi nequeant, Expulsio præterea Pecorum & Pecudum, quemadmodum ad Hæreditarias Provincias, ita ad peregrinas etiam Ditiones, quæ hosticæ non sunt, libera & irrestricta admittatur.

2. Ut gravis Imposita Gallarum quer-
cinarum sufferatur.

3. Ut Dohanam Hungaricam omnis
Generis , naturalem & fabricatam , ad pere-
grinas Ditiones evehere libere liceat , nec
obligentur Regnicolæ , Facultatem Evectio-
nis a Societate Viennensi Abaldo sollicitare.

4. Ut Commerciali Tractatu , cum vi-
cina Aula Borussica ineundo , Majestas Sa-
cratissima liberam Vinorum , Dohanæ , Gal-
larum , Minerarum , & aliorum Producto-
rum Hungaricorum , in , & per Ditiones Borus-
sicas Evectionem stipulare , clementer digne-
tur.

Rationes pro his supra adductæ strin-
gentes sunt ex Rerum adjunctis , & Æqui-
tate depromptæ : sed prostant alia etiam
Argumenta , quæ Postulatum hoc , stricti
Juris esse , & Legum Patriarum Sanctione
munitum evincunt , Articuli 75 : 1715. 78 ,
116 , 117 : 1723. 27 , 28 : 1741. de libero
Vini Commercio , eoque nullatenus aggra-
vando , de libera Pecorum Expulsione , de
regu-

regulandis pro Emolumento Regni Tricesimis Leges continent ; Articulus 59 : 1546. statuit ut Rex liberum cum Polonia Commercium effectuare velit — Articulus 79 : 1681. disponit , ut liber , id est , æqualis Quæstus inter Regnum & Provincias hæreditarias exerceatur — Denique si Regno huic juxta Sanctimoniam Legum Art. 31 1715. S. 11 : 1741. & 10 : 1791. sua constare debet Independentia , & nunquam ad Normam aliarum Provinciarum reduci , aut iis subordinari potest : omnino certum est , illud nec industriali commercialique Respectu ita gubernari debere , ut Provinciis Hæreditariis Germanicis , non sibi met ipsi fructificet , Legesque constitutionales Regni hujus , & strictam Justitiam id deposcere , ut OEconomia Regni hujus publica , in proprium suum Emolumentum dirigatur , nec ullius alterius Provinciæ commodo subjaceat.

Proinde INCLYTAM UNIVERSITATEM demisse interpellamus , ut occęptum , cum Applausu salutare suum Opus continuare , alios etiam Regni Comitatus , de quorum prompta Cooperatione , amica , quæ passim
K obtine-

obtinemus, Responſa, nos dubitare non ſunt, eatenus requirere, & ſic pro Bono Publici & Patriæ ſe interponere gratioſe dignetur.

Ejuſdem Inclytæ Uniuerſitatis.

Leutſchoviæ die 20. Febr. 1797.

Humillimi Servi.

Joſephus Vitalis, de Eadem m. p. La-
dislaus Görgöy, de Eadem m. p. Joannes
Horváth, de Levkocz, m. p. Joſephus
Ujházy, de Budamér, m. p. Gregorius
Berzeviczy, de Eadem m. p. Joannes Toth-
falusy, de Eadem m. p. Ludovicus Ujházy, m. p.
Ludovicus Almatſy, de Filitz m. p.

Approbatio Censoris cum ejusdem Observationibus.

Spectabilis ac Generosi Domini Gregorii Berzevitzy de Eadem & in Kakas Lomnitza, II. Comitatum Scepusiensis, Sárosiensis & Szathmariensis Tabulæ Judiciaræ Assessoris, Opusculum hoc, *De Commercio Hungarico*, Censuræ meæ substratum, attentè relegi, nihilque in eo reperi, quod sive Regiam Dignitatem; vel Publicum Regni Statum & Systema lædere; seu vero ad publicam tranquillitatem turbandam; mores depravandos; vel Religionem læscandam pertinere posset: imo haustæ in diffusa, per Germaniam, Galliam, Angliam, Borussiam usque ad Mare Balticum peregrinatione sua, commercialis & industrialis experientiæ fructum ad correlativa Regis ac Monarchiæ Apostolicæ provehenda commoda dirigi, adeoque fidelis non modo in Regem subditi, verum etiam boni erga Patriam civis, Officium expleri placet agnovi: ut proinde læubrationem hanc, præstituto Authoris finì egregie respondentem, prælo dignam esse censeam, sequentes nihilominus reflexiones meas adhuc adjici peram, utpote:

I. Ad finem Capituli I, paginam 5 spectant ea, quæ auroram Hungaricæ Commærcii testante Aloldo (a) jam sub Geiza, Seniore Magno (b) totius Hungariæ, illuxisse docent. „

Urzo (*sive Toxo, ait ille*) mortuo, „ Hungari elegerunt Geizam, — natura mi- „ tiorem, — quam Patres sui fuerunt; — „ & ideo in pace majorem spem habuit. Igi- „ tur — sibi — proposuit formare Panno- „ niam suam in rempublicam, & illam dita- „ re non amplius injustis prædis, sed licitis „ lucris. Et quia terram suam novit esse „ bonam & fertilem; svasit genti suæ, ut arma „ deponeret, & merces suas potius vicinis „ distraheret, quas sibi Provincia sua co- „ piose germinaret. „ Hæc nempe felicitatis „ illius initia erant, in quam Hungaria tan- „ dem effloruit! „ Dux Bela (*inquit Anonym. „ Turóczián. (c)*), feliciter coronatus, tenuit „ Regnum pacifice, sine molestatione hosti- „ um; & quæsit Bona Genti suæ. Inter „ cætera — fecit fabricari numos — ex pu- „ rissimo Argento, & pretium rerum vena- „ lium

(a) In notul. ap. Cl. Kat. H. D. p. 503 & 504
 (b) Ap. Adalbertin. Biogr. in Act. SS. T. III.
 p. 185. (c) Chron. P. II. C. 45.

„ lium — justo moderamine — constituit.
 „ Non enim permittebat Mercatores & Nu-
 „ mularios per detestabilem avaritiæ vor-
 „ ginem a simplicibus & rusticis superfluum
 „ lucrum congregare. Hæc est enim causa,
 „ quæ maxime solet populos paupertatis &
 „ inopiæ periculis obvolvere ; sed secundum
 „ statutum pretium unusquisque vendebat
 „ & emebat sine injuria & circumventionem.
 „ Iste omnia Fora die Sabbathi constituit
 „ pro vendendo & emendo ; Byzantiosque
 „ permisit currere per districtum Regni sui.
 „ — Quapropter Hungaria , quamplurimum
 „ locupletata , super omnes circumadjacentes
 „ Regiones caput extulit , eas Divitiis vin-
 „ cens & Gloria. Tunc in ea pauperes lo-
 „ cupletabantur , & divites gloriabantur. „
 Huc accedunt vetusti commerciales , remo-
 riorum quoque Gentium , Tractatus , cum
 Hungaris initi , quorum inter alios exem-
 plum refert RR. Stephan. Katona (*in H.
 R. H.*) , dum ab Henrico IV. Angliæ Re-
 ge , mutuam inter Subditos suos & Hun-
 garos Commercii confœderationem stipulatu-
 ro , Legatos Hartongum van Clux & Joa-
 nem Stokes , Literis ad Sigismundum Re-
 gem & Status ac Ordines Hungariæ West-

**dalberto , Limitis orientalis , vel Ostrichia ,
Præfecto , seu Comiti aut Marchioni A. 1021**

serat , & Fuldeasi Annalista (ap. Murat. T. II. p. 576) patet , Hungaros ultra fluvium Anasi progressos , ingentem hodiernæ superiori Austriæ , rectius Ostrichia , seu orientali a Comagenis montibus , quæ Carnicis alpibus innectuntur , Germaniæ limiti , vel Marchiæ , ipsique adeo Bavariz , stragem intulisse , ac propterea Leopoldum , Bavariz Ducem , & Limitis hujus orientalis Comitem , vel Ostrichia Marchionem , necnon Richarium , Pataviensem Episcopum , pro tuitione sui validissimam in lævo Anasi litore , veteribus quippe Laureaci ruderibus , limitaneam cum castro urbem opposuisse. Anonymus , Belæ I. Regis Notarius , limitem hunc (C. 57) pontem Guncil vocat. „ Dux vero Zulta — fixit me-
„ tas Regni Hungariæ — ex parte Teutonico-
„ rum usque ad pontem Guncil (Anaso , infra ma-
„ jorem & minorem Anisiam defluenti , impositum)
„ & in eisdem Partibus dedit Castrum (ab Orosz-
„ varino , Comitatu Mosonienfi adjacente , longe
„ diversum) construere Ruthenis , qui cum A. mo
„ Duce in Pannoniam venerant ; & in eodem con-
„ finio ultra lutum Musun (a quo , Mosonienfis Co-
„ mitatus nomen accepit , hodie populariter Fertó)
„ collocavit etiam Bissenos non paucos (qui hodie-
„ dum ultra Leitam fluvium in Austria diffusæ , Was-
„ ser -- rectius — Bössner — Strotten appellantur) ,
„ habitare pro defensione Regni sui , ut ne aliquan-
„ do Teutonici -- fines Hungariæ devastare possent. „
Anisia nempe Urbs & fluvius Anasi Germanis Ens dicitur , cujus Ponti , per Hungaros ad procurso- nes in Ostrichiam facilius instituendas constructo , & ab injuriis custodiendo , quam iidem singula u-

(p) uxorem dedit. Unde factum est, ut hæc a Germanis, popularibus suis, *Frome*, sive *Domina*, Leopoldi autem, primogeniti ejusdem filii, vivente adhuc Patre, A. 1043 de-

trinque castella objecissent, hæc Germani diminutive *Ensel* compe larunt, quorum memoriam duo hodie dum *Ensek* & *Ensdorf* loca retinent. Anonymus igitur, quisunque is fuerit, ex quo sua Notarius Scriptor Hungarus hauserat, exoticam pontis iuter majorem & minorem *Anisias* impositi vocem ad similitudinem alterius Hungarici Castris *Guncz*, ubi notabilis perinde versus Germanicas colonias, hodie dum *Németi* vocatas, commercialis Pons *Hernado* impositus erat, ex duabus *Austriæ Anisias* ad majorem *Ostriae Anisiam*, orientalem scilicet Germaniæ limitem. protenso ponti, a Germanis *Ensel-Bruk* dicto, ex nrisque *Gunc* & *Ensel* vocibus vocabulum *Guncil*, seu veteribus Hungaris literam *c* ante vocalem *i* molliter, ad normam Germanici s enunciantibus, *Gunsil* conflavit. Ut adeo cum ipse *Hansizius* (l. c. p. 188.) doceat, Hungaros limitem suum hoc tempore ultra fluvium *Anasi* produxisse; ex *Otonis* porro II. *Diplomate*, *Volfango Ratisbonensi Episcopo* A. 979 (ap. *Pez.* in *Thef. Anecd.* T. I. *Cod. Ratisp.* p. 56.) elargito, pateat, *Ibifæ* (*Ips*) fluvium *Slavos* (*Ruthenis homólogos*) acculisse, certumque ibi montem *Slavonice Ruznik* appellatum fuisse, occidentalis, ab *Anonymo* Notario designatus, & prævia ratione descriptus, Hungarorum limes, duobus quoque, *Ludovici* & *Otonis Imperatorum Diplomatis*, confirmetur. [p] *Alold.* ad hunc Annum.

decédentis , Confors (*Kat. l. ca.*), perinde Adelhais , velut ortum ex nobili Domo (*Uadelhaus*) ducens , etiam *Frowila & Frowiza* , sive minor *Domina* , vel *Domicella* Austriae , Partis nimirum Hungariae , competitorum.

Vilhelmo Comite , ac Longobardia Domino , fatis A. 1026 cedente , Gisela ejus Vidua in Hungariam , maximo involutæ rei Hungaricæ damno , ad Stephanum fratrem se contulit , & Nitriensem (qui hodiernam Moraviam , & inferiorem quoque borealem Austriam complectebatur) Comitatum (q) impetravit. Pingui hac dote Hungarica , locuples Vidua , spes animo longe majores concepit , quam ut reliquam ætatem suam viduitati sacrare voluerit. Gyula quippe / juniore , Ultrasilvaniae antea Duce , a Stephano Rege , A. 1002 una cum duobus Bivia & Bucna filiis victo , & capto , ac Nitriensi (r) carceri occluso , ibi decedente , filii ejusdem , subinde custodia clausi , ad Boleslaum , sive Ladislaum Calvum , Slavoniae borealis Ducem , Juditha , Stephani Sorore , ob incestas nuptias (s) jam dimissa , Christianam , in Bohemiam

con-

(q) Anonym. Notar. C. 37. (r) Turutz. C. 29. Anonym. Not. C. 24. 27. (s) cf. Cornid. Ger. Reg. Hung. ap. Kat. T. I. p. 479.

confugerunt, ubi sacris undis abluti, nomen Procopii accipientes, Belinensi castro & Urbe (*Bobemis Belrzimov, Germanis Pilgram dicta*) donati, limitum custodes contra Hungaros Brunenses, adhuc ethnicos (*Dubr. H. Bob. L. 7.*), pro prædis excurrere solitos, agebant: seniore mortuo, junior Procopius (*Annalista Saxoni Pricos & Pri-eui vocitatus*), fratri plene succedens, Dynastiæ Belinensis Comes dictus (*t*), Gisclam, Stephani Sororem, viduam duxit, ex quo Damaslaum filium suscepit, quem scilicet Henricus III. Abæ Regi A. 1042. surrogare voluit, in Bohemicam Ditionem suam repulsum.

Stephanus Rex, Emerico filio, totius Slavoniæ australis (*u*) Duci (*v*), cui nempe quadriennio antea Cresimiri II, Croatorum *Præsidentis*, vel Croatiæ ac Dalmatiæ suæ *jura*
gu-

(*t*) Ditmar. ap. Laibnitz. T. I. p. 420. (*u*) Slavonia australis a residuo boreali Slavonia (cf. not. 1) & n), continuata Carpatorum, per scopulos Danubii ad Lincium prærupta cum Comagenis montibus nexorum, serie dividebatur. (*v*) cf. vetera Ecclesiæ Zagrab. Breviaria & Missalia ap. Kar. Hung. Reg. Hist. T. I.

gubernantis, filiam (x) copulaverat; A. 1031 fati crepto, Andream (y), Vasulis, ob juvenilem, ducta uxore pagana de genere Tarun (z), lasciviam converti nolentis, atque ideo (*Leventia, majore natu opportune cum matre sua elapso*) capti, & ad Nitrienses carceres (a) deducti, Cumanorum Ducis, filium, una cum Bela, ejus fratre, in aula sua educatum, substituit, qui Dalmatiani, partim a finitimis Græcis, partim vero a Venetis, dotem Anonymæ Othonis Urscoli, Venetiarum Ducis, hoc eodem anno in exilio decedentis, uxori, Geisæ condam Magni Hungarorum Ducis, filiæ (b) olim datam, usurpantibus, A. 1032 recepit.

Micislao seu Michaelc. II, Ladislai Calvi vel Boleslai filio, quem Turótzius (C. 38) populari sermone nostro *Miskam* vocat, clandestinis pellicum amoribus immerso, Richeza, Ezzonis Ernfridi, Rhenano, Palatini Comi-

l. p. 387. (x) Apud Luc. Edit. Schwandtner. p. 124. (y) Dandulus ap. Luc. l. c. p. 132. Andream, adhuc Ducem, undecim fere annorum anticipatione, Regem Hung. vocat. (z) Turótz. C. 42. (a) Idem C. 33. cf. Kat. H. R. H. T. I. p. 415. (b) Ap. Luc. Edit. Schwandt. T. III. p. 128. Kat. Hist. Duc. p. 602.

mitis, filia, uxor ejusdem, irritata; sublatis inter alios mariti thesauros, duabus Poloniæ ac Bohemiæ coronis (quas Stephanus, Rex Magnus, Patru sui Michaelis filio, Ladislao Calvo, non emancipationis, verum honoris titulo contulerat) in ipsum devolutis, ad Conradum Imp. in Saxoniam profugit, eique memorata Regiæ Dignitatis insignia (c) deferendo, speciosam cum Apostolica Monarchia æmulandi occasionem subministravit. Pomeranis quippe, omnium primis, Conrado adhærentibus, Rex Stephanus, continu- is a morte filii Emerici morbis implicatus (d), Belam, Andreæ fratrem, cum selecto Hungarorum manipulo in Poloniam expedit, cumque Pomeranos, quorum Ducem singulari certamine prostravit (e), ad obsequium reduxisset, in Hungariam reversus, *Leventæ*, hoc est, *Pugilis* agnomen obtinere meruit. Etiam Petrus, per Avunculum suum Stephanum cum copiis exmissus, Bulgariam (f), triennali bello Græcis creptam, A. 1036 re-
cupera-

(c) Brunvillan. Monach. in Act. SS. ad 21. Maji ap. Kat. H. R. H. p. 413. (d) Turótz. C. 33. Carthuit. Edit. Pray. p. 155. (e) Turótz. C. 33. Cromer. L. III. (f) Zonar. T. II. p. 232. Cedren. T. II. p. 720. 737.

cuperavit , & quaecumque pro assequenda Hungariae corona meritum posuit.

„ Stephanus interea , langvore gravissimo se gravatum sentiens , (A. 1078) , misit nuncium , scilicet Budam , filium Egruth , qui Vazulem , Patris sui filium , propter juvenilem lasciviam , — ut corrigeretur reclusum , de carcere Nitriensi educeret , — in Regem prius , quam ipse moreretur , constituendum. Audiens autem hoc Keisla Regina (*Moraviae , Procopii Consortis , Petri Palatini Mater , tum recte apud valedudinarium fratrem commorata*) , inivit consilium cum Buda , viro nefando (*ita Turótz l. c.*) , & — Sebum , Budæ filium , Nitriam misit , qui Patrem suum præveniens , oculis Vazuli effossis , in Bohemiam (*Belinensem Procopii Provinciam*) recessit. — Regina enim (*hoc est , Frove , seu Domina Moraviae*) cum Buda satellite scelerum (g) , Petrum Alamannum , vel potius Venetum , fratrem Reginae (*Frove scilicet Austriae , filiae nimirum suae Adelbaidis* , (h) , *Adalberto Ostrichiae Mar-*

g) Turótz. C. 34. h) Adelhaidem Anonymus Turótz , alioquin Hungarus , æque Keislam ideo

sterium coniecto , subjicere conaretur , Bohemia quidem a Conrado impetita , exhausta , Polonia vero seditionibus , contra insolens Richezæ gubernium excitatis , turbari cœpit , Exules proinde fratres , relicta Bohemia (cf. Turótz. c. 38.) in Poloniam ; ipsamque Russiam Hungaricam , cui nempe antea filius Emericus (l) præfuisset , sibi , atque adeo Monarchiæ Apostolicæ arctius adstringendam , eo successu transiverunt , ut bello triennali (not. n.) , a morte Stephani exantlato , Bela quidem (m) , ejecta Richeza , ejus filiam Richsam (n) , Andreas vero Anastasiam Jaroslai , Russiæ Svecicæ Principis filiam , sibi matrimonio-

(l) Jurium Hung. in Russiam Explic. p. 4. Cf. Gerardin. Biogr. C. 19. ap. Kat. l. c. p. 416. (m) Turótz. C. 42. triennale bellum hoc mutuis periculis & laboribus gestum fuisse illis etiam verbis innuit ; Nos , qui quondam penuriæ participes fuimus & laborum &c. Ceterum Turótziani Anonymi Historiam , pluribus locis confusam esse , jam plures observarunt , & ea , quæ minus credibiliter subinde narrat , non penitus rejicienda esse , verum adjunctis duntaxat , perperam assutis , aut male applicatis , ad censuram reductis , fide sua niti agnoverunt.

(n) Nomen Richezæ est appellativum Germanicum , ex Reichs esse compositum , quod ipsum Poloniæ ,

monio copulantes, Poloniæ ac Russiæ Ducibus consueque præfuerint, donec subinde Andreas a Christianis ex Russia, & cum hoc etiam Leuenta, senior natu ejus frater, A. 1046. ab ethnicis Hungaris ex Cumania, ad capessendum supremum Imperii Hungarici Principatum; perinde Bela, minor natu eorum frater A. 1055. ex Polonia semel, ac iterum (o) A. 1060 evocati fuissent. Hæc. [penes isthic adnexum Schema Genealogicum uberius enarrari debuerunt, ut Historiophilium plurimum, obeunte Stephano, controversiarum ac bellorum in Apostolica Monarchia fomitem, duarum, ita dictarum, Giselæ ac Richezæ Reginarum, collusionem, ipso adhuc vivente Magno Rege Stephano, accensum, advertere valeant, quem subinde, Petro ac Salomone rerum potentibus, ab Henrico III, Conradi, & Henrico IV, tertii filii, callido affinitatis vinculo suscitatum, atque in apertas flammis erumpentem, Bela & Gey-

L 2

za,

velut prætenso Imperii Germanici, extremos limites, a Richesa (Coronis Bohemiæ ac Poloniæ, ad Conradum Imperatorem delatis) oblatos importat, unde filis quoque ejusdem, Belæ Regis consors, nomine adhuc magis contracto, Germanis Richesa compellabatur. (o) Turótz, C. 39. 42. 44.

za , Magni Reges , ita restinxerunt , ut Monarchiam Apostolicam in priore sua integritate conservaverint , ipseque S. Ladislaus , Geyzæ frater , qui se in Diplomatis adhuc *Hungarorum Regem* vocat , integram gubernaverit.

Præterea alias Domus Austriacæ cum Bohemiæ Ducibus , ex Arpadano sanguine , ut præmiseram , ortis , connexiones , ac solum indicare adhuc libet , Elisabetham Sigismundi , & Annam Ludovici II. Hungariæ Regum , filias , illam quidem Alberto Austriaco , hanc autem Ferdinando I. elocatas fuisse. Ut adeo pateat , Albertum & Ferdinandum I. non alio , quam jure nexus cum Hungarico sanguine Arpadano ex Austria perinde ita , sicut olim Leventam , natu majorem Vazulis filium (*cujus non coronati regimen se ad annos duos , menses decem (p) extendit*) e Cumania ; Andream I. e Russia ; Belam I. e Polonia , Geisam I. e Bulgaria ; Colomannum & Belam II. iterum e Russia ; Uladislauum II. e Bohemiæ Ducatibus , velut Hungariæ Partibus , per Hungaros ad capeffendum supremum Hungariæ (*Turris. C. 29.*) vel Apostolicæ Monarchiæ Gubernium , evocatos haberi.

Principis Sorore (r) susceptum filium) videlicet nepotis beneficio, Pannoniam superiorem, Danubio adsitam, possidebat, ad obsequium, sibi præstandum, tentaverat. At ille orientali potius Imperio, ad quod ex prima sub Diocletiano facta divisione, spectabat (u), quam occidentali subesse voluit. Odoacer itaque in Flaccithei filium, velut fugitivum & rebellem subditum suum, exacerbatus, eundem criminis læsæ Majestatis suæ reum pronuntiavit, id quod appellativum ipsius nomen *Fübe Felekhes*, ex quo nimirum Scriprores Latini proprium *Pæbæ Feletbei* nomen desumserunt, nobis hodiecum importat.

Susce-

phans Triarium. (t) Detricus iste, Affinis Atilæ, ab alio Detrico sive Theodorico, Valameri filio, Gothorum Rege, cui Turótzius (C. 11 & 12) prædicatum de Verona Italiæ prius attribuit, quam Veronensis dici potuerit, longe diversus est. Bellum enim Pannonicum ad Potentianam A. 474, quo Julius Nepos (cui Romulus Augustus, Orestis, Atilani Cancellarii, filius, ac ita demum Odoacer successerat) Veronæ imperavit, profligatum est, Detricus vero posterior, Odoacro, Italiæ primo Rege, post plures a bello Pannonico annos, Veronæ cæso, secundus Italiæ Rex fuit, ac propterea Veronensis dicebatur. (u) Viêt. de Cæsarib. L. IX c. 12. Flav. Vopisc. in Carino. Paul. Diac. Hist. Misc.

Suscepta porro subinde in Pannonias expē-
dione , quum Phœba Feletheus ad Vindo-
bonam contra Odoacrum , *Principem suum ar-
ma corripere*, hoc est : *Föbe vîsi* , ausus fuisset , *Vindobona* Hungatis in perennem rei
memoriam *Fö Vînye* , seu *theatrum belli* , a
Principibus (Odoacro & Feletheo) *gesti* ,
unde iterum Scriptores Latini & Germani
suam *Favianam* & *Favien* derivarunt (v) dein-
ceps dicebatur , donec extrita subinde syllaba
prima (x) , Hungaricum *Vînye* , Germanicum
Vien , remansisset , ac denique Alhaidi , Adal-
berto , Ostrichiaë Comiti , nuptæ , a Stephano
Rege *in pretium dotis* collata , eodem signi-
ficatu retento , populariter *Bechey* (*Turótz.*
C. 57) , nobis *Becs* appellari cœpisset.

Adalbertus iste in Privilegio Andree I,
quod A. 1055 Tyhoniensi Cœnobio (y)
concesserat , inter alios Comites vel Duces
ac Barones Regni , sub *Woiteb* Comitibus no-
mine (*ita Slavi Austriaci Adalbertum po-
pulariter vocabant*) subscriptus legitur. Ina-
niter proinde Notitia Urbis Vindobonæ (pag.

(v) Notie. Urb. Vindobonæ p. 59. 20. Edit. Vin-
dob. A. 1764. (x) Caes. Annal. Austriae P. I.
P. 338 & 542. y) Ap. Kat. H. R. T. II. p. 112.

38) inter alia refert , ejusdem , A. 1056 mortui , filium Ernestum , antelato Privilegio immediate post Patrem suum sub Latino *Irenei Comitis* nomine subscriptum , per Hungaros (z) Erney vocatum , confirmationem ab Henrico IV immunitatis tributorum , Imperio pendendorum , quam *Julius Caesar & Claudius Tiberius Nero* terræ huic concessisse ferebantur , impetrasse ; quum sibi constare debuisset , Austriam eo tempore , non occidentali Germanico , sed orientali Hungarico Imperio obnoxiam fuisse. Gratitude Adalberti successorum ob collatam a S. Stephano Austriæ Dotem vel ex eo patet , quod in Austria quoque publicum Sancto Regi festum fuisse dicatum ex vetustissimo MS. Calendario (a) Domus Austriacæ probetur , imo princeps Viennense Templum , a Leopoldo Pio , Adalberti nepote , ac hujus filio , Adalberto II , qui Hedwigem Almi , Galiciæ Ducis , filiam , Uxorem habuit , non Stephani Protomartyris , verum Hungariæ Regis honoribus constructum haberi , nec dubitare liceat.

IV

z) Turótz P. II. C. 52. a) Cf. Kat. H. R. T. II. P. 453.

IV. Ad Capitulum VII. pag. 71. ubi Hungaria per se ac pro se Regnum esse inducitur Hungarorum quoque origines perstringendas esse censui.

Hungarorum nomen, cum aspiratione, jam sub tempus primæ Majorum nostrorum, qui se Magyaros vocabant, Seculo IV. per orientalem Europam diffusionis cognitum fuisse patet ex eo, quod iidem paulo post Attilæ mortem a Scriptoribus hoc nomine compellentur. *Raderus* hypogeum, Salisburgi erutum, cum hac epigraphic (*ap. Hansiz. Germ. Sacv. T. I.*) exhibet: „ Anno Domini CCCCLXXVII. Odoacer Rex Rugenorum (*vel Rugorum*), Gepidi, Gothi, Hungari & Heruli contra Ecclesiam Dei sævientes, B. Maximum cum sociis suis LV, in hoc speleo habitantibus, ob confessionem fidei trucidatos præcipitarunt. „ *Jornandes* (b) Scythiæ situm describens, ait: *Hunugari* (lego *Hungvari*) autem „ *binc sunt noti, quia ab ipsis pellium mu-*

L 5

„ mu-

b) Qui circa A. C. 550 floruit, de reb. Getic. C. 5.

„ *murinarum venit commercium.* „ *Idem*
 (C. 52.) Atilæ filios , a Valamiro Gothorum
 Rege , in fugam versos , eas partes Scythiæ
 petiisse narrat , *quas lingua sua (Magyarica)*
Hunni - vár (sive Honni - vár , id est , gen-
 tilitium castrum) *appellant.* Ex hocce pel-
 lium murinarum , sive Zobolinarum , quibus
 testante Anonymo Belæ I. Notario (C. I.) ,
 Magyari etiam ignobiles vestiebantur , *com-*
mercio , per Jornandem Hungaris attributo ,
 & Hungarorum Castri , ad Istrum constructi ,
 situ patet Atilanorum Hunnorum extensionem
 inde ab Albo & Baltico mari usque ad I-
 strum pertinuisse.

Veteris hujus Hunnorum castri situm &
 memoriam Græci Scriptores retinuerunt. *Pro-*
copius (de *Ædific.* L. IV. C. 6.) ait : „ Non
 „ procul ab *Hunnorum castro* geminis hinc
 „ inde præsiidiis munitus Ister fuerat : ac *Pa-*
 „ *latiolum* quidem appellarunt , quod erat in
 „ *Illyrico* , oppositum vero *Sicibadam.* Hæc ævo
 „ pessumdata , Imperator Justinianus renovavit. „
Georgius Monachus vel *Syncellus* Procopianæ
 huic Topographiæ faciem præfert , ad A. C.
 274 ita scribens : „ Aurelianus , Dacia Tra-
 „ jana (*Istra* , *Tibisco* , *Carpatis* & *Danastro*
 „ *limitata*) barbaris relicta , viros ac mulie-

„ res sinum Mæsiæ medium jussit incolere. Mæ-
 „ sis nimirum eos hinc inde ambientibus ,
 „ spatio medio Dacia (*Aureliana*) vocato. „
 Ex hac Hunnorum Castris, a Jornande Hun-
 ni-vár dicti, ad genuina Romanorum præsi-
 dia, quorum aliud Palatiolum in *Illyrico*,
 seu superiore Mæsia, erat, vicinitate mani-
 feste patet, aliud præsidium, Sicibada di-
 ctum, ad *Ciabri*, Aurelianam Daciam ab
 Illyrico separantis, confluentem, adeoque *Pa-
 latiolum* in læva, *Sicibadam* vero in dextra
 Ciabri confluentis ripa, non procul ab Hun-
 norum castro substitisse, prout etiam hodie-
 dum Sicibadæ memoriam castrum *Zibritza*,
 a cognomine fluvio *Zibritz*, seu Ciabro ita
 dictum, retinet (c)

Anony-

c) Ingentia Hunnorum, vel potius Hung-vár-
 orum castris, ad utramque confluentis Alutz estio-
 rum oram latissime diffusa valla terrea, Viennensium
 novorum Ephemeridibus adnexa charta cum Epi-
 graphe: „ Charte, des bei recognoscirung den 13.
 „ Maj 1790 bei der Festung Turnul vorgefallenen
 „ Scharmützens der Königl. Truppen unter Com-
 „ mando des General Majors Kray gegen die Tür-
 „ ken. Nro 66. „ quam distinctissime exhibet.

Anonymus Notarius (C. II.) Hungarorum nominis originem indicans, ait: „ Hungari dicti sunt a Castro *Hungu*; — „ Omnes nationes circumjacentes vocabant „ Almun, filium Ugek, Ducem de *Hung-* „ *vár*, & suos milites vocabant *Hungvaros*. „ In eo tamen (C. XIII.) lapsus est; quod nomen *Hungu* hodierno *Ungvár*, ad Ungum amnem sito, non autem veteri, ad Alutæ ostia Hunnorum castro, applicuerit, adeoque recentius castrum *Ungvár* cum veteri castro Hunni-vel Honni-*vár*, confuderit. Rutheni, Slavis homologi, *Ungvárinum* accolentes, illud hodiernum genuino veteri nomine *Ucb* sive *Ucb-grad*, *Ucb-grad* vel *Ucb-gorod*, pro ratione dialectorum appellant, cui scilicet expugnato, quum Almus *Ungvár*-ini, hoc est, Ungensis metropoleos nomen ab alluente *Ungo*-amne indidisset, Germani, Ostrogothorum reliquæ, novam Almi nomenclationem secuti, Provinciam lingua sua *Ungard* vocarunt. (d) Ut adeo Sa-
la-

d) Quod Germanis *Gard*; id Slavis *Grad*; Ruthenis & Moscis *Grod* vel *Gorod*; Moravis & Bohemis *Hrad*; Hungaris *Vár*, Latinis autem Pro-

Ianus (Bulgarorum , origine Slavorum) *Dux*
 (& ipse Bulgaro - Slavus) , — *Arpadium* (te-
 stante Anon. Not. C. XIV. propterea) *Du-*
cem

vinciale Castrum est „ Ruzia enim , sive Russia ,
 „ testantibus Slavorum Chronicis , Auctore incerto
 „ conscriptis , quæ Lindebrogius (Coll. Petrop. T.
 „ X. p. 375.) edidit , a Danis (origine Germanis)
 „ Ostragard , id est , in Oriente posita -- vocatur.
 „ Dicitur enim Caunigard [rectius Künigard ; ve-
 „ teres enim Magyari literas ch eo modo enuncia-
 „ bant , quo Germani hodie literas tsch enunciant)
 „ ideo , quod sedes Hunnorum primo ibi fuerit.
 „ Cujus Metropolis Chue [Kiow , nobis Keweha-
 „ za , quam Atilæ mediocris natu frater Kewe ad
 „ Borysthenem , sicut Buda Budam ad Danubium ,
 „ & Atila Atilam urbes ad Volgam fundavit. „
 „ Turótzius (P. I. C. 11. & 12.) ubi Detrici de Ve-
 „ rona & Martini (rectius Marciani , filii quippe
 „ Anthemii (Cf. Cand. Isaur. in Bibl. Phocii) bel-
 „ lum ad Potentianam in Panuonia cum Bela , Keme
 „ & Kadicha , Chelæ filijs , necnon Atila , Kewe ac
 „ Buda fratribus , filijs Bendegws , Hunnorum Ca-
 „ pitaneis , gestum fuisse præterdit , una Kewem ca-
 „ sum in Keweoza , vel Kewehaza seu Kewe do-
 „ micilio sepultum esse memorat. Alibi autem (C. 25)
 „ Detricum de Verona belli , post Atilæ mortem , in-
 „ ter filios Csábam & Aladarium de imperio exorti,
 „ concitatorem fuisse ; Csábæ vero suum Bendegwæ
 „ in Scythia , Corosmanorum sive Persarum , quos
 „ (C. 22.) etiam Bactrianos vocat , adhuc vixisse per-
 „ hibet.

cem Hungariae quasi deridendo salutaverit, quod idem Arpad, licet Castrum Hungu, sive Hunni - vel Honni - vár adhuc per Geloum (C. XV. XVI.), Ultraſilvaniæ Ducem, poſſideretur, inſigne ac vetus *Hungariae Ducis*

hibet. Quemadmodum autem Veronam (Bern, Cluver. p. 289. 231.) Italiae, cum Verona (Bern, ſerius Donawerda) Sveviæ confundit: proſus ita Detricum ſive Theodoricum poſt plures ab Atilæ obitu annos (not. t.), Italiae Regem, cum Detrico ſive Theodorico Sveviæ Dynaſta, Atilæ affine, a- deoque Alarici, Gepidarum Ai-ür-i, avnaculo; bellum inter Theodoricum Veſegothorum, futurum ſcilicet Italiae Regem, & Theuderichum, Atilæ nepotem, ac Oſtrogothorum Regem, ad Potentianam A, 474 geſtum, cum bello inter Atilæ filios, concitatoe Theodorico, Sveviæ Dynaſta, exorto; Atilam cum Csába; Csábam cum Elacho; Bendegwſum; Csábæ I. ſeu Ernachi propatrum, Priſci OEbarſum, cum Mundiicho, eiſdem avo; Kewem; Mundiuchi filium, cum Keme, filio Chelæ; denique Kewezzo ad Boryſthenem, ubi Kewe, eiſ fundator, Atilæ frater, natu mediocriſ; cum Keazo ſeu Kemezso ad Danubium, ubi Keme, frater Belæ, anno adhuc 379. caſus, ſepulti erant, perturbavit. Omnis hæc relatio, e genuinis quidem fontibus hauſta, male tamen diſpoſita, ſi rebus, tempori, ac perſonis applicetur, veritati pleniffime coheret.

Porro

eis axioma, occupato duntaxat limitaneo ac
 viliore Uch, sive Uchgrad, vel Ungard, no-
 bis Ungvár Castro, usurpare sustinuerit. At-
 que

Porro Castri urbisque Atila, sen Eitelvár aut
 Eitelburg olim vocatæ, ad lævam Volgæ ostiorum
 ripam vestigia, in recentissimis quoque Dœrschianis
 mappis, Viennæ A. 1787 editis, per voces: Ru-
 dera urbis Tartariçæ, indicantur. Domestici qui-
 dem annales tradunt, Atilam a suo nomine urbem
 Atila eo loco fundari iussisse, ubi hodie urbs & Ca-
 strum Buda eminet, Budamque, juniorem natu ejus
 fratrem, non modo de tyrannide arripienda cogitasse,
 verum etiam fratris, Gallico bello distracti, consilia
 prævenisse, ac urbem (Thurótz. C. 16. Olach. in
 Atila C. 13.) a suo nomine Budam dixisse, ut a-
 deo propterea ex Atilæ insidiis, de quibus tamen
 Anonymus, Beis I. Notarius, altissimum tacet,
 casus fuerit. At sententiam hæc sustineri nequire,
 sequentia evincunt. Atila enim in priore Galicana
 expeditione, quam A. 438 (Prosper Aquit. in Chron.)
 idem Ætio, iste autem Litterio concedidit, non
 erat præsens, posterior vero, Atila Duce A. 451
 suscepta, a Catalaunicis campis famosa, expeditio,
 Budæ mortem, A. 445. (quo Atilam Acatiris &
 Sarmatis Asiaticis infestum excurrille, alibi doceo)
 enatam, subsequuta est. Atilam præterea in Budensi
 castro aut urbe nunquam, sed in hodierno Comi-
 tatus Hevesiensis prædio Fegyvernek aulam defixisse,
 ipsumque adeo Budam, Pannoniarum Vam-úr-um,
 fraude Romanorum perivisse, perinde alibi doceo.
 Credi-

que hinc facile concepi jam potest, cur ab aliquibus Germanorum nobis Ungarorum sine aspiratione, cum tamen alii nos rectius *Hungar* -- os; ita etiam cur ab aliquibus Slavorum nobis impropria *Ueb-ri-orum*,

cum

Crediderim patriis antiquis Scriptoribus, alioquin longe posterioribus, narratione illa, quam de patre Atilæ in Buda parricidio circumferri viderant, confusis, occasionem præbuisse, ut ipsas quoque homonymarum Atilæ, Kewæ ac Budæ urbium foundationis origines & loca perturbarent. Atque ut ad rem veniam: Justinus Imperator, testante Menandro (in Excerpt. Legatt. p. 198). Zemarchum Cilicem, induciis A. 569. exeuntibus, Legatum ad Csábam IV. sive Dizabulum, Atilæ abnepotem in Asiaticum occidentale Hunnorum Imperium expedivit. Is, Legatione absoluta, redux, per arenosas Caspiæ paludis oras eques iter faciens, duodecim diebus prærupta (montium paludi ab ortu incumbentium) prætergressus, pervenit non modo ad Hich (Hiaſti hodie Yemba), sed etiam Daich (Jaich vel Jaik) fluviorum alveos, & rursus per alias paludes in Attilam urbem (ΕΙΣ ΤΟΝ (lego ΤΗΝ) ΑΤΤΙΑΝ ΠΛΑΙΝ (lego ΠΟΛΙΝ, secus enim illud redundaret) ad Huguros. „ Cantocia- „ rus hunc locum ita reddidit: „ Attigit ripas non solum fluminis Hich, sed etiam Daich, & rursus per alias paludes Attilam, inde ad Hugo- „ ros, „ Verum præter id, quod interpret Græcam præpo-

cum tamen iterum alii, ac diserte Illyrii non proprio populari *Madzar*-orum nomine vocent, compellatio adhæserit?

V. Ad ejusdem Capituli VII. p. 73, ubi Hungaria inter secundæ Classis Europæ Regnâ refertur.

Hungariam, Regnum primæ Classis, quorum duo in Europa erant, esse debere, sequentia, præter jam dicta, evincunt. Scopo huic genuinæ Græcarum Sacræ Regni Hungariæ Coronæ Inscriptionum, quas D. Samuel Decsy, Ephemeridum Hungaricarum Scriptor, in opere suo, quod A. 1792. Viennæ adeo typis (utinam meliore, prout RR. D. Katona in opusculo suo, Budæ A. 1793 itidem Hungarice edito, perstringit, cum

M cen-

præpositionem ΕΙΣ, vel, IN salva Græci sermonis proprietate exmittere non potuerit, eadem præpositio isthic motui in Locum, non vero motui in flumen congruit. Græci porro Scriptores Volgam flumen nullibi Attilam, sed Atalim vocarunt. Ut eadeo urbs Atila, quam Mundiuch pater in peregrinationem nativitatæ primogeniti filii, successoris utpote sui, memoriam construere cepit, Atila vero turribus ac mœnibus instruxerat, olim hoc loco subsisterit.

censura) vulgaverat, perperam interpretatur,
 explicatio cum primis deservit. Prælaudatus
 Katona in antelato opusculo suo plures De-
 cianæ assertiones egregie recensuit, in co-
 tamen aberravit, quod p. 50 & seq. citra ul-
 lam necessitatem cum eodem circa Michaelē
 Ducam, Constantinum item Porphyrogeni-
 tum, ejus filium, & Geyzam I, Hungariæ
 Regem, cœvos, inferiori Sacræ Coronæ
 circulo prætensive insculptos, transigere vi-
 deatur. Anterior enim circuli Coronæ hu-
 jus, per ipsum Decium productæ, facies ha-
 bet sequentes quinque Græcas cum suis ico-
 nibus inscriptiones: ‘Ο ΓΕΟΡΓΙΟΣ (GEOR-
 GIUS). ‘Ο ΑΡ. ΜΙ (ARCH. MICHAEL).
 ‘Ο ΑΡ. ΓΑΒΡΙΗΛ (ARCH. GABRIEL).
 ‘Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (DEMETRIUS). Emi-
 net in medio Salvatoris imago, cum contracta
 inscriptione Græca ΙΣ ΧΣ (JESUS
 CHRISTUS). Posterior vero ejusdem cir-
 culi Sacræ Coronæ facies exhibet sequentes
 itidem quinque Græcas cum suis iconibus
 inscriptiones: ‘Ο ΔΑΜΙΑΝΟΣ (DAMIA-
 NUS). ΚΩΝ. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ
 ‘Ο ΠΟΡΦΥΡΟΘΗΤΟΣ (CONSTAN-
 TINUS

TINUS REX ROMANORUM PORPHY-
ROGENITUS) . ΤΕΩΒΙΤΖ ΑΣΒΕ-
ΣΤΟΣ ΚΡΑΛΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ (GEO-
VITZ IMMARCESCIBILIS REX TUR-
CLÆ). 'Ο ΚΟΣΜΑΣ (COSMAS). Emi-
net iterum in medio Magni Constantini ima-
go cum contracta inscriptione Græca :

✠
Μ. ΚΩΝ. ΧΩΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥ. ΡΩ-
ΜΑΙΩΝ 'Ο Φ. ΨΑ. (MAGNUS CON-
STANTINUS , CHRISTO EIDELIS ,
REX ROMANORUM , FLAVIUS VA-
LERIUS). Decsy autem , ut imaginationi
suæ , de *Michaele Duca & Geyza* conceptæ,
satisfaciat , primam initialem literam *M* , in
cujus vertice gamma contractum ✠ conspicitur ,
pro *Michaele* , cum tamen ΜΕΓΑΣ ,
id est MAGNUS significare debeat , finales
vero literas tres pro Δ Ψ Κ. perperam inter-
pretatur.

Omnes præmissæ imagines , unica *Geovitz-*
æ seu *Geitz-æ* aut *Geiz-æ* exclusa , habent
circa caput *aureolam* , quæ ab Ecclesia Ro-
mana , tantum *Sanctis* attribuitur. Atquæ
Michael Constantinus Ducas , & alter Con-
stantinus , ejusdem filius , inter *Sanctos* re-
lati non sunt , clarum ergo est , non

hos , verum illos Constantinos , utrosque Sanctos (quorum prior A. C. 337, alter autem ab inchoata Hungarorum , testante Cedreno & Zonara , conversione notus , A. C. 959 mortuus est), Sacrae Coronae insculptos haberi. In Geovitz - æ porro nomine , cuius apud Hungaros Geitz (*Ditmaro, Scriptori Germano, Vaic, id est, Veitz, rectius Geitz*), Geitza , Getzi , Götze , Getzö synonyma sunt , S. Stephanum , a suis popularibus , *Gövitze* seu *Geovitz* , ex paterno *Götze* seu *Geotze* aut *Geitza* nomine , plane ita , sicut ex *Ur* diminutive *Urac* dicimus (c) , vocitatum , intelligi , vel ipsum *inmarcescibilis* epithetum , quod stylo , in Ecclesia Romana recepto , Coronae , Græcis ΣΤΕΦΑΝΟΣ dictæ , adjici solet , palam evincit ; quid , quod Silvester Pontifex , Græcam inscriptionem , ad evitandam omnem amphiboliam , populari potius antelata *Gövitze* , quam Græca *Stephanos* voce in denominando homonymo S. Stephano , prorsus ita , sicut vocabulo *Krales* in designando Rege Orientis prudenter sane ac provide , pro ratione temporis

a) Cl. Dugon, in *Etelka* , not. 80.

pōris illius adjunctorum, uti debuerit? Vettustissimi enim Hungari, sive Hunni aut Magyari, summos in Asia Imperatores suos primum *Mo-gor-os* (vel Sapientes), deinde *Isten-fi-os* (Dei filios), ac porro *Csā-aba-s* (Gentis Patres), denique *Csā-kān-os* (Gentis Duces), postremi vero, in Europam transfuentes, summos Principes suos populariter *Nagy-Ūr-os*, hoc est, *Magnos Dominos*, vel *Seniores Magnos*, vocitabant. Proprium igitur nomen appellativum, quo Reges ita dictorum Regum, quales duo tantum in Europa, occidentalium quippe ac orientalium Romanorum Imperatores erant, designarentur, gens nostra non habuit; Slavi autem occidentis Regem, notatione nominis a Carolo Magno (Germania *Karl* dictus), collapsi occidentalis, inclusa omni Gallia & Germania, Imperii Anno 800 Instauratore, desumpta, *Kral-em* vocitabant (f), cujusmodi vocem non modo S. Stephanus, qui se in Diplomate Græco, Sanctimonialibus de valle Vetzprimiensi A. 1011 (g) clargito, *Kral-em* totius Hungariæ appellat, assumpsit, ve-

M 3

rum

(f) Cf. Szark. Conj. p. 17. g) Apud Pray. in vita S. Margarethæ p. 221.

rum fors ipsi etiam Hungari civitate sua donarunt, donec subinde Bela III, CPoli electus Orientis Imperator (*Palma I. p. 534*) **KYPI-ΑΛΕΞΙΟΣ** ibi dictus, per Hungaros, qui Regem suum alioquin potioris Europæ orientalis Imperatorem esse noverant, ac propter Schisma Phocianum Græcis æquari noluerunt, in Hungariam evocatus, & sacra Corona redinitus, alteri nominis notationi *Kyr-al*, qua Regem significamus, occasionem dedisset. Ut adeo Silvester Pontifex S. Stephanum, cujus dexteram duplicata cruce, velut delati post Magnum Constantinum orientalis Apostolatus tessera, ornari voluit, usitata inter Hungaros voce *Kralem* Turciæ appellando, sed Coronam quoque, testante Anna Comnena (*Alexiad. III.*) Imperiali Græcæ simillimam, conferendo, eundem una pro orientalis Græcorum, reductis a Nicolao Patriarcha CPolitano Phocii erroribus (h), denuo Sedi Apostolicæ refractariorum, Imperii, per Hungaros alioquin jam nimio opere mutilati, Instauratore habuerit, ac proinde tam ipsum, quam suc-

cef

b) Kéry Hist. Byz. ad A. 994.

cessuros, ritu præscripto coronandos Principes, in genuinos Orientis Reges, aut Imperatores, plane ita, sicut antea Leo III. Carolum Magnum, velut Principem de Romana Ecclesia bene meritum, in Romanorum Occidentalium Regem, aut Imperatorem proclamavit, vel ideo legitime constituerit, quod, quemadmodum jam antea Ludovicus II, Occidentis Rex, Caroli Magni abnepos, scriptis A. C. 871 ad Basilium Macedonem literis (i), eundem A. C. 867 Michaeli Rangabe succedentem, velut sancto oleo, in CPolitana, eorum ab antelato Phocio inquinata, Ecclesia confici nequeunte, hand perfulum, eousque pro legitimo Orientis Rege agnoscere nolebat, donec ab Ignatio, sedi suæ restituto, ungeretur; prorsus ita serius neque Otto III, Occidentis æque Rex, ipseque adeo Silvester Pontifex Basilium Bulgaroctorum, a Nicolao CPolitano, ex Phocii genere Patriarcha, A. C. 975 unctum, pro genuino Orientis Rege habere potuerit.

Mirum proinde non est, Hungaros ab initio ad hæc usque tempora maximum in

M 4

sacra

i) Ap. Baron. ad A. 871. §. 59.

sacra Corona sua decus & gloriam vel ideo
 reposuisse, quod Silvester Pontifex in au-
 reis novem catenulis, ex illa dependentibus,
 non modo perpetuam totidem Regionum,
 ab Hungaria, matrice Regno, dependentium,
 sive novem, ita dictarum, *Partium*, Hunga-
 riæ adnexarum (k), memoriam retineri, ve-
 rum etiam indicare voluerit, Regionum hæ-
 rum sive *Partium* Duces, ab exteris plerum-
 que Regum nomine compellatos, a *Magno*
 vel *Seniore*, aut *Supremo* Hungarorum,
 Duce, Corona hac legitime incingendo, de-
 pendere, hoc est: illos, velut solum Regulos
 considerari, & *Hungarorum*, sub quibus e-
 tiam illi comprehendebantur, Regi subesse de-
 bere. Atque hæc est ratio, cur primi Re-
 ges nostri, se *Hungarorum* aut *Pannoniorum*
 Reges compellaverint, donec subinde Coloman-
 nus Rex Regionum sive *Partium* nomina o-
 mnium primus titulo suo adjicere cœpisset. San-
 ctus equidem Ladislaus, Colomanni Pater,
 Belam I, Genitorem suum, *Regem Magnum*
 (l), quod Salomon, Andreæ filius, vix ad-
 huc septennis puer (m), coronatus, Regnum
 gu-

k) Cf. Petri de Réva Comment. de S. Corona
 Regni Hung. l) Pray Hierar. P. I. p. 268. m) A-
 told. ad A. 1058.

gubernare nequiverit , appellat ; ita etiam Belæ filius Geyza , qui eidem Salomoni adhuc minorenni A. 1063 in Corregentem datus erat (n), *Magnus Hungarorum Dux* , postea vero , Salomone Rege A. 1074 victo , se in Mosoniensi & Posoniensi Comitatus constringente , suscepta Regni , compellentibus Hungaris , Corona (o) , *Magnus Hungarorum Rex* , ut a reliquis minoribus , inter quos jam Salomon quoque relatus erat , Regibus distinguatur , appellari consuevit. Aperta hæc Regum totius Hungariæ , a Regulis Partium , eidem obnoxiarum , distinctio ac eminens prærogativa etiam in literis Gregorii VII. ad Geyzam 14. Apr. 1075 (p) datis , elucet : „ Unde nobis cura est , — qua-
 „ tenuis inter te & Consanguineum tuum ,
 „ Salomonem Regem faciamus pacem , sicque
 „ fiat in pace nobilissimum regnum Hunga-
 „ riæ ; quod hætenus per se principaliter
 „ viguit , ut Rex ibi , non Regulus fiat.
 „ Verum ubi Rex (Salomon) subdidit se
 „ Teutonico Regi (Henrico Imperatori) ,
 M 5 „ Re-

n) Turóz. c. 51. Lamb. Schaf. ad A. 1063. Cf. Kat. T. II. p. 282. o) Turótz. C. 53. 55. 56. p) Ap. Kat. l. c. pag. 362.

„ Reguli nomen obtinuit. Dominus autem
 „ injuriam , suo illatam Principi , prævidens,
 „ potestatem Regni suo ad te judicio trans-
 „ tulit.

VI. Ad Capitis VIII. pag. 85.

Desiderium commune struendarum via-
 rum continuationis moratur exhaustus bello
 Turcico & Gallico Regni status, peculiaris
 item ac certi alicujus fundi defectus. Te-
 stante Livio (q) ; „ Ab eodem (C. Junio
 „ Bubulco), Collegaque M. Valerio Maximo
 „ (*quorum consulatus anno ante N. C. 313*
 „ & 312 congruit), viæ per agros (Italiæ)
 „ publica impensa factæ sunt. „ Idem alibi
 „ (r) ait : C. Flaminius Cons. — ne in otio
 „ militem haberet , viam a Bononia perdu-
 „ xit Aretium. M. Æmilius , alter Consul
 „ (*quorum Consulatus anno a N. C. 187 con-*
 „ venit) , pacatis Liguribus , in agrum Gal-
 „ licum exercitum duxit , viamque a Placen-
 „ tia , ut Flaminiae committeret , Ariminum
 „ perduxit. „ Trajanus Imperator , in ope-
 ris hujus epigraphæ laudatus , victo Dece-
 balo ,

q) Hist. Roman. Decad. I. L. 9. C. 32. r) Decad.
 IV. L. 9. c. 1.

balo, stratas in hodierna Transilvania & Valachia vias, quarum rudera hucdum supersunt, opera exercitus; ex Italia secum adducti, construxisse; Probus vero Imp., pacis tempore aureum in superiore Mæsia, & Almun in agro Sirmiensi montes, allatis ex Gallia vitibus, militari labore consecuisse; militem suum sternendis viis applicuisse; imo duccendis aggeribus fossarumque laboribus ultra æquum fatigasse legitur. Cur hodie quoque moderata, Romanorum exemplo, militarium operarum sternendis in commune bonum viis applicatio, etiamsi ordinario militari stipendio aliquid ex ærario publico adjiciendum esset, locum suis temporibus obtinere nequirit, rationem non videri: exacta ceteroquin earum conservatione Publicum respectura.

VII. Ad ejusdem Capituli VIII. p. 91, ubi Germanicæ Partes fluviis Muræ, Dravo & Savo adjacere dicuntur.

Danubius ad Belgradum, exuto priori nomine, ideo Latinis, & horum imitatione Græcis, plerumque *Ister* vocatur, quod *Is*, seu ille idem, antea Danubius (Cf. *Jorn-de reb' Ger. C. 5.*), tribus magnis fluminibus augeatur, adeoque *Is -- ter* auctus, hoc est, *Tibisco, Savo, & Murfa* sive *Mura fluvius,*

viis, in alveum suum receptis, ad mare Ponticum defluat. Id ipsum Plinius apud Timonem (*Im. ant. H. L. I. C. 15*) testatur, qui flumen hoc Istrum cognominari ait, ubi primum Illyricum (*Mysorum*) alluere incipit. Ceterum ingens ille hodiernorum Geographorum error, quo Dravum vel Dravam Danubio misceri putant, hoc loco dissimulari, nequit. *Mursa minor*, sive *Murcola*, quam Ptolemæus (*L. II. C. 15.*) Pannoniæ superioris urbem esse perhibet, hodierno *Murcu*; *Colonia Romanorum ad Ponseni*, hodierno *Bruck an der Mur*; *Mursa vero major* hodierno *Eszekino* (*Tim. ibid. C. 4.*) respondet. Ut adeo sicut *Mursa minor* vel *Murcola*, ab alluente *Mursa* vel *Mura* fluvio dicta fuit, prorsus ita *Mursam majorem* ab eodem flumine dictam fuisse, ac eo ipso non *Dravum*, sed *Muram* Danubio misceri pateat. Hungari illum terræ tractum, qui *Mura* *Dravoque* intercipitur, *Mura-köz*, Germani *Mur=que* (non *Dráva-köz* vel *Drau=que*) hodie dum vocant, hujusque alia ratio assignari nequit, quam quod *Mura* non *Dravus* pro potiore fluvio habitus fuerit, hodieque, spectata cursus amplitudine, sit, ac proinde *Dravus* cum suo

suò in Muram ostio nomen amittere debeat. Erroris hujus origo non est alia, quam quod illum terræ tractum, quem Latini a Savi Dravique fontibus, vix unum milliarem intra se distantibus, ad ejusdem Savi Muræque amnium, Danubio exceptorum ostia, *Interamnensem*, Græci vero *Insulam* dixerunt, Germani in *der Hue* appellaverint, unde scilicet ipsum insulæ, vel potius peninsulæ, corruptum nomen Germanicum *Drav Muræ amni*, a Legradino usque ad Ostia perperam adhæsit. Facilis proinde jam nunc intellectus erit primus S. Ladislai per flumen Drava in limitaneam occiduo australem Slavoniam transitus, quin Sirmium Pannonicum, imo etiam aliud Dalmaticum (unde nimirum suam posterior Sirmiensis, ab A. 1247. Episcopus, originem trahit) per Hungaros reipsa possessum, involvi debeat.

VIII. Ad Capitis IX. pag. 94, ubi duo fluvii Poprad & Dunajetz e faucibus Carpathicis prorumpere dicuntur.

Quos Latini *Carpathicos* montes vocant, eos Poloni & Galiciani *Beskid*; Slavi *Karpak* & *Krapak*, veteres Hungari *Hozos*, hodie *Havas*, subaudito epitheti
hu-

hujus nomine substantivo *Erdő* vel *Tatur* (s), quorum scilicet priore *havas erdő*, *nivosam silvam*, montibus quippe Carpaticis asperam; posteriore autem *Howos Tatur*, *nivosos Regni limitum satellites* vel *Satrapas* intelligimus (r) appellarunt. Circulus iste satellitum aut satraparum carpaticorum, sive, prout Hungari actu vocamus, *Havasok* vel *Tatrák*, inde a fluviorum *Temes* & *Cserna* fontibus, hodi-

s) Anonymus *Belex I. Notarius* Cap. 9 & 12 *Carpaticos montes*, silvam *Howos* vocat, alibi vero (C. 19.) ulteriorem hanc *nivosarum silvarum* vel *montium in Occidentem protensam seriem*, pro montibus *Tatur* habet, ut adeo eidem vocabula hæc synonyma sint. Nobis quoque *nivosi montes* hi hodie dum partim *Havasok*, partim *Tatrák* appellantur.

r) Vox *Tatur* est vetus *Hunnica* radix alterius vocis *Tatarorum*, quod *Gingis* (nobis *Gyöngyös*) *Khánum*, anno *Hegiræ 612* (Christi 1210) ex vicina, *Sinis contermina planitie* *Magia* (*Chron. Orient. p. 33*) dicta (nobis *primæva* *Magyarica*), prorumpentem, velut *Satrapæ*, id quod ipsa vocis hodie dum perdurantis, *indoles* ostendit, stipaverint, ipsique *Duces* ejusdem, ad subigendas *Regiones* emissi, hoc nomine per excellentiam compellati fuerint, ita dictorum. *Primitivæ* vocis *Tatur* derivativo hodie dum utimur, dum *vasa* *circulis* *stipare* vel *obducere*, az *hondókat meg tatarozni*, dicimus.

hodiernam Transilvaniam (u) a Valachia ,
fluvio Aluta perruptus, dividit; porro Cu-
maniam a Transilvania per metalem Oyro-
sen-

u) Anonymus Notarius (C. 11), testatur : Ter-
ram illam , quæ est inter Tibiscum & silvam Igson,
ab Anonymo Turóziano (C. 52), quod tere con-
tinuis per Saboitensem , Biharientem , Békésientem,
Csanadiensem , Aradiensem ac Temesiensem Comi-
tatus diffusis paludibus, uliginosa sit, rectius Ingwa-
ni (Ingvány erdő) dictam, ad Erdeuelu, hoc est
ante Silvaniam jacere, atque a Samusio ad Marusi-
um per Morcutum, a Marusio autem usque ad Ca-
strum Orsova per Gaadum Duces possessam fuisse.
Ut adeo satis jam pateat, omnem illam Regionem
silvosam, quæ a Castro Orsova Csernæ fluvio, de-
in Temessi, Begæ, albi, nigri ac velocis Crisi fontibus,
ipsique anni Almas, per Samusium recepto, ex par-
te occidentali adjacet, olim pro silva Igvány, sive
Cis-vel Antesilvania, ex parte autem orientali pro
Trans-vel Ultrasilvania habitam fuisse; hodiernam
proinde Valachiam, veteris Ultrasilvaniæ partem esse
australem, prout nempe hodieum quoque moder-
na Transilvania Havas fel-föld, sive superior; Va-
lachia vero Havas al-föld, sive inferior Transilva-
nia diceretur. Huc accedit Andree II. Regis Di-
ploma, Teutonicis a Geysa II, Avo suo, ad inco-
lenda montana Hungariæ confinia evocatis, A. 1224
(Ap. Kat. T. V. p. 455.) enlargitum, tenore cujus
eisdem ultra hodiernos Botzensem, Oytosensem, Ghi-
mesensem & Beritzensem passus in Moldaviam, ve-
teris

rensem & Ghimesensem Alutæ; Beritzensem Marusii; denique Mezesinam (v) portas, Borgensem quippe ac Rodnensem passus, Samusii fontibus aditos, dirimit, dein Galici-

am

teris Cumanie occidentalem partem, effulsit, non modo Ultra - Transsilvanorum nomen, verum etiam silvas & aquas cum Blacis aut Valachis, necnon colimitaneis eorum Billeis, Anonymi Notarii (C. 25) Picensis, Græcorum Patzinacis, communes attribuit.

v) Idem Notarius (C. 21. & 22.) perhibet, Zobolsium, Thofium & Tuhutumum, magnis copiis egressos, trajecto Tibisco Castrum Zobolsium extruxisse, ac Zobolsium quidem diviso exercitu, cum Thofu versus Samusium, castroque Zotmar expugnato, ad portas Mezesinas ire coepisse; Tuhutumum vero cum Horka filio, populis ad Nyir subjugatis, ad Zilok (Zilaj), hinc autem in partes Mezesinas profectum, cum Zobolsu & Thofu convenisse, ac metam Regni Ducis Arpad, interveniente Tuhutumi, Ultrafilvaniam (C. 23. 24) pro se occupare anhelantis, astutia, ibidem, sive in porta inferiore Mezesina, constituisse. Portam hanc idem Notarius (C. 26) in montibus, ad dextram fluvii Almas, Samusio, ubi ad Septentriones declinat, illabentis, oram decurrentibus, designat: Turótzianus vero Anonymus (C. 49) superiorem quoque in Carpatorum serie Mezesinam portam, Samusii fontibus adjacentem, designat, ut adeo per par-

tes

am ab ulteriore Silvania Hungariæ per magnam Galiciæ (x), fontibus Nadjag in Marmarosensi; & antiquam Galiciæ seu Fritskenseni, fontibus Topla fluviorum, in Sárosiensi Comitatu existentium, adjacentes portas; ac Poloniam, Silesiæ junctam, continuata serie, altero tamen amne Popradq (y), infra novam Sandeciam perruptus, divellit; hinc Nitriensem Ducatum, hodiernam quoque Moraviam olim complexum, ad Moravæ fontes, ubi metalia duo castra Borona (*Bruna*) & Sár-

tes Mezesias ille terrarum tractus, qui Samusio ab ostiis fluvii Almas & Carpaticis Marmatiæ montibus intercipitur, intelligi debeat, nec vana eorum videatur esse traditio, qui Marmarosensis Provinciae nomen Tubutumo, eam velut sterilem despicienti, ac populariter Mat ama' rosz designanti, attribunt.

x) Magnam Galiciæ portam, hodie Ókörmezõ dictam, designat Bela Rex in Diplomate, quod A. 1248 (ap. Kat. T. VI. p. 82.) Comiti Herverdo concessit, in hæc verba: „ Vice quadam in Russia (sub „ Magna porta Galiciæ) quæ vocatur Hungarica, „ Nobis nostrisque Baronibus in expeditione præ- „ sentibus, laudabiliter dimicavit; dehinc & super „ fluvium Donecz (minorem Tanaim) viriliter cor- „ ram nobis perstitit in confictu &c. „ Antiquæ autem portæ, in Tarczeasis Vice - Archidiaconatus Distri-

Sárvár (*Olomucium*) prostant (z), a Bohemia separat; denique tertio flumine Danubio intra Lincium & Anisiam iterum perruptus, & ad Julias vel Carnicas alpes procurrens, australem superioris Pannoniæ Slavoniam ab Ostrichia & Italia sejungit. Fauces igitur Carpatorum relate ad Scepusium, a Scyris, ejusdem incolis (a), olim ita dictum, ibi sunt,
ubi

Districtu habitæ, quam hodie passum-Fritskenssem vocamus, mentionem facit Thomas Archiepiscopus Strigon. in Diplomate suo (ap. Kat. ad A. 1312) Parochis ejusdem Districtus dato.

y) Ex limitanea inter Hungariam & Galiciam mappa, quam Josephus II. Imp. accuratissimo militarium Geometrarum labore consicci curavit, evidenter patet, Popradum ex australi ad limites Liprovieneses Carpato effusum, extensionem quinta parte majorem habere, quam Dunajecum, in boreali ad limites Arvenses Carpato exortum: Ut adeo Popradus Dunajecum, non Dunajecus Popradum alveo suo recipere, ac proinde Popradus in Poloniam & Vistulam defluere dici debeat. Error iste Geographicus in Mappis (prout de Dravo) prostant, quo Dunajecz Vistulæ illabi censetur, precario Polonorum ultra limitaneos Carpatos possessorio attribuentus est. (z) Sárvár, sive lutosi Castri Olomutzensis, per Hungaros ita compellati, adjuncta Hübner, Geogr. T. III. p. 80. describuntur.

a) Scepusii nomen derivatur a Scyris, Atilæ in famo-

ubi Popradus, recepto in se Dunajecō, præmissam Carpaticorum Satellitum seriem infra novam Sandeciam perumpit, non vero ubi ambo hi fluvii ex Carpato seu monte Tatur (octo circiter milliarium peripheria Scepusiensi, Liptoviensi, Arvensi ac Neoforensi Provinciis incluso, nullam plane cum prænotatis metalibus Carpatis immediatam connexionem

N 2

(b)

famosa A. 451. expeditione Gallica (Sidon. Apollin. in Paneg. Carm. VIII) sociis, quos Procopius Cæsariensis Nationem Gothicam fuisse, ac in Septentrionalibus Istri Regionibus habitasse, Plinius autem usque ad Vistulam diffusos fuisse (ap. Stritt. T. IV. Ind. Geogr. p. 296.) testatur. Se ipsos Scyrper, Regionem suam Scyrper - aut Zyrper Land, & mox, cæcina littera exmissa, Scyrper vel Zyrper Land, ita etiam Castrum Scepusiense Scyrper hus vel Zyrper haus, unde ipsum quoque Castrum territorium in antiquis Diplomatum per contractionem Scyprus dictum, postea in Scepus transformatum, derivatur. Oppidum denique Scirzyc, in hodierno Ducatu Zatorienſi existens, & Cisterciensium Monasterio, quod A. 1204, testante Boleslai, Cracoviae & Sandomiriæ Ducis, Bela IV. Generi, Privilegio, Theodorus Cracovien. Palatinus, amplissimis in Hungarica Neoforensi Districtu possessionibus attributis, fundaverat, ac propterea inter Hungariæ Cænoas, quin locus & origo ejusdem (Kat. T. V. p. 541.) amplius constiterit, referebatur, olim nobile, Scyrotum nomen hodie retinet.

(b) habente), ob petrosa culmina, stupendo naturæ opificio supra nubes elevata, nivibusque perpetuis rigida, per excellentiam, velut omnium reliquorum p̄ncipe, ita vocato, & quidem Dunajecus in boreali, Popradus autem in australi ejusdem parte oriuntur. Atque illum majorem minorum Carpatum sive Tattarum, non vero minorem hunc majorum, a reliquis divulsorum, Carpatorum vel Tattarum circulum, ab Arpade pro metali constitutum fuisse Anonymus Belæ I. Notarius (C. 17 & 18) perhibet. Postquam enim Arpad Ungvárino Szerentsinum descendens, vicina loca usque ad Castrum Salis (*Sóvár, Salzburg Eperjesino adjacens*) usque ad fluvium Sajó sibi subiecisset, *communi consilio*, missus est Borsu, filius Bunger, cum valida manu versus terram Polonorum, qui confinia Regni obstaculo confirmaret, usque ad montem Tatur, & in loco

b) Coram limitibus Regnicolari Hungarico - Galliciana Commissione, ad quam ex parte I. Comitatus Scepusiensis A. 1794 exmissus eram, inter alias causales literas producta est mappa, per Juratos Geometras confecta, tenore cujus evincebatur, montem Tatur seu Carpatum nostrum (gentiliciis Hungarie insignibus illatum) a limitibus Carpatis usquequaque divulsam esse.

loco convenienti castrum construeret causa custodiae Regni.

Sola terrei Castri *Borsod*, ob exiguitatem suam ex Hungarica voce *Borsó*, pisum significante, ita compellati, cum valida suorum manu & rusticorum multitudine, intra paucos dies perficienda erectio, tantum in Arpadis Curia gaudium, quantum Anonymus cum reversione Borsu factum fuisse testatur, excitare non potuit; sed neque Castrum hoc, ad fluvium Boldva erectum, alio Polonis, montique Tatur longe viciniore Castro Salis jam occupato, exmissionis Borsuanæ fini respondisset, nisi subjugata Scepusiensi Scyrorum arce id effecisset, ne quid a tergo metuendum relinquatur. Ut adeo terrei Castri *Borsod* contra Gömörienses & Neogradienses, necdum subjugatos (C. 33), constructio, accessorium duntaxat fuerit sui principalis, hoc est, metarum ex parte Poloniæ constructionis, & obstaculorum, castrique alterius in convenienti loco erectionis. Borsu itaque, Castro *Borsod* constructo, ultra Castrum *Sóvár* progressus, occupata primum Scepusiensi arce, per indagines *Popradi* ad aliam Scyrorum munitionem contra Polonos intra *Popradi* & *Dunajeci* confluentes erectam, duo-

rum adhuc milliarium spatio a Carpatorum ,
 Poprado perruptorum , serie distantem , po-
 pulariter Schanz dictam , perveniendo , cam-
 perinde occupavit , hinc porro „ Borlu (C.
 „ 18) acceptis filiis incolarum in obsides ,
 „ & factis (*versus Occidentem quoque ad*
 „ *Constantini Porphyrogeniti (c) Babagoram*)
 „ metis , per montes Tatur (*in faucibus Po-*
 „ *pradi*

c) De adm. Imp. C. 30. „ Chrovati (Croati
 „ seu Horvati) tunc temporis (imperante ab A.
 „ C. 610 usque 641 Heraclio) habitabant ultra
 „ Bagibariam , ubi nunc sunt Belochrovati , -- sive
 „ Chrovati albi. „ Bandurius , ad h. l. (p. 28.) ita
 „ commentatur. „ Bagibaria est Slavicum vocabulum ,
 „ Graece detortum , id est , Babia horia , seu Babil
 „ montes , Slavice Babilie gore , videlicet Vetulae vel
 „ Vetularum montes , quo nomine Carpatici mon-
 „ tes Poloniam (veterem , Silesiae ac Bohemiae jun-
 „ ctam) ab Hungaria determinantes , nuncupantur. „
 „ Slavi nempe , in Croatiam transeuntes , quod se di-
 „ cerent e partibus , ultra Carpaticos montes sitis
 „ (od Babilie gorah , gde velo hrbeti gsu) advenisse ,
 „ Graecis , ipsiq; Constantino Porphyrogenito , asperitatem
 „ enunciationis vitare volentibus , Hrovatorum ; alii
 „ autem , prioribus ad Albim fluvium , populariter
 „ Biala vocitatum , sedibus immanentes , Alborum ;
 „ reliqui denique multam dorforum Carpaticorum ter-
 „ ram possidentes (C. 31.) Velo Hrovatorum nomi-
 „ ne compellati sunt.

„ *pradi consensos, constructoque ad antiquam*
 „ *portam, ad fontes utpote fluvii Topla Ca-*
 „ *stro, quod relate ad Sandeciam, Scyris*
 „ *Ust Schanz, Slavis & Polonis Stary*
 „ *Schontz vocitari ceptam, Hungaris Uj-*
 „ *vár (d) dicebatur) gloriose reversus est*
 „ *ad Ducem Arpad, & de reversione Boršu*
 „ *fa-*

d) Correlativa ejusmodi locorum, in hac subcar-
 patica Scepusiensis & Sárosiensis Comitatum, nec-
 non Sandecensis & Neoforensis Districtuum Regio-
 ne reperibilium, nomina inter alia notari merentur
 sequentia: Késmarkiensis Civitatis, ad Popradum
 sita, medietas Ulte Marč, Neoforum autem, Du-
 najeca adjacens, ab A. 1252 Neue Marč; Idem
 Neoforum, ac diferte pars telonialis adjecta, testi-
 monio Privilegiorum, a Boleslao, Cracoviae ac San-
 domiriae Duce, Belae IV Genero, A. 1252, necnon
 Casimiro, Poloniae Rege, A. 1346. Scirzycensi Ci-
 sterciensium Cœnobio ac Neoforensibus elargitorum,
 coram limitanea Hungarico - Galiciana Commissione
 productorum, prius Antiqua villa (O-salu, Ustdorf)
 dicebatur, Iglovia vero, sub Bela IV. ad Her-
 nadum erecta, Nova villa (Ujsalu, Neudorf); O-
 Be a Poprado, & Uj-Bela Dunajeca vicina, Ust-
 & Neu-Bel hodie dum appellantur. Prænotati Ca-
 strî Ujvár, unde Sárosiensis quoque Comitatus olim
 Ujvár'ensis, testante Belae IV. Diplomate A. 1262
 (in Wagn. Diplomatar. p. 286) vocabatur, men-
 tionem facit Andreas II. in Diplomate suo, quod

„ factum est gaudium magnum in Curia Du-
 „ cis. Dux vero pro hocce fatigio Borsum
 „ in Castro (Borsod) Comitem constituit ,
 „ & totam curam illius partis (*limitanea*
 „ *Scepusiensis* , *O- & Uj-váriensis*) eidem
 „ condonavit. „

IX.

A. 1209 Demetrio de Raska (ibid pag. 47.) elar-
 gitus est , tenore cujus illud in Comitatu
 de Sáros & finibus Polonorum situari , ex telonio
 Ujkochma , quod Ujfalú vocari cœpit , per Præde-
 cessorum suorum attributo , conservari , atque de novo in
 montibus desertis , ut eo commodius & securius ho-
 mines ambulare ac ibidem villas plantare possint , ere-
 ctum haberi testatur. Castrum hoc Ujvár in vici-
 nia Bartphensi existisse , & a Castro Abaujvár (cui
 Castovia successit) diversum fuisse , perhibent literæ
 Joannis de Peren A. 1448 , necnon Emerici de Pe-
 ren , perpetuorum Comitum de Abaujvár , quorum
 ille , vicinorum suorum Bartphensium (ibid. p. 64
 & 78) ad recuperationem Castri sui Ujvár , in Co-
 mitatu de Sáros existentis , & a latronibus occupati,
 auxilia exposcit , iste vero Castrum hoc suum Uj-
 vár , in Comitatu de Sáros habitum , A. 1512 Nico-
 lao de Thárca per cambium , cedit. Ut adeo ,
 siquidem Philippus & Willermus Drugeth in Diplo-
 matibus Carolinis Comites de Scepus & Ujvár ap-
 pellentur , per innovatum de Ujvár titulum , juris an-
 tiqui sustentatio snapte intelligatur , ex præmissa vero
 Castrorum & locorum correlatione id quoque pateat ,
 Ováriensem vel Sandecensem Districtum ad Ujvari-
 eusem

IX. Ne Anonymum nostrum temere pro Belæ I. Notario habuisse videar, hujus quoque asserti brevem probam eo libentius adjicio, quod *Partium* Regni Hungariæ seriem, a secunda Regnorum classe abhorrentem (§. V), involvat.

Argumentis, quæ RR. Katõna (e) pro evincenda Notarii ad Belam I. ætate *in dubio relinquit*, firmissima tamen sunt, accedit etiam illud, quod idem Notarius, qualem hodie Cancellarium Regium dicimus (f), Episcopum Turda, sibi coævum, velut nobilissimo Velequi, e Scythia Ducem Almun secuti, ob fidelissima servitia Zarandiensi Comitatu donati, genere ortum, ac viventem, honoris causa commemoret; Turóczius vero Anonymus (C. 64) Samsonem Turda, præcipuum Borichii assclatum & Belæ II. proditorum, quem, Joanne (*Tybus*), Regis Notario, Symigiensi Præposito urgente, comprehendi jussum, serviens Comitis Bud lan-

N 5

cca

ensem sive Sárosiensem; Neoforensem vero Districum ad Scepusiensem Provincias referri debere.

e) In Prolegom. ad Hist. D. p. 8. -- [f] C. 19. 51, 52.

eam confoderat, infami memoriae consignaverit. Seu itaque Turda Episcopus ex eadem cum Samsona Turda notorio propagine fuerit, seu minus, Notarius noster vel honorificam Episcopi Turda, secum viventis, mentionem facere nequivisset, vel certe ulteriores aliquas proditoris hujus æque ita, sicut (C.27) Gyulæ, Tuhutumini abnepotis, per S. Stephanum Ultrasilvania multati, circumstantias, Episcopum salvantes, attigisset, si Belæ II, proditorem hunc interfici jubentis Notarius, post prænotatum Joannem Tybus aliquando fuisset. Ut adeo idem Anonymus Notarius, Joanne hoc Notario in Diplomate anni 1135 (g) Regem suum Belam II perinde, ac Stephanum II; ita etiam altero Barnaba Notario in Diplomate A. 1148 (h) Regem suum Geysam II, Belæ II filium, quam accuratissime distinguuntibus, ipsoque Samsona Turda, perduellionis reo, manifeste anterior, eo ipso autem Belæ I. Notarius fuerit.

Idem porro Belæ I. Notarius perhibet (i): omnia ea loca, quæ Almus Dux & filii-

[g] Ap. Schmitt. in Eppis Agr. p. 52.
 [h] Ibid. p. 60. [i] Cap. 20. & 50.

lius ejusdem Arpad cum suis militibus e Scythia egressi, Atilano jure postliminii subjugassent, per posteritates eorum ad sua usque tempora possideri. Hunc igitur, velut *certa scripturarum*, ut ipse nos in Prologo securos reddit, *Explanatione & aperta Historiarum interpretatione* suffultum, veritatis ducem secuti, quosnam sibi Majores nostri terrarum tractus subjecerint, succincte referemus. Postquam igitur Almus (C. 7.) in Rus-
siam (k), Ulegi sive Huleki, Avunculi sui,
Re-

k) Brevitas, quam mihi præstituerere debeo, verat, Rus-
sorum & Ruthenorum Ethnologiam ab origine isthic
pertexere; satis est indicasse: Nationes has (restantibus
Constantino Porph. [C. 9. 37.], qui Slavos suos, hoc
est, Ruthenos & Russis, necnon ambobus quoque
nostris Turótziano & Notario Anonymis, qui Ru-
sciam & Ruthenia. sollicite distinguunt, licet populari-
ter, tam Russos quam Ruthenos, Orqíz vocitare
soleamus) inter se longe diversas esse, ac priores
quidem ad Onoguros Hunnos, Mare Album &
Balticum accolentes ab Oneguro, Prisci Rhetoris
Onegeso, Atilani Palatii Comite, ita dictos, quibus
nempe veteres Roxalani, sive Rusci aut Russi, Ve-
nedo -- Germanicæ originis populi, suberant; poste-
riores autem inter Sarmatas vel Slavos Asiaticos,
Sinenfium Geougenos [ap. Pray. in Annal. vet. Hun.],
qui Turcorum orientalium tyrannidem fugientes, ad
Aske-

Regionem ,cujus australem extimam partem, utpote Suddaliam (1), aliosque ad Borysthenem & Danastrum Districtus Geougeni Asiatici, serius ita dicti Rutheni, jam infederant, penetrasset, assumtis Zuardo & Cadusa Consobrinis (C. 9. & 10) terras Ruthenorum *Susdal* & *Kieu* sibi subjugaverunt, & pace inita, eos pendendo annuo decem millium marcarum tributo subjecerunt; dein septem

Du-

Askelem sive Csábam III, Ernachi seu Csábe I. nepotem, Atixæ igitur pronepotem, Hunnorum occiduo -- Asiaticorum & Europæo -- orientalium Imperatorem, circa A. 556. se contulerunt, & partim ad Istrum delati, Theophylacto Pseudo -- Avarorum, partim ad Volgam remanentes Græcis Vulgarorum nomine venerunt, donec tandem ad Tanaim Borysthenem & Danastrum diffusi, per S. Cyrillum, & Theodora Imperatrice A. 847 exmissum, Christianæ fidel cognitione imbuti SACRISQUE UNDIS & CHRYSMATE ab ethnica superstitione LIBERATI, ex vocabulo ΡΟΟΞ, contracte ΡΥΞ, quod undam vel fluentum, & ΡΥΘΗΝΟΣ, quod a verbo ΡΥΟΜΑΙ liberatum significat, RUTHENORUM nomen assumsissent, referri oportere.

1] Suddalia est Constantini Porphyrogeniti ATELKUSU, nomen scilicet Regionis, ex Huanico ETELKUZÉ, quod nobis peninsulam, inter Erel seu Volgam & Okam fluvios existentem [Cf. §. VII. p. 185] significat, Græce detortum.

Duces Cumanorum, ad Pontum Euxinum diffusi, Almam sibi Dominam ac Præceptorum ad ultimam generationem elegerunt, atque una cum suis in fidem & societatem recepti sunt; Capite 11. Ducatus *Lodomeriæ & Galiciæ* sibi subjecerunt; Capite 12 aliisque (m) occidentem veterem *Daciam & Ultrasilvaniam*: omnem porro *Bulgariam* (n) Hæmi montibus (ubi nempe metalis porta *Vaxil* sive *Trajana* existit) & *Istro* interjacentem, una cum *Belgrado* sive *Alba Græcorum* usque ab *Dyrrachium*, necnon totam *Dalmatiam & Croatiam* sibi subjugarunt; denique (nn) universam veterem *Pannoniam*, *Slavorum* item (tam borealium quam australium) *Regiones*, & *Carinthiorum* fines, *Muræ*, *Dravi* Siveque fontibus affusos, occuparunt, atque ita, *Kioviensibus Ruthenis*, jam per *Almam* tributo subjectis, *Cumanis* vero & *Patzinacis*, in unam gentem coalescentibus, homologæ *Civitati Hungariæ* adscriptis, per orientalem *Europam* diffusis, certaque limitum serie definitis nequeuntibus

occi-

m) 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 30, 32, 33, 34, 37, 38, 40. n) C. 41, 42, 43, & 45. nn) C. 48, 49 & 50.

tona (q) relati, extractum subijcere non dubitavi. „

„ -- Andreas Dei annuente clemencia *Pannoniorum* invictus Rex: Quoniam nonnulli mortalium --. Unde itaque Christianissimus Sceptifer Andreas -- sub chartali testimonio hujus privilegii exarati edixit, -- quidquid ad Ecclesiam Sancte Marie, sanctique Anniani Episcopi & Conf. in loco, qui vulgo dicitur Tychon super Balatin, pro sua & conjugis -- salute, tradidit in terris cultis -- --. Hec omnia libera donacione ad prefatum Cenobium contulimus. -- Et ut hec descriptio rata, atque inconvulsa permaneat, sigilli nostri impressione signavimus, *fidelibusque nostris* corroborandum tradidimus.

ANDREAS REX

(L.S.)

† Sig. Benedicti Archiep.	† Sig. Mauri Epif.
† Sig. Lazari Abbatis.	† Sig. Clementis Epif.
† Sig. Gilconi Comitis.	† Sig. Nicolai Epif.
† Sig. Zache Com. Palatii.	† Sig. Woiteh Comitis.
† Sig. Ludovici Comitis.	† Sig. Irenei Comitis.
† Sig. Viti Comitis.	† Sig. Martini Comitis.
† Sig. Helie Comitis.	† Sig. Andree Comitis.
† Sig. Fancel Comitis.	† Sig. Nane Comitis.
† Sig. Cupan Judicis.	† Sig. Precu inferioris.
† Sig. Celu Ministri.	

Anno salutifere Incarnacionis -- Mille-
mo quinquagesimo quinto. Feliciter regnante
prefato gloriosissimo Principe anno Regni sui
nono , & cum eo , nobilissimo Duce B.
(*Bela*) conscriptum est hoc Privilegium a
beatissimo Presule *Nicolao* , qui tunc tempo-
ris *vicem procurabat Notarii* , in Curia re-
gali consignatumque manu Regis , jam sepe
prescripti , presentibus testibus. „

Fidelium horum , quibus Andreas Privi-
legium istud corroborandum tradiderat , post
Prælatos omnium primus est *Gilko* sive *Gyu-
la* (*Turóc. C. 49*) *Cumaniaë* , *Russiaëque*
Hungaricæ Dux (*r*) ,
cujus nempe nomen ,
Privi-

r) Anonymus Annalium Bertinian. Auctor (ap.
Assem. T. I. p. 259. testatur , gentem Sveonum (Sve-
vorum sive Svecorum , Baltici maris , quod *Plinio*
sinus Codanus , *Tacito* autem mare *Svevicum* dici-
tur , *accolarum*) *RHOS* dici , *Regem* vero eorum
Chacnum (*CSÁ KANUM* , Cf. *Dugon. Etelk. p.*
250. not. 49. Possin. in Glossar. Pachimer. p. 485)
vocari , *cujus Legati* *A. 839* , itinere per barbaras &
animæ feritatis Gentes immanissimas (paulopost nomi-
ne Ruthenorum (not. k) *venturas*) *CPolim* confecto ,
alia securiore per Germaniam via rediverint. *Re-*
rum adjuncta probant *Csá káni* hujus filium fuisse
Ruricum , *Ducalemque Sedem* suam in *Carelia Sve-*
cica .

Privilegio subscriptum, diminutive occurrit.
 Secundus *Zache*, hoc est *Zasche* vel *Kasche*,
 quod

tica, diserte autem in Katedgorod (etiam Keks-
 holm dicto, nobis KAREL - Ö - VAR, hoc est, in
 veteri Carclie castro) habuisse. Ö - Varino huic
 correlativum est Wi - burg sive WJ - VAR, aut No-
 vom castrum. Culcinus (ap. Assem. T. IV. p. 5)
 ex Annalib. Russiæ, qui Stepennia Knighi, seu Li-
 bri gradualis nuncupantur, docet: " Ruricum, Va-
 ræorum (vel Russorum Castrensiu, ab Ö - & ÜJ-
 VAR Castris, ita dictorum) Ducem, NOVOGRO-
 DI (quod in hac RUSSORUM, Germanicæ;
 GEOUGENORUM, ad plura centena millia eva-
 lentium, A. 449 ab Onoguro ex Asia (Cf. Pray.
 Annal. vet. p. 188) traductorum, Slavicæ; ac ipsorum
 quoque ONOGURORUM, Hunnicæ originis po-
 pulorum, mixtura, Constantinus Porph. (de Admin.
 Imp. C. 9.) NEM - O - GARD - am, hoc est:
 NON VETUS CASTRUM, per ONOGURO-
 Russos, ut a duobus Castris prioribus distingvatur,
 ita dictum, recte vocat), Sedem Imperii fixisse, ac
 Ducatum annis 17 (ab A. scil. 861 ad 878) ex-
 ercuisse, " Ex Anonymo Notat. (C. 3. 7.) disci-
 mas, Emesam, Almi matrem, Eunodi, vel (Tu-
 rôtz. P. II. C. 1.) Eunodi, Belie (id est; Csá - Zár-
 iæ, seu Gentis Albæ, inde ab Etel - Köze (p. 201
 ad not.) ad mare Album diffuse) Ducis [Con-
 stantino Porph. Chagani [Csá - kán - i] Chazaris
 Principis] filiam, huius proinde fratrem Hulekum
 (Nestoris Olegum] subinde pariter Csázaria seu Be-
 lie

quod nomen Polonis diminutive *Casimirum*
 significat, est Casimirus, Belæ anno eodem
 O 2 1055

lie Csákánium fuisse. Nestor [inquit Thunmann, Edit. Berol. 1772 p. 157. Cf. Kat. Hist. D. p. 72 -] lebte unter einem Volk, welches - noch sehr tief in der Barbarei steckte, und erst vor kurzer Zeit Gesetze und einige Einrichtung von den rohen Warägeris erhalten hatte. Er selbst war ein Mönch, so unwissend und leichtgläubig wie andere seine Mitbrüder, die mit ihm zu gleicher Zeit lebten, und Chroniken schrieben; der von dem, was in seinen Tagen vorging, keine andere als eine leichte und unvollkommene Kenntniß haben konnte, und eine noch unvollkommener von den Zeiten, die er selbst nicht erlebt hatte; der schon in den nächsten Zeiträumen voll von Unanachronismen, Ungereimtheiten, erweislichen Erdichtungen, und anderen groben Irrthümern ist. Man kann also nicht fordern, daß seine Berichte von einigen Dingen - so glaubwürdig seyn sollen, daß die Zeugnisse gleichzeitiger Geschichtschreiber ihnen weichen müssen, und daß, ohne eine völlige Bestimmung von diesen, ganze historische Systemen darauf gebauet werden können.

Nestor, inquam, ut Kioviata ab Olego, cujus tutela Ruricus Igorem, filium impuberem, A. 878 reliquerat, cæsis Oscoldo ac dito Ducibus, subjugatisque Cæazarorum (rectius Pseudo - Csá - zár - orum, Ruthenorum utpote) populis, occupatam, imperiique Sedem isthuc, stante tutela, translata fuisse, persvadeat, rem, sexennio serius gestam, anno 886 affigit. Verum potior est Anonymi

Notar.

1055 ex Polonia , quam Bracislaus , Bohemiæ
Dux ,

Notar. fides , qui Hungaros A. 884. ex Asia egres-
sos , triennio in Etelkõze cum Csá - zár - is , testau-
te Porphyrogenito , commorantes , atque ita , terris
Ruthenorum sibi subjugatis , Kioviam A. 888 (quo
Igor , pubertatem attingens , in paterno Principatu
Novogrodi resederat , ac fors jam uxorem Olgam ,
Olegi filiam , habebat) obsidione cinxisse , Ducibus-
que ad deditiõnem compulsis , obsides ac tributum
imperasse perhibet. Constantinus certe Porph. (I. c.
& L. II. C. 15 de Cerim.) adhuc A. 956 Svato-
slauum , Igoris filium , non Kioviæ , sed Nemogardæ ,
seu Novogrodi [quod Laonicus Calcocond. UN-
GRADUM vocat] Russis imperasse docet , donec
subinde Vlodimirus , Svatoslai filius , Ducalem suam
Sedem , Zuardo & Cadusa , Olegi filius , Almu se-
cutis , nusquam redeuntibus , jure Avia suæ Olgæ ,
in Olegi Csá - zár - iam , ac diserte ad Civitatem
Bundam (Cf. MS. Bibl. Vatic. Codicem de facto Un-
gariæ Magnæ ap. Prav. I. c. p. 317.) , ex qua nimi-
rum Theophanes , A. 817 adhuc vivens , unius e
tribus Unno - Bundo - Bulgarorum gentibus denomi-
nationem conflaverat , cuius serius A. 1015 (Cf.
Bayer. Petr. Coll. T. VIII. p. 400) Vlodimirus
nomen a suo indiderat , transtulisset. Reliquam por-
ro australem , Borvistheni ac Tanai affusam , ita di-
ci cœptam , RUSSIAM Rex Bela IV. in memo-
rato anni 1248 Diplomate (pag. 190. not. x.) non
modo HUNGARICAM vocat , sed a Galicia eti-
am apertissime distinguit. Emericus igitur Stephani
filius ,

Dux, ambiebat (s), reduci, suffectus Poloniae, Galiciae ac Lodomeriae Dux. Tertius *Waiteb* sive Adalbertus, est Ostrichiae ultra
 O 3 Ana-

filii, horum australium (*Annal. Hildesh. ad A. 1031*), qui Kioviā pro Metropoli habuerunt, Rusorum, licet eundem Croati quoque pro suo Duce (p. 157) fors ideo vendicent, quod Cresimiri gener fuerit, Dux erat. Ita etiam Andreas ex hac Russia, Leventa vero e contigua Cumania in Hungariam evocati sunt. Etiam si porro Jaroslauum, Vlodymirā filium, Andree foecrum, SVECICÆ RUSSIAE [ita enim borealem ab australi Hungarica distinguimus] Csá Kanum, huiusque filium Iseaslauum una Kioviensi vel Hungaricæ Russiae praefectos fuisse concedamus, id ex arbitrio summorum Hungariae Principum quibus cognatione iungebantur, JURE igitur HUNGARICO ita evenisse dubitari nequit, ut obvencas a Ruthenis tributam tam Emerico, Stephani filio, quam Andree, ac proinde Gilconi quoque Palatino, potioribus videlicet Arpadanae propaginis Russe Hungaricæ Ducibus, administrari debuerit. Ut adeo, siquidem ex comparatione narrationis Furōtzianæ (C. 49) cum Historia Cedreni (ap. Stritt. T. III. C. 4.) eluceat, Gvulæ Ducis Cumanos, distore Osul, A. 1070 ad Nyirensē Eadialai Ducatum per Mezefinam superiorem portam (p. 189 nos. v) ingressos & egressos, Moldavian superiorem & Podoliam; Tyrachi vero Patzizeas (Cumanis unitos) adhuc A. 1050 in Bulgariam diffusos, Moldavian interiorē & contiguas lenic ad Ortum provinci-

Anasum amnem sitæ, Marchio (t). Quartus por-
 to *Ludovicus Comes*, mihi est Diocleatis (C.
 33) *Lutovodus, Regionis Cbelmana vel Chul-*
mia (u), aut *Sirmiaë ulterioris Princeps*, ex
 Arpa-

vincias incoluisse: Tyrach & Gyula Cumaniam hanc
 non modo ex paterna Leventæ seu Kilteri successio-
 ne divisisse, verum etiam Gyula sive Gilko, Palati-
 nus, Andree, ad summum Hungariæ Principatum
 evedto, in contigua Russia Hungarica successisse cen-
 sendi sint.

s) *Annal. Saxo ad A. 1055 t*) *Hansiz, Germ.*
Sacra T. I. pag. 188.

u) Regionem hanc, fluviis Ramæ, Moracæ albo-
 que Driloni affusam, Gregorius IX. Pont. A. 1222
 ULTERIOREM SIRMIAM respectu CITERI-
 ORIS (hodiernam Bosniam & Sclavoniam Panno-
 niæ partem, complexæ) SIRMIAE vocat (ap. *Kat.*
Hist. R. T. V. p. 544). Vetusissimus Codex Græ-
 cus, per Jacob. Gothofred. Latine redditus, & A.
 1628 editus, de veteri Pannonia refert: "Panno-
 niæ habet Civitates maximas, puta Sirmium &
 Noricum (Vindobonam). De Sirmio urbe A-
 nemius, Sirmiensis A. Eppus jam A. C. 381 in
 Aquilejensi Concilio pronunciavit: "Caput Illyrici
 non nisi Civitas est Sirmiensis." Urbe hac per
 Budam, Atilæ fratrem, A. 441 (*Hansiz. l. c. p.*
 61) funditus eversa, tam secularis quam ecclesiasti-
 ca omnis potestas Thessalonica substitit (*Justiniani*
Imp. Nov. 11), donec harum posteriorem Justinia-
 nus Imp. annuente Vigilio Pontifice, Achridam (*Ju-*
 stinia-

Arpadano sanguine propagatus (v). Quintus
Ireneus, est Ernestus Austriae (dotis videlicet
maternae) Dux. Sextus est Vid, Comes Ba-
cſiensis

Q 4

Justinianam I, a suo nomine dictam) transtulisset, ac
Sirmio utraque instaurata, nonnulli Eppum illocas-
set. Eucherius, Sirmiensis Eppus, adhuc sub Hun-
no-Avaris A. 8:7 legitur œcumenico Sardicensi
Concilio subscripsisse. Arpadanis porro Hunnis ad-
venientibus, urbem Sirmio iterum everſa, Sirmiensis
Clerus Ulpianum, Dardaniae urbem (Justinianam II)
concessit, & Sacrorum Præsides partim vetus Epi-
scoporum Sirmiensium nomen retinuerunt, partim
vero, quod S. Irenæi, Sirmiensis olim Eppi, reli-
quias transtulerint, novamque hanc Ecclesiam S.
Irenæo dicaverint, testantibus Hung. Regum Diplo-
matibus, S. IRENÆI (Slavis vni Svätim Irenæ-
m), hoc est: ad S. Irenæum, contracte (Vid. Hübn.
T. II. p. 485 hodiernum Prisereno) & KEU Ec-
clesiarum assumerunt, quarum nempe posterior ex
Monasterio KUE vel KUHE [quod Belus Gevze
II, avunculus, Palatinus una & Sirmiensis totius Regio-
nis, non hodierni præfisse Comitatus Dux vel Banus
[Turótz. P. II. C. 65. Bonf. L. 6. Otto. Frk. I. I. C.
§2.], ad amnem Zerniza, paludes Plava & Zenta
pertinentem, unde scilicet Regio hæc Diocleati quo-
que [C. 22.] Sremia, sive Sermia vel Sirmia di-
citur, olim fundaverat] erecta, subinde priori [Cf.
Kat. I. c. & T. IV. p. 512 -] adjecta fuit.

v) Australi quoque Slavoniae jam inde ab initio Duces
Hunnicae Ducum propaginis præfuisse docent sequentia

Antea

csiensis, qui de genere Ducum (*Turótz. C. 52.*) non fuit, & Hungaricum Geyzæ Ducatum,

nymus Notar. [C. 7. 45) testatur, Zuardum & Cadusam, filios Hulek [Almi quippe Ducis avunculi, quem Nestor Olegum vocat] Macedoniam & Illyridem Græcam subjugasse, ac Zuardum, ducta uxore Græca, ibi quoque mortuum fuisse. Diocleas [C. 14. 15] Vladimirus Sclavoniæ orientalis vel Sirmiæ Regem [quales peculiaribus illecebris indutos, denominandi jus Imperatores Græci, qui se ΒΑΣΙΛΕΑΣ vel ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ, alios autem Principes, incluso Imperatore Germanico, ΠΗΓΑΣ vocitarunt, sibi arrogabant), Arpadis, quem pro Atila per eminentiam habet, Ungariorum Regis (Constantino Porph. rectius MAGNI Turciæ PRINCIPIS) filiam duxisse, firmamque inter Ungaros & Sclavos pacem subsequutam fuisse perhibet. Sclavoniæ porro hujus Dux erat Zaar sive Albus vel Calvus Zirind (*Turótz. C. 28*), quem Constantinus Porph. (de adm. Imp. C. 40) Phalea hoc est: Album vel Calvum vocat, Arpadis pronepos, cujus nempe filius Cupa, attributo sibi Comitatu Simighiensi, una Sirmiensis (ex paterna successione) Dux fuisse (ap. Syörény. *Vindic. Sirm. p. 221*) legitur. Sanctus denique Stephanus confecto bello Bulgarico & Sclavico, propatrum suum nomine Zoltan (qui a Constantini Porph. Tase alter vix erit) Dalmatiæ, seu transilvanis Sclavoniæ partibus (*Turótz. C. 30*), in hereditatem quoque acceptis, præfecit. Ut adeo neque mirum amplius esse debeat, quod S. Eme-

tum , Bachiensi suo Comitatu ab Ortu contiguum , ambiebat. Ita etiam subscripti Comites reliqui non *Partium* , sed Hungariæ *Castro*rum erant Comites , quorum , prout & subscriptorum aliorum Regni Baronum , explicatio isthuc non pertinet.

In harum subscriptionum nexu RR. Pray producit fragmentum Diplomatis (x) , quo *Petrus Comes* Abbatiam , *Zaxty* dictam , crexit , in hæc verba : “ Tandem ego Comes
 „ Petrus rogavi Regem (Salomonem) cum
 „ Duce Magno (Geyza) & cum Duce La-
 „ dislao -- . Ut autem hoc meæ concessionis
 „ donum sequenti ævo inconvulsam permaneat , testimonio aliquorum nominum attestari fecit Rex Salomon , Dux Magnus ,
 „ Dux Ladislaus (*sequuntur nomina Testium*) :
 „ Archiepiscopus Dersfi (*Laurentius quippe Spalatensis*). Episcopus Jeronymus (*nescio qualis*). Episcopus Alexius (*Novensis*). Palatinus Comes Radowan. Comes Erney (*Ernestus Ostriciæ & Austriae Dux*).

O 5

Emericus Dux filiam Cresimiri II uxorem accepit , Bela I filiam suam Suimiro elocaverit , Bela denique II filiam Urosii , Serviciæ Bani , duxerit.
 x) Apud Kat. T. II. pag. 223.

20 *Dux*). Comes Wydus. Comes Markuch,
21 Comes Illya. Comes Pethe. Comes He-
22 tey. Comes Martinus. Comes Vessar. 23

S. Stephanus *Expeditionum bellicarum*,
in quibus totam aetatem suam contriverit, men-
tionem facit (y). Haecum praecipua maxime-
que diuturna inde ab A. 1002 fuit, quam
contra Keanem (z), seu Joannem, Gyulae ju-
nioris, Utraquilvaniae; necnon Vazulis, Cuna-
niae Ducum, foederibus implicitum, Bulga-
rorum orientalium; dein Samuele, Patruo e-
jus, A. 1014 fatis cedente, etiam occidenta-
lium (a); denique his finitimorum quoque
Slavorum, Vladimiro Regulo perfide sublato
(b), Ducem, sibi continuo rebellem, susce-
pit, ac nonnisi A. 1018, Keane, ad Dyrra-
chium caeso, visitatisque hinc Romae, in con-
testandam grati animi voluntatem, SS. Pe-
tri & Pauli Apostolorum (c) liminibus, glo-
riose

y) Decretor. L. I. § 6. 2) Turótz. C. 30. a)
Cedren. T. II. p. 226. - Ceterum Bulgari orientales,
qui se olim trans Haemum in Zagoriam, ipsamque
adeo Macedoniam dilataverunt, Preschlavam ad Pon-
tum Euxinum; occidentales autem Prespam [hodie
Achridam] ad fontes nigri Drilonis, Metropoles ha-
buere. b) Vladimirus iste, alterius Vladimiri [vet.
v] abnepos erat. Cf. Diocleas. Hist. Rega. Slavor.
c) Turótz. C. 31.

riose terminavit. Eadem occasione Stephanus Dalmatiæ superiori, sive orientali, loco perempti a Kcane Vladimiri, ex Arpadana filia propagati, *Gairlaum*, Cedreni Nestongum; mediæ Dalmatiæ ac ulteriori Sirmix *Svetoslaum*, Cedreni Sermonem (d), Cresimiri II, Croatiæ ac inferioris Dalmatiæ Regis, juniores natu fratres (e), velut proximos Vladimiri cognatos, præfecit. Atque hujus Cresimiri

d] Cedren. l. c. p. 715 - 717. Svetoslaum Græca licentia Sermonem ideo vocat, quod Sermix vel Sirmix ulterioris Domus fuerit, quem Diogenes, contigux occidentalis Bulgariæ Præfectus, ad amnem Zerniza evocatum, pessima fide interfecit. Lupus Protospata fusam Cedreni narrationem breviter ad A. 1024 complectitur: " Et barchavit [navigavit] Bulgarianus in Curbatiam [Croatiam, quam isthic ad superiorem Dalmatiam & sinum utriusque Drilonis ostiorum extendit], & comprehendit [ex mandato Diogenis] ipsam Principissam, uxorem [vidua] Cosmici [Svetoslai, ex Croatico SVET, quod Græcis COSMOS est, ac utrisque Mundum significat, ita compellati], & adduxit illam in Bari [Apuliæ oppidum], misitque illam cum filio suo [Stephano, qui Voisthlavus quoque dicebatur, subinde [Ceder. l. c. p. 745] Serviam veterem, sive Thessalonicensem occupaturo, atque in filium Michaellem derivaturo] CPolim: "

e] Luc. Edit. Schwandt. L. II, p. 123. 126. 165.

ri nepos erat *Petrus Comes*, vel *Cresimirus III.* (f), qui memoratam in Regno suo *Zaztyenica* Abbatiam fundavit.

Ra

f] Quum *Salomon Rex & Geyza, Dux Magnus*, Regios in Partibus, *Hungariz obnoxii*, titulos [Cf. *Diocleat. C. 19.*], a *CPolitanis Imp.* obtrusos tollerare nollent, factum est, ut *Petrus iste* in *Donatione*, quam *A. 1069* [ap. *Luc. p. 124*] pro *S. Grisognai Monasterio* fecerat, se *Croatiz ac Dalmatiz JURA GUBERNANTEM*; in præcitata vero *Zaztyensi*, per *Salomonem Regem & Geyzam, Ducem Magnum*; confirmanda, se, prout alii *Duces, COMITEM* vocaret. *Petro* interim *Cresimiro*, ac præcipue *Clero & Nobilitate*, potiori parte *Phocio* addictis, *Regium titulum*, prioresque *Magistratus* [*Luc. p. 154*] aulicos retineri cupientibus, imo *Græcas quoque Imperatorum epochas* aliquando provocantibus, *Eidem*, licet *Stephanum* [p. 140] filium habuerit, *A. 1070 Suinimirus, Turótzi* [C. 56] *Zolomerus*, *Geyzæ affinis*, *Croatiz Dalmatizque Dux*, quem populares *Banum* (*Luc. p. 137*) vocabant, velut *Corregens*, ad *SucceSSIONEM* destinatus, adjiciebatur. *Petro* ad plures *A. 1073* abeunte, aliquis e *Slavizorum gente*, *Græcis*, *Nicephori Caranteni* (*Ceder. l. c. p. 850*), ac *Venetis*, *Dorainici Contareni* (Cf. *Luc. p. 132*) auxiliis adjutus, tyrannidem occupavit. Verum, *Salomone Rege ac Duce Magno Geyza*, cum exercitu actutum comparentibus, *Caranteni Contareni*que cohortes (*Turótzi quippe C. 47 Corinthii*) profligatæ sunt, *St-*
vira-

Radomir, Comes Palatinus, est ille, quem Turótzius (C. 50.) filium *Bugar*

vizione ipso per Comitem Amicum (sub quo Bertholdus, Sveviæ Carinthiæque Dux, Ladislai, Nvirensis Ducis, socer, cujus, hoc bello absentis, Ducatum Henricus IV abstulerat (Lamb. Schafo. ad A. 1073) & Marquardo cuidam, propinquo suo, inactive contulerat, latet] capto, Suinimirus post ejectum A. 1074 Salomonem, annuente Magno Duce Geyza, & Gregorio VII in ita dictum Croatiae ac Dalmatiæ Regem A. 1076 per vexilli, ensis, sceptri & coronæ collationem investitus fuit. Eulnens a S. Ladislao Rege dominium in Croatiam & Dalmatiam, vivente adhuc Suinimiro, affine suo, exercitum fuisse, vel ex eo pater, quod Eppatum Zagrabiensem A. 1085 [Bombard. Topogr. Hung. p. 236] fundaverit. Juvat extractum Privilegii Andree II [ap. Kertsel. Hist. Eccl. Zagr. p. 2] adhuc subjicere :

„ Quoniam ultra Dravi fluvium limes seu terminus
 „ Quinqueecclesiensis Ecclesie nondum fuerat subii-
 „ litus, quum sanctus Rex Ladislaus primus transi-
 „ verat Dravæ fluvium [Muræ flumini ad Legra-
 „ dinum, ubi Rado Palatinus Ecclesiam in honorem
 „ S. Michaelis Arch. Diœcesano Quinqueecl. Eppe
 „ Mauro subjectam, fundaverat, se miscentem], &
 „ Partes sibi Sclavonicas [occiduo - australes, trans-
 „ dravanam nempe hodiernam Stiriam, Carinthiam
 „ Carnioliam, ejecto Marquardo, collataque Luitoldo
 „ Pulchro, Austriæ Duci, filio scilicet Ernesti
 „ [de Rubeis Mon. Eccl. Aquilej. p. 537], Car-
 „ inthia, jure Hungarico gubernanda] Regno pri-

„ *max*

gar (g), sive Bulgari, fuisse innuit, Anna ve-
ro

„ num occupavit adjecto, ubi & sedem [in ipsis
„ hodiernæ Carniolæ confiniis] fundavit Eppalem,
„ videlicet Zagrabiensem. “

g] Sic Anonymus Not. [C. 39. 41] Bultsum
[Constantini Porph. Bultzum, TERTIUM TUR-
CLÆ PRINCIPEM & KARCHAN, Kale itidem
KARCHÆ filium, Cedreni Bulofudem] testatur fuis-
se filium BOGAR, hoc est: Bulgari, eminenter ac-
cepti. Cedrenus porro ad A. 948 [T. II. p. 636]
perhibet Bulofudem, Turciæ Principem, CPoli bap-
tizatum, magnis muneribus ditatum & Patricii digni-
tate ornatum, ad sua rediisse, non multo post au-
tem Gylam quoque [nobis Gyulam Ultrasilvanicæ
Principem] eodem sine CPolim advenisse; Hierothe-
um Monachum, a Theophylacto Patriarcha in Eppum
Turciæ designatum, secum accepisse; Gylam quidem
in fide permansisse; Bulofudem vero pactis, quæ cum
Deo inierat, rescissis, sæpe cum suis in Romanos
expeditionem suscepisse. Ut adeo vel ex hac frequen-
ti hostilitate, Græcis illata, pateat, eundem, licet
Bulsi ævo Simeon hujusque filius Petrus, Bulgariae
Reges, a Græcis compellati fuerint, superiorem his,
nomine Hungarorum Bulgariae Ducem, qui Græcis
arma pro arbitrio intulerit, præfuisse. MAGNO
[not. v] ac TERTIO Turciæ Principatibus, jam
indicatis, etiam SECUNDUS designari debet. Con-
stantinus Porph. testatur, summas apud Turcos du-
as Dignitates fuisse, quarum una GYLAS major
fuerit, quam altera KARCHAN. Addit præterea

Pha-

ño Comnena Radomerum vocat (h). Postquam enim militares Hungarorum in Bulgaria coloniæ, per S. Stephanum haud suppletæ, inde

Phalitzinum, Arpadis ex tertio Jutoza filio nepotem, dum hæc circa A. 951 scriberet, PRINCIPATUM tenere: atqui idem, velut curiosus rerum Hungaricarum indagator, nescire non poterat, eo tempore Taxin suum, sive Toxum nostrum, fuisse Magnum Hungarorum Principem: igitur Phalitzini Principatum ad majorem e duabus præcipuis Dignitatem retulit; hæc autem alia non est, quam Palatini Comitis, qui olim populariter GYÜL-ES, hoc est: COACTOR & DUX exercitus, prout KAR - KHAN Magni Ducis JUDEX CURIÆ vocabatur.

h] Ap. Stritter. T. II. p. 670 ad A. 1081 - " Alexius Augustus, bello cum Patzinacis involutus, inops consilii, Radomerum accersit. Vir hic erat ex Bulgaris oriundus, domo nobilis, & materno genere ad consanguinitatem attinens Augustæ Matris nostræ [Isacius enim Comnenus, adhuc privatus, Catharinam Joannis, vel Keanis, a S. Stephano ad Dyrrachium cæsi, filiam [Niceph. Bryen. p. 17. Cedr. l. c. p. 800. Scylitz. p. 812] uxorem accepit]. Hunc exploratum ire, - & - certa renunciare jussit. Ut adeo Radovanus, Joannis ex Aaron filio, A. 1048 Mediæ a Græcis præfecto [ap. Stritt. T. II. p. 649. 458. T. IV. p. 305] nepos fuerit. Bulgaria orientali, & contigua huic nova ad Istrum Servia Geyzæ virtute A. 1072, 1073 Græcis irrepentibus erepta, quum Geyza Re-
gionis

inde a Bulsi, filii Bogar, Bulgariae Ducum, temporibus, ad paucitatem, Graecorum injuriis expositam, redactae fuissent, Andreas Rex, Patzinacarum eorum, qui planicies, a Borysthene fluvio ad Pannoniam usque porrectas

gioni huic, non Radowanum Palatinum, velut a Patre Avoque, perfidiae notatis, propagatum, & Patruos, militaribus Graecorum obsequiis addictos, habentem, sed Petrum Bodinum, Michaelis, Serviae Thesalonicensis Reguli, filium [Cedr. Zonar. & ap. Stritt. T. II. p. 662 -] Turótzianum (C. 52) Petrud, Bulgariae orientali; Boitachum porro, a Kun-Khanis oriundum, Turótzianum Zounuk, australi ad Scardum Serviae; Bestarchem denique, Turótzianum Bykas, boreali ad Istrum Serviae praeficiendos censuisset, Radowanus, injuriam sibi fieri ratus, non modo cum Salomone ac Vido in perniciem Geyzae (Turótz. C. 50) conspiravit verum etiam novos Bulgariae Serviaeque Principes hos ad Geyzam, immediatum Ducem suum, prodendum (C. 52) induxit. Salomone interim A. 1074 ad Monyorod profligato, & Geyza in Solinum ejusdem evecto, male sibi metuens, cum Boitacho ad Michaellem Ducam Imp. effugit, ac ille quidem copiis Graecis praefectus est, iste autem non sustinens verberum cruciatus, exspiravit, Petrus denique Bodinus, in Bulgariam redux, a Saronite, Graecorum Duce, captus, & CPosim missus, Antiochiam relegatus, ac paulopost a Patre Michaelle reductus, ad sua reversus est.

Ad Bulgaricum, a Turótzio (C. 50. 51. 52) relatam

tectas, incolunt, & Regii (hoc est: Regibus Hungariae obnoxii) dicuntur (i), ingentem, Tyracho Duce multitudinem, ad octingenta millia evalem A. 1050 Bulgariae infudit. Victis Graecis, & induciis ad tricenos annos compositis, novi hospites diversa Bulgariae ac Serviae loca insederunt. Unde factum est, ut Perusianus, Alusianus, Aaron
P &

latum, bellum pertinet illa Nicephori Bryennii (ap. Stritt. T. II. p. 401) narratio: " Imperator Michael curis innumerabilibus conflictabatur. Scythis quidem (seu Patzinacis, quibus in australi ad Scardum montem diffusis, & ad LX millia evalentibus, Boitachus praefuit) Thraciam & Macedoniam incurfantibus, Sclavinorum (Servianorum Thessalonicensium) vero gente (memorato Michaeli Regulo obnoxia) jugum Romanae Dominationis excellentibus & Bulgariam (occidentalem) rapinis atq; incendiis agente ferenteque. Scupi quoque & Naissus vastabantur, quin ipsum etiam **SIRMIUM** [Dalmaticum, Zolometo [not. f.] restitutum], & quae circa Sagisum amnem [Sinui Thessalonicensi ex Olympo monte illabentem, a quo nimirum Comeniate [ap. Stritt. T. II. p. 95. Sagudati, & Aanae Comenae (ibid. T. III. p. 275) Sagidas oppidum dicuntur; non igitur, prout hactenus putabatur, **SAVIAM** sive Savum fluvium) sita sunt oppida, quaeque ad istum iacent Civitates, graviter laborabant. "

i) Cedren. Zonar. ap. Stritt. T. III. C. 4 & 5.

& Ibatzes, Joannis ad Dyrrachium caesi (*Tus
ebiziani Keanis*) filii, paternum Regnum in-
staurare satagentes, ad Græcos dilaberentur,
Radowanus tamen, Aaronis filius, ad Hunga-
ros delatus, in Palatinum constitueretur. Ce-
teros Comites, velut æque non *Partium*, sed
Hungariæ Castrom Comites, indagare, præ-
stitutam brevitate[m] excedit. Quod Bohe-
miæ ac Moraviæ Comites, vel Duces, attinet,
nullibi ad Belæ ævum, in tanta Diploma-
tum raritate, nisi fors in memorato, fundatio-
nali Sexardiensis Abbatia[m] anni 1061 privile-
gio, Sbigneus, eodem anno mortuus, aut Wra-
tizlaus, frater ejusdem junior, continetur,
subscriptos reperi. Quia tamen Wratizlaus,
Moraviæ Comes, Bracislai, Bohemiæ Ducis,
filius (quem nimirum Sbigneus frater,
Patri suo, circa medium Januarii 1055 copi-
as contra Hungaros (k), quod ad *Scytha-
eam superstitionem reverti probiberentur*, Re-
gi suo rebelles, educenti, ad Chrudim ex-
stincto, succedens, Moravia eiecerat, Andre-
as vero ad se confugientem non modo be-
ni-

k) Cosm. Prag. Mencken. T. I. Col. 2030. An-
nal. Saxæ ad A. 1053, Dabrav. Hist. Boh. L. 7.

nigro recepit, verum etiam Adelhaide filia eadem (1) elocata, Moraviam illico restitui fecit) novo arctiori cum Hungaria vinculo illigatus fuerit, Sbigneus autem Teutonicos omnes, ipsamq; adeo Juditham Matrem suam, Giselæ ac Richezæ vestigia sequentem, e Bohemia expulerit, inter *Duces*, Andree ac Bele Regibus *fideles*, prout Adalbertus, Ernestus & Leopoldus Pulcher Austriaci erant, censerî debent.

E paucis igitur, nimio opere contractis, Observationibus his, quarum in rem historiceam longe plures, justum Tomum effecturas, habeo, Historiophili advertent, quantis hiatus, non dico, erroribus & præjudiciis, informis adhuc sit Hungaricæ Historiæ Systema, Liceat proinde mihi, ad aliquam e publicis, properante senio, Bibliothecarum, a pluribus annis transferri, ut fontes consulere, Opusque meum, *De Juris & Possessorii Hunnorum sive Hungarorum vicissitudinibus*, inde a prima eorum per Asiam, postea ipsam quoque orientalem Europam, diffusionem, in sex Periodos digestum, una cum necessaria Map-

P 2

pa

1.) Cosm. Prag. ibid. Col. 2032. Dubr. ibid. L. 8.

pa edere potuissem, .. anhelanti .. exclamare :

Huc Cives! vos fama vocat: dispellite noctem
Historiæ veteris; fax erit illa novæ.

Huc, inquam, vos fama vocat, quos gloria
Gentis

Justa tenet; nec enim sufficit una mantus.
Omnia non omnis, verum omnia possumus
Omnes

Ut merita cœptum laude perendat optis.
Præjudicata probis cedant, inventa polite,
Non tam, qui dubitat, quam docet, Argus
ovat.

Leutschoviæ 27. Januarii
1798.

Joannes Bardsy
I. Comitatus Scepusien. Ta-
bulæ Judiciæ Assessor, Reg.
Leutschov. Gymnasii Dire-
ctor, & Librorum Censor.
m. p.

* Pagina 165, linea 14, loco vocis Atilæ, po-
natur Atilani, & Parenthesis immediate se-
quens, non subducta, subducatur.

C O R R I G E N D A.

In Epitome linea 7. Commercialis

pag. 1. Periodus prima mutetur ita : Hungaria , inclusa Sclavonia , & Croatiaë Dalmatiæque parte sita est intra 44 & 50 Latitudinis 32 & 44. Longitudinis Gradum, - - Climate 12 Longitudinis Gradibus diverso.

pag. 12 Lin. 23 florenorum

p. 15 L. 22 ad Vocem Budensis , addatur :
Materiarum Sericæarum Pestiensis

p. 28 L. 4 loco vocis nullum : exiguum

p. 32 L. 9 ad vocem Ugocsiensibus , addatur : Szegediniensibus , Szatmariensibus
Debröensibus

p. 39. L. 17. Opulentia,

p. 106. L. 22. Industria.

p. 114. L. 16. Parenthesis ponatur post vocem Austriacæ.

p. 130. L. 25. Vocula cum ponatur post vocem Duplum.